

Κατὰ Ἰωάννην

Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεόν, καὶ 1
θεὸς ἦν ὁ λόγος. Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. 2
Πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο
οὐδὲ ἓν ὃ γέγονεν. Ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ 4
φῶς τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ¹ φαίνει, 5
καὶ ἡ σκοτία¹ αὐτὸ οὐ κατέλαβεν.² Ἐγένετο ἄνθρωπος 6
ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης. 7
Οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ
φωτός, ἵνα πάντες πιστεύσωσιν δι' αὐτοῦ. Οὐκ ἦν 8
ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός. 9
Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν,³ ὃ φωτίζει⁴ πάντα ἄνθρωπον
ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ 10
κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο, καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ
ᾔγων. Εἰς τὰ ἴδια ἦλθεν, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ 11

¹ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ² καταλαμβάνω, overtake, apprehend. ³ ἀληθινός, true, genuine. ⁴ φωτίζω, give light, enlighten.

παρέλαβον. Ὅσοι δὲ ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς 12
 ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ
 ὄνομα αὐτοῦ: οἱ οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος 13
 σαρκός, οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ θεοῦ
 ἐγεννήθησαν. Καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ 14
 ἐσκήνωσεν¹ ἐν ἡμῖν – καὶ ἐθεασάμεθα² τὴν δόξαν
 αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς³ παρὰ πατρός – πλήρης⁴
 χάριτος καὶ ἀληθείας. Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ, 15
 καὶ κέκραγεν λέγων, Οὗτος ἦν ὃν εἶπον, Ὁ ὀπίσω μου
 ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου γέγονεν: ὅτι πρῶτός μου
 ἦν. Καὶ ἐκ τοῦ πληρώματος⁵ αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες 16
 ἐλάβομεν, καὶ χάριν ἀντὶ⁶ χάριτος. Ὅτι ὁ νόμος διὰ 17
 Μωσέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ
 χριστοῦ ἐγένετο. Θεὸν οὐδεὶς ἑώρακεν πώποτε:⁷ ὁ 18
 μονογενὴς³ υἱός, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον⁸ τοῦ πατρός,
 ἐκεῖνος ἐξηγήσατο.⁹

¹ σκηνώω, dwell, stay in a tent. ² θεάομαι, look at, behold. ³ μονογενής, only begotten, only. ⁴ πλήρης, full. ⁵ πληῖρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ⁶ ἀντὶ, instead of, in place of. ⁷ πώποτε, ever yet, any time. ⁸ κόλπος, ου, ὁ, bosom, breast. ⁹ ἐξηγέομαι, explain, describe.

Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ Ἰωάννου, ὅτε 19
ἀπέστειλαν οἱ Ἰουδαῖοι ἐξ Ἱεροσολύμων ἱερεῖς καὶ
Λευῖτας¹ ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτόν, Σὺ τίς εἶ; Καὶ 20
ὡμολόγησεν,² καὶ οὐκ ἡρνήσατο· καὶ ὡμολόγησεν² ὅτι
Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ χριστός. Καὶ ἠρώτησαν αὐτόν, Τί οὖν 21
; Ἥλίας εἶ σύ; Καὶ λέγει, Οὐκ εἰμὶ. Ὁ προφήτης εἶ σύ;
Καὶ ἀπεκρίθη, Οὐ. Εἶπον οὖν αὐτῷ, Τίς εἶ; Ἵνα 22
ἀπόκρισιν³ δώμεν τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς. Τί λέγεις περὶ
σεαυτοῦ; Ἔφη, Ἐγὼ φωνὴ βοῶντος⁴ ἐν τῇ ἐρήμῳ, 23
Εὐθύνατε⁵ τὴν ὁδὸν κυρίου, καθὼς εἶπεν Ἡσαΐας⁶ ὁ
προφήτης. Καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν 24
Φαρισαίων. Καὶ ἠρώτησαν αὐτόν, καὶ εἶπον αὐτῷ, Τί 25
οὖν βαπτίζεις, εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ χριστός, οὔτε Ἥλίας,
οὔτε ὁ προφήτης; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰωάννης λέγων, 26
Ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι· μέσος δὲ ὑμῶν ἔστηκεν ὃν
ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. Αὐτός ἐστιν ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος, 27
ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν· οὗ ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἄξιος ἵνα

¹ Λευῖτης, ου, ὁ, Levite. ² ὁμολογέω, confess, profess. ³ ἀπόκρισις, εως, ἡ, answer, reply. ⁴ βοάω, cry aloud, shout. ⁵ εὐθύνω, make straight, guide. ⁶ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah.

λύσω αὐτοῦ τὸν ἱμάντα¹ τοῦ ὑποδήματος.² Ταῦτα ἐν 28

Βηθανία³ ἐγένετο πέραν⁴ τοῦ Ἰορδάνου,⁵ ὅπου ἦν

Ἰωάννης βαπτίζων.

Τῇ ἐπαύριον⁶ βλέπει τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν, 29

καὶ λέγει, Ἴδε ὁ ἄμνός⁷ τοῦ θεοῦ, ὁ αἴρων τὴν

ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου. Οὗτός ἐστιν περὶ οὗ ἐγὼ εἶπον, 30

Ὅπισω μου ἔρχεται ἀνὴρ ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν,

ὅτι πρῶτός μου ἦν. Καγὼ οὐκ ᾔδην αὐτόν· ἀλλ' ἵνα 31

φανερωθῇ τῷ Ἰσραήλ, διὰ τοῦτο ἦλθον ἐγὼ ἐν τῷ

ὕδατι βαπτίζων. Καὶ ἐμαρτύρησεν Ἰωάννης λέγων ὅτι 32

Τεθέαμαι⁸ τὸ πνεῦμα καταβαῖνον ὡσεὶ⁹ περιστερὰν¹⁰

ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔμεινεν ἐπ' αὐτόν. Καγὼ οὐκ ᾔδην 33

αὐτόν· ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός

μοι εἶπεν, Ἐφ' ὃν ἂν ἴδῃς τὸ πνεῦμα καταβαῖνον καὶ

μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι

ἀγίῳ. Καγὼ ἐώρακα, καὶ μεμαρτύρηκα ὅτι οὗτός 34

¹ ἱμάς, ἄντος, ὁ, thong, strap. ² ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ³ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁵ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁶ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ⁷ ἄμνός, οὔ, ὁ, lamb. ⁸ θεάομαι, look at, behold. ⁹ ὡσεὶ, like, about. ¹⁰ περιστερὰ, ας, ἡ, dove.

ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.

Τῇ ἐπαύριον¹ πάλιν εἰστήκει ὁ Ἰωάννης, καὶ ἐκ τῶν 35
 μαθητῶν αὐτοῦ δύο· καὶ ἐμβλέψας² τῷ Ἰησοῦ 36
 περιπατοῦντι, λέγει, Ἴδε ὁ ἀμνὸς³ τοῦ θεοῦ. Καὶ 37
 ἤκουσαν αὐτοῦ οἱ δύο μαθηταὶ λαλοῦντος, καὶ
 ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ. Στραφεῖς⁴ δὲ ὁ Ἰησοῦς καὶ 38
 θεασάμενος⁵ αὐτοὺς ἀκολουθοῦντας, λέγει αὐτοῖς, Τί
 ζητεῖτε; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Ῥαββί – ὃ λέγεται
 ἐρμηνεύμενον,⁶ Διδάσκαλε – ποῦ μένεις; Λέγει 39
 αὐτοῖς, Ἔρχεσθε καὶ ἴδετε. Ἦλθον καὶ εἶδον ποῦ⁷
 μένει· καὶ παρ' αὐτῷ ἔμειναν τὴν ἡμέραν ἐκείνην· ὥρα
 ἦν ὡς δεκάτῃ.⁸ Ἦν Ἀνδρέας⁹ ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος 40
 Πέτρου εἷς ἐκ τῶν δύο τῶν ἀκουσάντων παρὰ
 Ἰωάννου καὶ ἀκολουθησάντων αὐτῷ. Εὕρισκει οὗτος 41
 πρῶτος τὸν ἀδελφὸν τὸν ἴδιον Σίμωνα, καὶ λέγει αὐτῷ,
 Εὕρήκαμεν τὸν Μεσίαν¹⁰ – ὃ ἐστιν

¹ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ² ἐμβλέπω, look at, look into. ³ ἀμνός, οὐ, ὁ, lamb. ⁴ στρέφω, turn, am converted. ⁵ θεάομαι, look at, behold. ⁶ ἐρμηνεύω, interpret, translate. ⁷ ποῦ, somewhere, about. ⁸ δέκατος, tenth. ⁹ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ¹⁰ Μεσσίας, ου, ὁ, Messiah, Anointed One.

μεθερμηνευόμενον,¹ χριστός. Καὶ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς 42
 τὸν Ἰησοῦν. Ἐμβλέψας² αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Σὺ εἶ
 Σίμων ὁ υἱὸς Ἰωνᾶ·³ σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς⁴ – ὁ
 ἐρμηνεύεται⁵ Πέτρος.

Τῇ ἐπαύριον⁶ ἠθέλησεν ἐξελθεῖν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, καὶ 43
 εὐρίσκει Φίλιππον, καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,
 Ἀκολούθει μοι. Ἦν δὲ ὁ Φίλιππος ἀπὸ Βηθσαιᾶ,⁷ ἐκ 44
 τῆς πόλεως Ἀνδρέου⁸ καὶ Πέτρου. Εὐρίσκει 45
 Φίλιππος τὸν Ναθαναήλ,⁹ καὶ λέγει αὐτῷ, Ὁν
 ἔγραψεν Μωσῆς ἐν τῷ νόμῳ καὶ οἱ προφῆται
 εὐρήκαμεν, Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ Ἰωσήφ τὸν ἀπὸ
 Ναζαρέτ.¹⁰ Καὶ εἶπεν αὐτῷ Ναθαναήλ,⁹ Ἐκ Ναζαρέτ 46
 δύναται τι ἀγαθὸν εἶναι; Λέγει αὐτῷ Φίλιππος,
 Ἔρχου καὶ ἴδε. Εἶδεν ὁ Ἰησοῦς τὸν Ναθαναήλ⁹ 47
 ἐρχόμενον πρὸς αὐτόν, καὶ λέγει περὶ αὐτοῦ, Ἰδε
 ἀληθῶς¹¹ Ἰσραηλίτης,¹² ἐν ᾧ δόλος¹³ οὐκ ἔστιν. Λέγει 48

¹ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ² ἐμβλέπω, look at, look into. ³ Ἰωνᾶς, ἄ, ὁ, Jonah. ⁴ Κηφᾶς, ἄ, ὁ, Cephas. ⁵ ἐρμηνεύω, interpret, translate. ⁶ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ⁷ Βηθσαιᾶ, ἡ, Bethsaida. ⁸ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁹ Ναθαναήλ, ὁ, Nathanael. ¹⁰ Ναζαρέτ, ἡ, Nazareth. ¹¹ ἀληθῶς, truly, really. ¹² Ἰσραηλίτης, ου, ὁ, Israelite. ¹³ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit.

αὐτῷ Ναθαναήλ,¹ Πόθεν² με γινώσκεις; Ἀπεκρίθη
 Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Πρὸ τοῦ σε Φίλιππον
 φωνῆσαι, ὄντα ὑπὸ τὴν συκῆν,³ εἰδόν σε. Ἀπεκρίθη 49
 Ναθαναήλ¹ καὶ λέγει αὐτῷ, Ῥαββί, σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ
 θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς 50
 καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὅτι εἰπόν σοι, Εἰδόν σε ὑποκάτω⁴ τῆς
 συκῆς,³ πιστεύεις; Μείζω τούτων ὅψει. Καὶ λέγει 51
 αὐτῷ, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὅψεσθε τὸν
 οὐρανὸν ἀνεφρότα, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοῦ θεοῦ
 ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ
 ἀνθρώπου.

Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος⁵ ἐγένετο ἐν Κανᾷ⁶ τῆς 2
 Γαλιλαίας, καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ: ἐκλήθη δὲ 2
 καὶ ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον.⁵ Καὶ 3
 ὑστερήσαντος⁷ οἴνου, λέγει ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς
 αὐτόν, Οἶνον οὐκ ἔχουσιν. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Τί 4

¹ Ναθαναήλ, ὁ, Nathanael. ² πόθεν, from where? whence. ³ συκῆ, ἦς, ἡ, fig tree. ⁴ ὑποκάτω, under, below. ⁵ γάμος, ου, ὁ, marriage, wedding. ⁶ Κανᾷ, ἡ, Cana. ⁷ ὑστερέω, lack, need.

ἐμοὶ καὶ σοί, γύναι; Οὐπω¹ ἤκει² ἡ ὥρα μου. Λέγει ἡ 5
 μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις, Ὁ τι ἂν λέγῃ ὑμῖν,
 ποιήσατε. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαί³ λίθιναι⁴ ἕξ⁵ κείμεναι⁶ 6
 κατὰ τὸν καθαρισμὸν⁷ τῶν Ἰουδαίων, χωροῦσαι⁸ ἀνά⁹
 μετρητάς¹⁰ δύο ἢ τρεῖς. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 7
 Γεμίσατε¹¹ τὰς ὑδρίας³ ὕδατος. Καὶ ἐγένισαν¹¹ αὐτὰς
 ἕως ἄνω.¹² Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἀντλήσατε¹³ νῦν, καὶ 8
 φέρετε τῷ ἀρχιτρικλίνῳ.¹⁴ Καὶ ἤνεγκαν. Ὡς δὲ 9
 ἐγεύσατο¹⁵ ὁ ἀρχιτρικλίνος¹⁴ τὸ ὕδωρ οἶνον
 γεγεννημένον, καὶ οὐκ ᾔδει πόθεν¹⁶ ἐστίν – οἱ δὲ
 διάκονοι ᾔδεισαν οἱ ἠντληκότες¹³ τὸ ὕδωρ – φωνεῖ τὸν
 νυμφίον¹⁷ ὁ ἀρχιτρικλίνος,¹⁴ καὶ λέγει αὐτῷ, Πᾶς 10
 ἄνθρωπος πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθησιν, καὶ ὅταν
 μεθυσθῶσιν,¹⁸ τότε τὸν ἐλάσσων¹⁹ σὺ τετῆρηκας τὸν
 καλὸν οἶνον ἕως ἄρτι. Ταύτην ἐποίησεν τὴν ἀρχὴν 11
 τῶν σημείων ὁ Ἰησοῦς ἐν Κανᾷ²⁰ τῆς Γαλιλαίας, καὶ

¹ οὐπω, not yet. ² ἤκω, have come, am present. ³ ὑδρία, ας, ἡ, water pot, jar. ⁴ λίθινος, of stone, made of stone. ⁵ ἕξ, six. ⁶ κείμεναι, lie, be laid. ⁷ καθαρισμός, οὐ, ὁ, cleansing, purification. ⁸ χωρέω, make room for, hold. ⁹ ἀνά, upwards, upon. ¹⁰ μετρητής, οὐ, ὁ, liquid measure, measure. ¹¹ γεμίζω, fill, load. ¹² ἄνω, up, above. ¹³ ἀντλέω, draw water, draw. ¹⁴ ἀρχιτρικλίνος, οὐ, ὁ, headwaiter, butler. ¹⁵ γεύομαι, taste, experience. ¹⁶ πόθεν, from where? whence. ¹⁷ νυμφίος, οὐ, ὁ, bridegroom. ¹⁸ μεθύω, be drunken, am drunk. ¹⁹ ἐλάσσων, lesser, less. ²⁰ Κανᾷ, ἡ, Cana.

ἐφανερώσεν τὴν δόξαν αὐτοῦ· καὶ ἐπίστευσαν εἰς
αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

Μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς Καπερναοῦμ,¹ αὐτὸς καὶ ἡ 12
μήτηρ αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οἱ μαθηταὶ
αὐτοῦ· καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ πολλὰς ἡμέρας.

Καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ Πάσχα² τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη εἰς 13
Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς. Καὶ εὔρεν ἐν τῷ ἱερῷ τοὺς 14
πωλοῦντας³ βόας⁴ καὶ πρόβατα καὶ περιστεράς,⁵ καὶ
τοὺς κερματιστάς⁶ καθημένους. Καὶ ποιήσας 15
φραγέλλιον⁷ ἐκ σχοινίων⁸ πάντας ἐξέβαλεν ἐκ τοῦ
ἱεροῦ, τὰ τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας⁴ καὶ τῶν
κολλυβιστῶν⁹ ἐξέχεεν¹⁰ τὸ κέρμα,¹¹ καὶ τὰς τραπέζας¹²
ἀνέστρεψεν·¹³ καὶ τοῖς τὰς περιστεράς⁵ πωλοῦσιν³ 16
εἶπεν, Ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν·¹⁴ μὴ ποιεῖτε τὸν οἶκον
τοῦ πατρὸς μου οἶκον ἐμπορίου.¹⁵ Ἐμνήσθησαν¹⁶ δὲ οἱ 17

¹ Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ² πάσχα, τό, passover, passover feast. ³ πωλέω, sell. ⁴ βοῦς, ὁ, ox, cow. ⁵ περιστέρα, ἡ, dove. ⁶ κερματιστής, ου, ὁ, money-changer. ⁷ φραγέλλιον, ου, τό, whip, lash. ⁸ σχοινίον, ου, τό, rope, cord. ⁹ κολλυβιστής, ου, ὁ, moneychanger, money-changer. ¹⁰ ἐκχέω, pour out, shed. ¹¹ κέρμα, τος, τό, piece of money, coin. ¹² τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹³ ἀναστρέφω, return, live. ¹⁴ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ¹⁵ ἐμπόριον, ου, τό, market, market-house. ¹⁶ μινῆσκειν, remember, recall.

μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι γεγραμμένον ἐστίν, Ὁ ζῆλος¹ τοῦ
 οἴκου σου καταφάγεταί² με. Ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ 18
 Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ, Τί σημεῖον δεικνύεις ἡμῖν,
 ὅτι ταῦτα ποιεῖς; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, 19
 Λύσατε τὸν ναὸν τούτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ
 αὐτόν. Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, Τεσσαράκοντα³ καὶ ἕξ⁴ 20
 ἔτεσιν ὠκοδομήθη ὁ ναὸς οὗτος, καὶ σὺ ἐν τρισὶν
 ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν; Ἐκεῖνος δὲ ἔλεγεν περὶ τοῦ 21
 ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ. Ὅτε οὖν ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, 22
 ἐμνήσθησαν⁵ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι τοῦτο ἔλεγεν· καὶ
 ἐπίστευσαν τῇ γραφῇ, καὶ τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς.
 Ὡς δὲ ἦν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐν τῷ Πάσχα,⁶ ἐν τῇ 23
 ἑορτῇ,⁷ πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ,
 θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. Αὐτὸς δὲ ὁ 24
 Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἐαυτὸν αὐτοῖς, διὰ τὸ αὐτὸν
 γινώσκειν πάντας, καὶ ὅτι οὐ χρεῖαν εἶχεν ἵνα τις 25

¹ ζῆλος, ου, ὁ, zeal, jealousy. ² κατεσθίω, eat up, devour. ³ τεσσαράκοντα, forty, 40. ⁴ ἕξ, six, 6. ⁵ μιμνήσκειν, remember, recall. ⁶ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁷ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival.

μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀνθρώπου: αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκεν
τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

Ἦν δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν Φαρισαίων, Νικόδημος¹ ὄνομα **3**

αὐτῷ, ἄρχων τῶν Ἰουδαίων: οὗτος ἦλθεν πρὸς αὐτὸν **2**

νυκτός, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ῥαββί, οἶδαμεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ

ἐλήλυθας διδάσκαλος: οὐδεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα

δύναται ποιεῖν ἢ σὺ ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾗ ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ.

Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω **3**

σοι, ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ ἄνωθεν,² οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν

βασιλείαν τοῦ θεοῦ. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Νικόδημος,¹ **4**

Πῶς δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι γέρων³ ὢν; Μὴ

δύναται εἰς τὴν κοιλίαν⁴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ δεύτερον

εἰσελθεῖν καὶ γεννηθῆναι; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἀμὴν **5**

ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ

πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν

τοῦ θεοῦ. Τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σὰρξ ἐστίν: **6**

¹ Νικόδημος, ου, ὁ, Nicodemus. ² ἄνωθεν, from above, again. ³ γέρων, οντος, ὁ, old man. ⁴ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb.

καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος πνεῦμά ἐστιν. 7

Μὴ θαυμάσης ὅτι εἶπόν σοι, Δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι

ἄνωθεν.¹ Τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ,² καὶ τὴν φωνὴν 8

αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν³ ἔρχεται καὶ ποῦ

ὑπάγει· οὕτως ἐστὶν πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ

πνεύματος. Ἀπεκρίθη Νικόδημος⁴ καὶ εἶπεν αὐτῷ, 9

Πῶς δύναται ταῦτα γενέσθαι; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ 10

εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἰ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ

ταῦτα οὐ γινώσκεις; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι ὅτι ὁ 11

οἶδαμεν λαλοῦμεν, καὶ ὁ ἐωράκαμεν μαρτυροῦμεν·

καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε. Εἰ τὰ ἐπίγεια⁵ 12

εἶπον ὑμῖν καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς, ἐὰν εἴπω ὑμῖν τὰ

ἐπουράνια,⁶ πιστεύσετε; Καὶ οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς 13

τὸν οὐρανόν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ υἱὸς

τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὢν ἐν τῷ οὐρανῷ. Καὶ καθὼς Μωσῆς 14

ὑψωσεν⁷ τὸν ὄφιν⁸ ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι⁷ δεῖ

τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου· ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν 15

¹ ἄνωθεν, from above, again. ² πνέω, blow. ³ πόθεν, from where? whence. ⁴ Νικόδημος, συ, ὁ, Nicodemus. ⁵ ἐπίγειος, of the earth, earthly. ⁶ ἐπουράνιος, heavenly, celestial. ⁷ ὑψόω, lift up, exalt. ⁸ ὄφις, εως, ὁ, snake, serpent.

μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον.

Οὕτως γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν 16

αὐτοῦ τὸν μονογενῆ¹ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς

αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν αἰώνιον. Οὐ γὰρ 17

ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς τὸν κόσμον ἵνα

κρίνῃ τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ. 18

Ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν οὐ κρίνεται· ὁ δὲ μὴ πιστεύων

ἤδη κέκριται, ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ

μονογενοῦς¹ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. Αὕτη δέ ἐστιν ἡ κρίσις, ὅτι 19

τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ

ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος ἢ τὸ φῶς· ἦν γὰρ πονηρὰ

αὐτῶν τὰ ἔργα. Πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα² πράσων μισεῖ τὸ 20

φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ³ τὰ

ἔργα αὐτοῦ. Ὁ δὲ ποιῶν τὴν ἀλήθειαν ἔρχεται πρὸς τὸ 21

φῶς, ἵνα φανερωθῇ αὐτοῦ τὰ ἔργα, ὅτι ἐν θεῷ ἐστιν

εἰργασμένα.

¹ μονογενής, only begotten, only. ² φαῦλος, worthless, bad. ³ ἐλέγχω, convict, reprove.

Μετὰ ταῦτα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς 22
 τὴν Ἰουδαίαν γῆν· καὶ ἐκεῖ διέτριβεν¹ μετ' αὐτῶν καὶ
 ἐβάπτιζεν. Ἦν δὲ καὶ Ἰωάννης βαπτίζων ἐν Αἰνῶν² 23
 ἐγγὺς τοῦ Σαλήμ,³ ὅτι ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ· καὶ
 παρεγίνοντο καὶ ἐβαπτίζοντο. Οὐπω⁴ γὰρ ἦν 24
 βεβλημένος εἰς τὴν φυλακὴν ὁ Ἰωάννης. Ἐγένετο οὖν 25
 ζήτησις⁵ ἐκ τῶν μαθητῶν Ἰωάννου μετὰ Ἰουδαίου
 περὶ καθαρισμοῦ.⁶ Καὶ ἦλθον πρὸς τὸν Ἰωάννην καὶ 26
 εἶπον αὐτῷ, Ῥαββί, ὃς ἦν μετὰ σοῦ πέραν⁷ τοῦ
 Ἰορδάνου,⁸ ὃ σὺ μεμαρτύρηκας, ἴδε οὗτος βαπτίζει,
 καὶ πάντες ἔρχονται πρὸς αὐτόν. Ἀπεκρίθη Ἰωάννης 27
 καὶ εἶπεν, Οὐ δύναται ἄνθρωπος λαμβάνειν οὐδέν,
 ἐὰν μὴ ᾗ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Αὐτοὶ ὑμεῖς 28
 μαρτυρεῖτε ὅτι εἶπον, Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ χριστός, ἀλλ'
 ὅτι Ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπροσθεν ἐκείνου. Ὁ ἔχων 29
 τὴν νύμφην,⁹ νυμφίος¹⁰ ἐστίν· ὁ δὲ φίλος¹¹ τοῦ

¹ διατρίβω, continue, tarry. ² Αἰνῶν, ἡ, Aenon. ³ Σαλήμ, ἡ, Salem. ⁴ οὐπω, not yet. ⁵ ζήτησις, εως, ἡ, debate, controversy. ⁶ καθαρισμός, οὐ, ὁ, cleansing, purification. ⁷ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁸ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁹ νύμφη, ης, ἡ, bride, young woman. ¹⁰ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ¹¹ φίλος, ου, ὁ, loving, friend.

νυμφίου,¹ ὁ ἐστηκὼς καὶ ἀκούων αὐτοῦ, χαρὰ χαίρει
 διὰ τὴν φωνὴν τοῦ νυμφίου.¹ αὕτη οὖν ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ
 πεπλήρωται. Ἐκεῖνον δεῖ αὐξάνειν,² ἐμὲ δὲ 30
 ἐλαττοῦσθαι.³

Ὁ ἄνωθεν⁴ ἐρχόμενος ἐπάνω⁵ πάντων ἐστίν. Ὁ ὢν ἐκ 31
 τῆς γῆς, ἐκ τῆς γῆς ἐστίν, καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλεῖ· ὁ ἐκ
 τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος ἐπάνω⁵ πάντων ἐστίν. Καὶ ὁ 32
 ἐώρακεν καὶ ἤκουσεν, τοῦτο μαρτυρεῖ· καὶ τὴν
 μαρτυρίαν αὐτοῦ οὐδεὶς λαμβάνει. Ὁ λαβὼν αὐτοῦ 33
 τὴν μαρτυρίαν ἐσφράγισεν⁶ ὅτι ὁ θεὸς ἀληθής⁷ ἐστίν. 34
 Ὅν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεός, τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ λαλεῖ·
 οὐ γὰρ ἐκ μέτρου⁸ δίδωσιν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα. Ὁ 35
 πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν υἱόν, καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ
 αὐτοῦ. Ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν ἔχει ζωὴν αἰώνιον· ὁ 36
 δὲ ἀπειθῶν⁹ τῷ υἱῷ, οὐκ ὀψεται ζωὴν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ τοῦ
 θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν.

¹ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ² αὐξάνω, cause to grow, increase. ³ ἐλαττώω, make lower, decrease. ⁴ ἄνωθεν, from above, again. ⁵ ἐπάνω, above, over (gen). ⁶ σφραγίζω, seal, set a seal upon. ⁷ ἀληθής, true, unconcealed. ⁸ μέτρον, ου, τό, measure, measuring rod. ⁹ ἀπειθέω, disbelieve, disobey.

Ὡς οὖν ἔγνω ὁ κύριος ὅτι ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι ὅτι **4**
 Ἰησοῦς πλείονας μαθητὰς ποιεῖ καὶ βαπτίζει ἢ
 Ἰωάννης – καίτοιγε¹ Ἰησοῦς αὐτὸς οὐκ ἐβάπτιζεν, **2**
 ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ – ἀφῆκεν τὴν Ἰουδαίαν, καὶ **3**
 ἀπῆλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἦδει δὲ αὐτὸν διέρχεσθαι **4**
 διὰ τῆς Σαμαρείας.² Ἔρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς **5**
 Σαμαρείας² λεγομένην Συχάρ,³ πλησίον⁴ τοῦ χωρίου⁵
 ὃ ἔδωκεν Ἰακώβ Ἰωσήφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ: ἦν δὲ ἐκεῖ πηγή **6**
 τοῦ Ἰακώβ. Ὁ οὖν Ἰησοῦς κεκοπιακῶς⁷ ἐκ τῆς
 ὁδοπορίας⁸ ἐκαθέζετο⁹ οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ.⁶ Ὡρα ἦν
 ὥσει¹⁰ ἔκτη.¹¹ Ἔρχεται γυνὴ ἐκ τῆς Σαμαρείας² **7**
 ἀντλήσαι¹² ὕδωρ: λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Δός μοι πιεῖν. **8**
 Οἱ γὰρ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπεληλύθεισαν εἰς τὴν πόλιν,
 ἵνα τροφὰς¹³ ἀγοράσωσιν. Λέγει οὖν αὐτῇ ἡ γυνὴ ἡ **9**
 Σαμαρεῖτις,¹⁴ Πῶς σὺ Ἰουδαῖος ὦν παρ' ἐμοῦ πιεῖν
 αἰτεῖς, οὔσης γυναικὸς Σαμαρείτιδος;¹⁴ – Οὐ γὰρ

¹ καίτοιγε, and yet, although. ² Σαμάρεια, ας, ἡ, Samaria. ³ Συχάρ, ἡ, Sychar. ⁴ πλησίον, near, neighbor (as a noun).
⁵ χωρίον, ου, τό, place, field. ⁶ πηγή, ἡς, ἡ, spring, fountain. ⁷ κοπιάω, toil, labor. ⁸ ὁδοπορία, ας, ἡ, walking, journey.
⁹ καθεζομαι, sit down, am sitting. ¹⁰ ὥσει, like, about. ¹¹ ἕκτος, sixth. ¹² ἀντλέω, draw water, draw. ¹³ τροφή, ἡς, ἡ,
 food, nourishment. ¹⁴ Σαμαρεῖτις, ιδος, ἡ, Samaritan woman.

συγχεῖνται¹ Ἰουδαῖοι Σαμαρείταις.² Ἀπεκρίθη 10

Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ, Εἰ ᾗδεις τὴν δωρεάν³ τοῦ θεοῦ,

καὶ τίς ἐστὶν ὁ λέγων σοι, Δός μοι πιεῖν, σὺ ἂν

ᾗτησας αὐτόν, καὶ ἔδωκεν ἂν σοι ὕδωρ ζῶν. Λέγει 11

αὐτῷ ἡ γυνή, Κύριε, οὔτε ἀντλημα⁴ ἔχεις, καὶ τὸ

φρέαρ⁵ ἐστὶν βαθύ·⁶ πόθεν⁷ οὖν ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν; 12

Μὴ σὺ μεῖζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰακώβ, ὃς ἔδωκεν

ἡμῖν τὸ φρέαρ,⁵ καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιεν, καὶ οἱ υἱοὶ

αὐτοῦ, καὶ τὰ θρέμματα⁸ αὐτοῦ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ 13

εἶπεν αὐτῇ, Πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου,

διψήσει⁹ πάλιν· ὃς δ' ἂν πίη ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ ἐγὼ 14

δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσει⁹ εἰς τὸν αἰῶνα· ἀλλὰ τὸ

ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ¹⁰ ὕδατος

ἁλλομένου¹¹ εἰς ζωὴν αἰώνιον. Λέγει πρὸς αὐτὸν ἡ 15

γυνή, Κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ, ἵνα μὴ διψῶ,⁹

μηδὲ ἔρχομαι ἐνθάδε¹² ἀντλεῖν.¹³ Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, 16

¹ συγχεῖνται, associate with, have dealings with. ² Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ³ δωρεά, ἄς, ἡ, gift, free gift. ⁴ ἀντλημα, τος, τό, bucket, pail. ⁵ φρέαρ, ος, τό, well, pit. ⁶ βαθύς, deep, early. ⁷ πόθεν, from where? whence. ⁸ θρέμμα, τος, τό, (domesticated) animal. ⁹ διψάω, thirst, thirst for. ¹⁰ πηγὴ, ἡς, ἡ, spring, fountain. ¹¹ ἁλλομαι, leap, spring up. ¹² ἐνθάδε, within, here. ¹³ ἀντλέω, draw water, draw.

Ὑπαγε, φώνησον τὸν ἄνδρα σοῦ, καὶ ἔλθῃ ἐνθάδε.¹ 17
 Ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ καὶ εἶπεν, Οὐκ ἔχω ἄνδρα. Λέγει
 αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Καλῶς εἶπας ὅτι Ἄνδρα οὐκ ἔχω: 18
 πέντε γὰρ ἄνδρας ἔσχες, καὶ νῦν ὃν ἔχεις οὐκ ἔστιν
 σου ἀνὴρ: τοῦτο ἀληθές² εἶρηκας. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή, 19
 Κύριε, θεωρῶ ὅτι προφήτης εἶ σύ. Οἱ πατέρες ἡμῶν 20
 ἐν τῷ ὄρει τούτῳ προσεκύνησαν: καὶ ὑμεῖς λέγετε ὅτι
 ἐν Ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος ὅπου δεῖ προσκυνεῖν. 21
 Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Γύναι, πίστευσόν μοι ὅτι
 ἔρχεται ὥρα, ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ οὔτε ἐν
 Ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ πατρί. Ὑμεῖς 22
 προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε: ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ
 οἴδαμεν: ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν. Ἀλλ' 23
 ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ ἀληθινοί³
 προσκυνηταὶ⁴ προσκυνήσουσιν τῷ πατρὶ ἐν πνεύματι
 καὶ ἀληθείᾳ: καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιούτους ζητεῖ τοὺς
 προσκυνοῦντας αὐτόν. Πνεῦμα ὁ θεός: καὶ τοὺς 24

¹ ἐνθάδε, within, here. ² ἀληθής, true, unconcealed. ³ ἀληθινός, true, genuine. ⁴ προσκυνητής, οὐ, ὁ, worshiper, worshipper.

προσκυνούντας αὐτόν, ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ
 προσκυνεῖν. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνή, Οἶδα ὅτι Μεσίας¹ 25
 ἔρχεται – ὁ λεγόμενος χριστός: ὅταν ἔλθῃ ἐκεῖνος,
 ἀναγγελεῖ² ἡμῖν πάντα. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγώ 26
 εἰμι, ὁ λαλῶν σοι.

Καὶ ἐπὶ τούτῳ ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμασαν 27
 ὅτι μετὰ γυναικὸς ἐλάλει: οὐδεὶς μέντοι³ εἶπεν, Τί
 ζητεῖς; ἢ, Τί λαλεῖς μετ' αὐτῆς; Ἀφῆκεν οὖν τὴν 28
 ὑδρίαν⁴ αὐτῆς ἡ γυνή, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν, καὶ
 λέγει τοῖς ἀνθρώποις, Δεῦτε,⁵ ἴδετε ἄνθρωπον, ὃς 29
 εἶπέν μοι πάντα ὅσα ἐποίησα: μήτι⁶ οὗτός ἐστιν ὁ
 χριστός; Ἐξῆλθον ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἤρχοντο πρὸς 30
 αὐτόν. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ⁷ ἡρώτων αὐτόν οἱ μαθηταί, 31
 λέγοντες, Ῥαββί, φάγε. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Ἐγώ 32
 βρώσιν⁸ ἔχω φαγεῖν ἣν ὑμεῖς οὐκ οἶδατε. Ἔλεγον οὖν 33
 οἱ μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους, Μή τις ἤνεγκεν αὐτῷ

¹ Μεσσίας, ου, ὁ, Messiah, Anointed One. ² ἀναγγέλλω, announce, report. ³ μέντοι, yet, however. ⁴ ὑδρία, ας, ἡ, water pot, jar. ⁵ δεῦτε, come!. ⁶ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁷ μεταξύ, between, after. ⁸ βρώσις, εως, ἡ, eating, food.

φαγεῖν; Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐμὸν βρῶμά¹ ἐστίν, 34
 ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, καὶ τελειώσω²
 αὐτοῦ τὸ ἔργον. Οὐχ ὑμεῖς λέγετε ὅτι Ὑετι τετράμηνός 35
 ἐστίν, καὶ ὁ θερισμός⁴ ἔρχεται; Ἰδού, λέγω ὑμῖν,
 ἐπάρατε⁵ τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ θεάσασθε⁶ τὰς
 χώρας,⁷ ὅτι λευκαί⁸ εἰσιν πρὸς θερισμὸν⁴ ἤδη. Καὶ ὁ 36
 θερίζων⁹ μισθὸν¹⁰ λαμβάνει, καὶ συνάγει καρπὸν εἰς
 ζωὴν αἰώνιον· ἵνα καὶ ὁ σπείρων ὁμοῦ¹¹ χαίρῃ καὶ ὁ
 θερίζων.⁹ Ἐν γὰρ τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ ἀληθινός,¹² ὅτι 37
 Ἄλλος ἐστὶν ὁ σπείρων, καὶ ἄλλος ὁ θερίζων.⁹ Ἐγὼ 38
 ἀπέστειλα ὑμᾶς θερίζειν⁹ ὃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε:¹³
 ἄλλοι κεκοπιάκασιν,¹³ καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν κόπον¹⁴ αὐτῶν
 εἰσεληλύθατε.

¹ βρῶμα, τος, τό, food, food of any kind. ² τελειόω, fill, fulfill. ³ τετράμηνος, ου, ἡ, lasting four months, of four months. ⁴ θερισμός, οῦ, ὁ, harvest, reaping. ⁵ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁶ θεάομαι, look at, behold. ⁷ χώρα, ας, ἡ, land, region. ⁸ λευκός, white, bright. ⁹ θερίζω, reap, gather. ¹⁰ μισθός, οῦ, ὁ, wages, reward. ¹¹ ὁμοῦ, together. ¹² ἀληθινός, true, genuine. ¹³ κοπιάω, toil, labor. ¹⁴ κόπος, ου, ὁ, labor, trouble.

Ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν 39

τῶν Σαμαρειτῶν¹ διὰ τὸν λόγον τῆς γυναικὸς
μαρτυρούσης ὅτι Εἶπέν μοι πάντα ὅσα ἐποίησα. Ὡς 40

οὖν ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ Σαμαρεῖται,¹ ἡρώτων αὐτὸν
μεῖναι παρ' αὐτοῖς· καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας. Καὶ 41

πολλῶ πλείους ἐπίστευσαν διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ, τῇ τε 42

γυναικὶ ἔλεγον ὅτι Οὐκέτι διὰ τὴν σὴν² λαλιὰν³
πιστεύομεν· αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν, καὶ οἶδαμεν ὅτι
οὗτός ἐστιν ἀληθῶς⁴ ὁ σωτὴρ⁵ τοῦ κόσμου, ὁ χριστός.

Μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν,⁶ καὶ ἀπῆλθεν 43

εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Αὐτὸς γὰρ ὁ Ἰησοῦς ἐμαρτύρησεν 44

ὅτι προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι⁷ τιμὴν οὐκ ἔχει. Ὅτε 45

οὖν ἦλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ

Γαλιλαῖοι,⁸ πάντα ἑωρακότες ἃ ἐποίησεν ἐν

Ἱεροσολύμοις ἐν τῇ ἑορτῇ·⁹ καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς

τὴν ἑορτήν.⁹

¹ Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ² σός, your, yours. ³ λαλιά, ᾱς, ἡ, speech, way of talking. ⁴ ἀληθῶς, truly, really. ⁵ σωτὴρ, ἦρος, ὁ, savior, deliverer. ⁶ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ⁷ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland.

⁸ Γαλιλαῖος, Galilean. ⁹ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival.

Ἦλθεν οὖν πάλιν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Κανᾶ¹ τῆς Γαλιλαίας, 46

ὅπου ἐποίησεν τὸ ὕδωρ οἶνον. Καὶ ἦν τις βασιλικός,²

οὗ ὁ υἱὸς ἡσθένει ἐν Καπερναούμ.³ Οὗτος ἀκούσας ὅτι 47

Ἰησοῦς ἦκει⁴ ἐκ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν,

ἀπῆλθεν πρὸς αὐτόν, καὶ ἡρώτα αὐτὸν ἵνα καταβῇ καὶ

ιάσῃται⁵ αὐτοῦ τὸν υἱόν· ἔμελλεν γὰρ ἀποθνήσκειν. 48

Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς αὐτόν, Ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ

τέρατα⁶ ἴδῃτε, οὐ μὴ πιστεύσητε. Λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ 49

βασιλικός,² Κύριε, κατάβηθι πρὶν⁷ ἀποθανεῖν τὸ

παιδίον μου. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Πορεύου· ὁ υἱός 50

σου ζῇ. Καὶ ἐπίστευσεν ὁ ἄνθρωπος τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν

αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπορεύετο. Ἦδη δὲ αὐτοῦ 51

καταβαίνοντος, οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ἀπῆντησαν⁸ αὐτῷ,

καὶ ἀπήγγειλαν λέγοντες ὅτι Ὁ παῖς⁹ σου ζῇ. Ἐπύθετο 52

οὖν παρ' αὐτῶν τὴν ὥραν ἐν ᾗ κομψότερον¹¹ ἔσχεν.

Καὶ εἶπον αὐτῷ ὅτι Χθὲς¹² ὥραν ἐβδόμην¹³ ἀφῆκεν

¹ Κανᾶ, ἡ, Cana. ² βασιλικός, royal, connected with a king. ³ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ⁴ ἦκω, have come, am present. ⁵ ἰάομαι, heal. ⁶ τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ⁷ πρὶν, before, formerly. ⁸ ἀπαντάω, meet, encounter. ⁹ παῖς, ὁ, male or female child, servant. ¹⁰ πυνθάνομαι, inquire, ask. ¹¹ κομψότερον, better, in better health. ¹² χθὲς, yesterday. ¹³ ἑβδομος, seventh.

αὐτὸν ὁ πυρετός.¹ Ἔγνω οὖν ὁ πατὴρ ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ 53

ᾧρα, ἐν ἣ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Ὁ υἱός σου ζῇ· καὶ

ἐπίστευσεν αὐτὸς καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ ὅλη. Τοῦτο πάλιν 54

δεύτερον σημεῖον ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἐλθὼν ἐκ τῆς

Ἰουδαίας εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

Μετὰ ταῦτα ἦν ἡ ἑορτὴ² τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη ὁ 5

Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα.

Ἔστιν δὲ ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐπὶ τῇ προβατικῇ³ 2

κολυμβήθρα,⁴ ἣ ἐπιλεγομένη⁵ Ἑβραϊστί⁶ Βηθεςδά,⁷

πέντε στοᾶς⁸ ἔχουσα. Ἐν ταύταις κατέκειτο⁹ πλῆθος 3

πολὺ τῶν ἀσθενούντων, τυφλῶν, χωλῶν,¹⁰ ξηρῶν,¹¹

ἐκδεχομένων¹² τὴν τοῦ ὕδατος κίνησιν.¹³ Ἄγγελος γὰρ 4

κατὰ καιρὸν κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ,⁴ καὶ

ἐτάρασσεν¹⁴ τὸ ὕδωρ· ὁ οὖν πρῶτος ἐμβὰς¹⁵ μετὰ τὴν

ταραχὴν¹⁶ τοῦ ὕδατος, ὕγις¹⁷ ἐγίνετο, ᾧ δὴποτε¹⁸

¹ πυρετός, οὖ, ὁ, fever. ² ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ³ προβατικός, pertaining to sheep. ⁴ κολυμβήθρα, ας, ἡ, pool, swimming-place. ⁵ ἐπιλέγω, call or name, choose. ⁶ Ἑβραϊστί, Hebrew. ⁷ Βηθεςδά, ἡ, Bethesda. ⁸ στοά, ας, ἡ, portico, colonnade. ⁹ κατὰκειμαι, lie down, lie sick. ¹⁰ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹¹ ξηρός, dry, withered. ¹² ἐκδέχομαι, await, expect. ¹³ κίνησις, εως, ἡ, moving, stirring. ¹⁴ ταρασσω, trouble, agitate. ¹⁵ ἐμβάινω, embark. ¹⁶ ταραχή, ἡ, disturbance, tumult. ¹⁷ ὕγις, whole, healthy. ¹⁸ δὴποτε, even at that time, whenever.

κατείχετο¹ νοσήματι.² Ἦν δέ τις ἄνθρωπος ἐκεῖ 5
 τριάκοντα³ ὀκτώ⁴ ἔτη ἔχων ἐν τῇ ἀσθενείᾳ.⁵ Τοῦτον 6
 ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς κατακείμενον,⁶ καὶ γνοὺς ὅτι πολὺν
 ἤδη χρόνον ἔχει, λέγει αὐτῷ, Θέλεις ὑγιῆς⁷ γενέσθαι; 7
 Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ἀσθενῶν, Κύριε, ἄνθρωπον οὐκ ἔχω
 ἵνα, ὅταν παραχθῇ⁸ τὸ ὕδωρ, βάλῃ με εἰς τὴν
 κολυμβήθραν.⁹ ἐν ᾧ δὲ ἔρχομαι ἐγώ, ἄλλος πρὸ ἐμοῦ
 καταβαίνει. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἔγεραι, ἄρον τὸν 8
 κράββατόν¹⁰ σου, καὶ περιπάτει. Καὶ εὐθέως ἐγένετο 9
 ὑγιῆς⁷ ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἤρεν τὸν κράββατον¹⁰ αὐτοῦ
 καὶ περιεπάτει. Ἦν δὲ σάββατον ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ.
 Ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι τῷ τεθεραπευμένῳ, Σάββατόν 10
 ἐστίν· οὐκ ἔξεστίν σοι ἄραι τὸν κράββατον.¹⁰ 11
 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς, Ὁ ποιήσας με ὑγιῆ,⁷ ἐκεῖνός μοι
 εἶπεν, Ἄρον τὸν κράββατόν¹⁰ σου καὶ περιπάτει. 12
 Ἠρώτησαν οὖν αὐτόν, Τίς ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος ὁ εἰπών

¹ κατέχω, hold back, hold fast. ² νόσημα, ατος, τό, trouble, disease. ³ τριάκοντα, thirty, 30. ⁴ ὀκτώ, eight, 8. ⁵ ἀσθένεια, ας, ῆ, weakness, sickness. ⁶ κατὰκειμαι, lie down, lie sick. ⁷ ὑγιῆς, whole, healthy. ⁸ ταρασσώ, trouble, agitate. ⁹ κολυμβήθρα, ας, ῆ, pool, swimming-place. ¹⁰ κράββατος, ου, ό, mattress, pallet.

σοι, Ἄρον τὸν κράββατόν¹ σου καὶ περιπάτει; Ὁ δὲ 13
 ἰαθεὶς² οὐκ ᾔδει τίς ἐστιν· ὁ γὰρ Ἰησοῦς ἐξένευσεν,³
 ὁχλου ὄντος ἐν τῷ τόπῳ. Μετὰ ταῦτα εὕρισκει αὐτὸν 14
 ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἴδε ὑγιής⁴
 γέγονας· μηκέτι⁵ ἀμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν⁶ τί σοι
 γένηται. Ἀπῆλθεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀνήγγειλεν⁷ τοῖς 15
 Ἰουδαίοις ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ ποιήσας αὐτὸν ὑγιή·⁴ Καὶ 16
 διὰ τοῦτο ἐδίωκον τὸν Ἰησοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ
 ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτείνειν, ὅτι ταῦτα ἐποίει ἐν
 σαββάτῳ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς, Ὁ πατήρ 17
 μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, καὶ ἐγὼ ἐργάζομαι. Διὰ τοῦτο 18
 οὐν μᾶλλον ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτείνειν, ὅτι
 οὐ μόνον ἔλυνεν τὸ σάββατον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον
 ἔλεγεν τὸν θεόν, ἴσον⁸ ἑαυτὸν ποιῶν τῷ θεῷ.

¹ κράβατος, ου, ὁ, mattress, pallet. ² ἰάομαι, heal. ³ ἐκνέω, turn aside, withdraw. ⁴ ὑγιής, whole, healthy. ⁵ μηκέτι, no longer. ⁶ χεῖρων, worse. ⁷ ἀναγγέλλω, announce, report. ⁸ ἴσος, equal, identical.

Ἀπεκρίνατο οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἀμὴν ἀμὴν 19

λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἄφ' ἑαυτοῦ οὐδέν,

ἐὰν μὴ τι βλέπη τὸν πατέρα ποιοῦντα· ἃ γὰρ ἂν

ἐκεῖνος ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ. Ὁ γὰρ 20

πατὴρ φιλεῖ¹ τὸν υἱόν, καὶ πάντα δείκνυσιν αὐτῷ ἃ

αὐτὸς ποιεῖ· καὶ μείζονα τούτων δείξει αὐτῷ ἔργα, ἵνα

ὑμεῖς θαυμάζητε. Ὡςπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἐγείρει τοὺς 21

νεκροὺς καὶ ζῶοποιεῖ,² οὕτως καὶ ὁ υἱὸς οὓς θέλει

ζῶοποιεῖ.² Οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ τὴν 22

κρίσιν πᾶσαν δέδωκεν τῷ υἱῷ· ἵνα πάντες τιμῶσιν³ 23

τὸν υἱόν, καθὼς τιμῶσιν³ τὸν πατέρα. Ὁ μὴ τιμῶν³

τὸν υἱόν, οὐ τιμᾷ³ τὸν πατέρα τὸν πέμψαντα αὐτόν. 24

Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὁ τὸν λόγον μου ἀκούων,

καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με, ἔχει ζωὴν αἰώνιον· καὶ

εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται, ἀλλὰ μεταβέβηκεν⁴ ἐκ τοῦ

θανάτου εἰς τὴν ζωὴν. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι 25

ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστίν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται

¹ φιλέω, love, kiss. ² ζῶοποιέω, make alive, make to live. ³ τιμάω, honor, value at a price. ⁴ μεταβαίνω, depart, leave.

τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες
 ζήσονται. Ὡσπερ γὰρ ὁ πατήρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, 26
 οὕτως ἔδωκεν καὶ τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ: καὶ 27
 ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν ποιεῖν, ὅτι υἱὸς
 ἀνθρώπου ἐστίν. Μὴ θαυμάζετε τοῦτο: ὅτι ἔρχεται 28
 ὥρα, ἐν ἣ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς
 φωνῆς αὐτοῦ, καὶ ἐκπορεύσονται, οἱ τὰ ἀγαθὰ 29
 ποιήσαντες, εἰς ἀνάστασιν ζωῆς: οἱ δὲ τὰ φαῦλα¹
 πράξαντες, εἰς ἀνάστασιν κρίσεως.

Οὐ δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ' ἑμαυτοῦ οὐδέν: καθὼς 30
 ἀκούω, κρίνω: καὶ ἡ κρίσις ἣ ἐμὴ δικαία ἐστίν: ὅτι οὐ
 ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ
 πέμψαντός με πατρός. Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ 31
 ἑμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής.² Ἄλλος 32
 ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἶδα ὅτι ἀληθής²
 ἐστὶν ἡ μαρτυρία ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ. Ὑμεῖς 33

¹ φαῦλος, worthless, bad. ² ἀληθής, true, unconcealed.

ἀπεστέλλκατε πρὸς Ἰωάννην, καὶ μεμαρτύρηκεν τῇ
 ἀληθείᾳ. Ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώπου τὴν μαρτυρίαν 34
 λαμβάνω, ἀλλὰ ταῦτα λέγω ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε. 35
 Ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος¹ ὁ καιόμενος² καὶ φαίνων, ὑμεῖς
 δὲ ἠθελήσατε ἀγαλλιαθῆναι³ πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ
 αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ ἔχω τὴν μαρτυρίαν μείζω τοῦ Ἰωάννου: 36
 τὰ γὰρ ἔργα αἱ ἔδωκέν μοι ὁ πατὴρ ἵνα τελειώσω⁴
 αὐτά, αὐτὰ τὰ ἔργα αἱ ἐγὼ ποιῶ, μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ
 ὅτι ὁ πατὴρ με ἀπέσταλκεν. Καὶ ὁ πέμψας με πατὴρ, 37
 αὐτὸς μεμαρτύρηκεν περὶ ἐμοῦ. Οὐτε φωνὴν αὐτοῦ
 ἀκηκόατε πώποτε,⁵ οὔτε εἶδος⁶ αὐτοῦ ἐωράκατε. Καὶ 38
 τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν ὑμῖν, ὅτι ὃν
 ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύετε. 39
 Ἐρευνᾶτε⁷ τὰς γραφάς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε ἐν αὐταῖς
 ζῶνι αἰώνιον ἔχειν, καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ μαρτυροῦσαι
 περὶ ἐμοῦ: καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν πρὸς με, ἵνα ζῶν 40
 ἔχητε. Δόξαν παρὰ ἀνθρώπων οὐ λαμβάνω: ἀλλ' 41

¹λύχνος, ου, ὁ, lamp, lantern. ²καίω, burn, ignite. ³ἀγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ⁴τελειόω, fill, fulfill. ⁵πώποτε, ever yet, any time. ⁶εἶδος, ους, τό, form, sight. ⁷ἐρευνάω, search diligently.

ἔγνωκα ὑμᾶς, ὅτι τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν
ἑαυτοῖς. Ἐγὼ ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, 43
καὶ οὐ λαμβάνετέ με: ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι
τῷ ἰδίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε. Πῶς δύνασθε ὑμεῖς 44
πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ
τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ οὐ ζητεῖτε; Μὴ 45
δοκεῖτε ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω¹ ὑμῶν πρὸς τὸν πατέρα:
ἔστιν ὁ κατηγορῶν¹ ὑμῶν, Μωσῆς, εἰς ὃν ὑμεῖς
ἠλπίκατε. Εἰ γὰρ ἐπιστεύετε Μωσῇ, ἐπιστεύετε ἂν 46
ἐμοί: περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψεν. Εἰ δὲ τοῖς 47
ἐκεῖνον γράμμασιν² οὐ πιστεύετε, πῶς τοῖς ἐμοῖς
ῥήμασιν πιστεύσετε;

Μετὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ Ἰησοῦς πέραν³ τῆς θαλάσσης 6
τῆς Γαλιλαίας, τῆς Τιβεριάδος.⁴ Καὶ ἠκολούθει αὐτῷ 2
ὄχλος πολὺς, ὅτι ἐώρων αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει ἐπὶ
τῶν ἀσθενούντων. Ἀνῆλθεν⁵ δὲ εἰς τὸ ὄρος ὁ Ἰησοῦς, 3

¹ κατηγορέω, accuse, charge. ² γράμμα, τος, τό, letter, writings. ³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁴ Τιβεριάς, ἄδος, ἡ, Tiberias. ⁵ ἀνέρχομαι, go up, come up.

καὶ ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἦν δὲ 4
ἐγγὺς τὸ Πάσχα,¹ ἡ ἐορτὴ² τῶν Ἰουδαίων. Ἐπάρας³ 5
οὖν ὁ Ἰησοῦς τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ θεασάμενος⁴ ὅτι
πολὺς ὄχλος ἔρχεται πρὸς αὐτόν, λέγει πρὸς τὸν
Φίλιππον, Πόθεν⁵ ἀγοράσομεν ἄρτους, ἵνα φάγωσιν
οὗτοι; Τοῦτο δὲ ἔλεγεν πειράζων αὐτόν: αὐτὸς γὰρ 6
ᾗδει τί ἔμελλεν ποιεῖν. Ἀπεκρίθη αὐτῷ Φίλιππος, 7
Διακοσίῳ⁶ δηναρίῳ⁷ ἄρτοι οὐκ ἀρκοῦσιν⁸ αὐτοῖς,
ἵνα ἕκαστος αὐτῶν βραχὺ⁹ τι λάβῃ. Λέγει αὐτῷ εἰς ἐκ 8
τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἀνδρέας¹⁰ ὁ ἀδελφὸς Σίμωνος
Πέτρου, Ὅστιν παιδάριον¹¹ ἐν ᾧδε, ὃ ἔχει πέντε 9
ἄρτους κριθίνους¹² καὶ δύο ὀψάρια:¹³ ἀλλὰ ταῦτα τί
ἐστιν εἰς τοσούτους;¹⁴ Εἶπεν δὲ ὁ Ἰησοῦς, Ποιήσατε 10
τοὺς ἀνθρώπους ἀναπεσεῖν.¹⁵ Ἦν δὲ χόρτος¹⁶ πολὺς
ἐν τῷ τόπῳ. Ἀνέπεσον¹⁵ οὖν οἱ ἄνδρες τὸν ἀριθμὸν¹⁷
ὥσεί πεντακισχίλιοι.¹⁸ Ἐλαβεν δὲ τοὺς ἄρτους ὁ 11

¹ πᾶσχα, τό, passover, passover feast. ² ἐορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ³ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁴ θεάομαι, look at, behold. ⁵ πόθεν, from where? whence. ⁶ διακόσιοι, two hundred, 200. ⁷ δηναρίον, ου, ὁ, denarius. ⁸ ἀρκέω, assist, suffice. ⁹ βραχύς, short, little. ¹⁰ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ¹¹ παιδάριον, ου, τό, child, young boy. ¹² κριθίνος, made of barley flour, made of barley. ¹³ ὀψάριον, ου, τό, fish, little fish. ¹⁴ τοσούτος, so great, so much. ¹⁵ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹⁶ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ¹⁷ ἀριθμός, ου, ὁ, number, total. ¹⁸ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000.

Ἰησοῦς, καὶ εὐχαριστήσας διέδωκεν¹ τοῖς μαθηταῖς, οἱ
δὲ μαθηταὶ τοῖς ἀνακειμένοις·² ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν
ὀψαρίων³ ὅσον ἤθελον. Ὡς δὲ ἐνεπλήσθησαν,⁴ λέγει 12
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Συναγάγετε τὰ περισσεύσαντα
κλάσματα,⁵ ἵνα μὴ τι ἀπόληται. Συνήγαγον οὖν, καὶ 13
ἐγέμισαν⁶ δώδεκα κοφίνους⁷ κλασμάτων⁵ ἐκ τῶν
πέντε ἄρτων τῶν κριθίνων,⁸ ἃ ἐπερίσσευσεν τοῖς
βεβρωκόσιν.⁹ Οἱ οὖν ἄνθρωποι ἰδόντες ὃ ἐποίησεν 14
σημεῖον ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγον ὅτι Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς¹⁰ ὁ
προφήτης ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν κόσμον. Ἰησοῦς οὖν 15
γνοὺς ὅτι μέλλουσιν ἔρχεσθαι καὶ ἀρπάζειν¹¹ αὐτόν,
ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν βασιλέα, ἀνεχώρησεν¹² εἰς τὸ
ὄρος αὐτὸς μόνος.

¹ διαδίδωμι, distribute, give. ² ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ³ ὀψάριον, συ, τό, fish, little fish. ⁴ ἐμπίπλημι, fill up, satisfy. ⁵ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ⁶ γεμίζω, fill, load. ⁷ κόφινος, συ, ό, basket, large basket. ⁸ κριθίνος, made of barley flour, made of barley. ⁹ βιβρώσκω, eat, consume. ¹⁰ ἀληθῶς, truly, really. ¹¹ ἀρπάζω, seize, snatch. ¹² ἀναχωρέω, depart, withdraw.

Ὡς δὲ ὁψία¹ ἐγένετο, κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ 16

τὴν θάλασσαν, καὶ ἐμβάντες² εἰς τὸ πλοῖον, ἤρχοντο 17

πέραν³ τῆς θαλάσσης εἰς Καπερναούμ.⁴ Καὶ σκοτία⁵

ἦδη ἐγγόνει, καὶ οὐκ ἐληλύθει πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς. 18

Ἦ τε θάλασσα ἀνέμου μεγάλου πνέοντος⁶ διηγείρετο.⁷

Ἐλληλακότες⁸ οὖν ὥς σταδίου⁹ εἴκοσι¹⁰ πέντε ἢ 19

τριάκοντα,¹¹ θεωροῦσιν τὸν Ἰησοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ

τῆς θαλάσσης, καὶ ἐγγὺς τοῦ πλοίου γινόμενον· καὶ

ἐφοβήθησαν. Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, Ἐγὼ εἰμι· μὴ 20

φοβεῖσθε. Ἦθελον οὖν λαβεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον· 21

καὶ εὐθέως τὸ πλοῖον ἐγένετο ἐπὶ τῆς γῆς εἰς ἣν

ὑπήγον.

Τῇ ἐπαύριον¹² ὁ ὄχλος ὁ ἐστηκὼς πέραν³ τῆς θαλάσσης, 22

ιδὼν ὅτι πλοιάριον¹³ ἄλλο οὐκ ἦν ἐκεῖ εἰ μὴ ἓν ἐκεῖνο

εἰς ὃ ἐνέβησαν² οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ὅτι οὐ

¹ ὄψιος, late. ² ἐμβαίνω, embark. ³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁴ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum. ⁵ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ⁶ πνέω, blow. ⁷ διεγείρω, arouse completely, stir up. ⁸ ἐλαύνω, drive or push, row. ⁹ στάδιον, οὐ, τό, stadia, length of a stadium. ¹⁰ εἴκοσι, twenty, 20. ¹¹ τριάκοντα, thirty, 30. ¹² ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ¹³ πλοιάριον, ου, τό, small boat, little boat.

συνεισῆλθεν¹ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ
 πλοιάριον,² ἀλλὰ μόνοι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον – 23
 ἄλλα δὲ ἦλθεν πλοιάρια² ἐκ Τιβεριάδος³ ἐγγὺς τοῦ
 τόπου ὅπου ἔφαγον τὸν ἄρτον, εὐχαριστήσαντος τοῦ
 κυρίου – ὅτε οὖν εἶδεν ὁ ὄχλος ὅτι Ἰησοῦς οὐκ ἔστιν 24
 ἐκεῖ οὐδὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐνέβησαν⁴ αὐτοὶ εἰς τὰ
 πλοῖα, καὶ ἦλθον εἰς Καπερναούμ,⁵ ζητοῦντες τὸν
 Ἰησοῦν. Καὶ εὐρόντες αὐτὸν πέραν⁶ τῆς θαλάσσης, 25
 εἶπον αὐτῷ, Ῥαββί, πότε ὧδε γέγονας; Ἀπεκρίθη 26
 αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
 ζητεῖτέ με, οὐχ ὅτι εἴδετε σημεῖα, ἀλλ' ὅτι ἐφάγετε ἐκ
 τῶν ἄρτων καὶ ἐχορτάσθητε.⁷ Ἐργάζεσθε μὴ τὴν 27
 βρώσιν⁸ τὴν ἀπολλυμένην, ἀλλὰ τὴν βρώσιν⁸ τὴν
 μένουσαν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἣν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
 ὑμῖν δώσει: τοῦτον γὰρ ὁ πατὴρ ἐσφράγισεν,⁹ ὁ θεός. 28
 Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, Τί ποιῶμεν, ἵνα ἐργαζώμεθα

¹ συνεισέρχομαι, enter together, enter together with. ² πλοιάριον, ου, τό, small boat, little boat. ³ Τιβεριάς, ἄδος, ἡ, Tiberias. ⁴ ἐμβαίνειω, embark. ⁵ Καπερναούμ, ἡ, Capernaum, on the other side of, beyond (gen). ⁷ χορτάζω, eat until full, be filled. ⁸ βρώσις, εως, ἡ, eating, food. ⁹ σφραγίζω, seal, set a seal upon.

τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, 29
 Τοῦτό ἐστιν τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ, ἵνα πιστεύσητε εἰς ὃν
 ἀπέστειλεν ἐκεῖνος. Εἶπον οὖν αὐτῷ, Τί οὖν ποιεῖς σὺ 30
 σημεῖον, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμέν σοι; Τί ἐργάζῃ; 31
 Οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ μάννα¹ ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ,
 καθὼς ἐστιν γεγραμμένον, Ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
 ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 32
 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν
 ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· ἀλλ' ὁ πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν
 τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὸν ἀληθινόν.² Ὁ γὰρ 33
 ἄρτος τοῦ θεοῦ ἐστιν ὁ καταβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
 καὶ ζωὴν διδούς τῷ κόσμῳ. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, 34
 Κύριε, πάντοτε δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον. Εἶπεν δὲ 35
 αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς· ὁ
 ἐρχόμενος πρὸς με οὐ μὴ πεινάσῃ·³ καὶ ὁ πιστεύων εἰς
 ἐμὲ οὐ μὴ διψήσῃ⁴ πώποτε.⁵ Ἄλλ' εἶπον ὑμῖν ὅτι καὶ 36
 ἐωράκατέ με, καὶ οὐ πιστεύετε. Πᾶν ὃ δίδωσίν μοι ὁ 37

¹ μάννα, τό, manna. ² ἀληθινός, true, genuine. ³ πεινάω, hunger, am hungry. ⁴ διψάω, thirst, thirst for. ⁵ πώποτε, ever yet, any time.

πατὴρ πρὸς ἐμὲ ἦξει·¹ καὶ τὸν ἐρχόμενον πρὸς με οὐ
 μὴ ἐκβάλλω ἔξω. Ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, 38
 οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ
 πέμψαντός με. Τοῦτο δέ ἐστιν τὸ θέλημα τοῦ 39
 πέμψαντός με πατρός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέν μοι, μὴ
 ἀπολέσω ἔξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ τῇ ἐσχάτῃ
 ἡμέρᾳ. Τοῦτο δέ ἐστιν τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, 40
 ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν υἱὸν καὶ πιστεύων εἰς αὐτόν, ἔχῃ
 ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἀναστήσω αὐτὸν ἐγὼ τῇ ἐσχάτῃ
 ἡμέρᾳ.

Ἐγόγγυζον² οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι εἶπεν, Ἐγὼ 41
 εἰμι ὁ ἄρτος ὁ καταβὰς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ἔλεγον, 42
 Οὐχ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ υἱὸς Ἰωσήφ, οὗ ἡμεῖς
 οἶδαμεν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα; Πῶς οὖν λέγει
 οὗτος ὅτι Ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβέβηκα; Ἀπεκρίθη 43
 οὖν ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Μὴ γογγύζετε² μετ’

¹ ἦκω, have come, am present. ² γογγύζω, mutter, murmur.

ἀλλήλων. Οὐδεὶς δύναται ἔλθεῖν πρὸς με, ἐὰν μὴ ὁ 44
 πατὴρ ὁ πέμψας με ἐλκύσῃ¹ αὐτόν, καὶ ἐγὼ
 ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ἔστιν 45
 γεγραμμένον ἐν τοῖς προφήταις, Καὶ ἔσονται πάντες
 διδασκοί² θεοῦ. Πᾶς οὖν ὁ ἀκούων παρὰ τοῦ πατρὸς
 καὶ μαθὼν,³ ἔρχεται πρὸς με. Οὐχ ὅτι τὸν πατέρα τις 46
 ἐώρακεν, εἰ μὴ ὁ ὢν παρὰ τοῦ θεοῦ, οὗτος ἐώρακεν τὸν
 πατέρα. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, 47
 ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. Οἱ 48
 πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα⁴ ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ
 ἀπέθανον. Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ 50
 καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ καὶ μὴ ἀποθάνῃ. 51
 Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς·
 ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν
 αἰῶνα. Καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστίν,
 ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς.

¹ ἐλκύνω, drag, draw. ² διδασκός, instructed, taught. ³ μαθηθάνω, learn, ascertain. ⁴ μάννα, τό, manna.

Ἐμάχοντο¹ οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες, 52

Πῶς δύναται οὗτος ἡμῖν δοῦναι τὴν σάρκα φαγεῖν; 53

Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν,

ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ

πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. Ὁ 54

τρώγων² μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει

ζωὴν αἰώνιον, καὶ ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ

ἡμέρᾳ. Ἡ γὰρ σὰρξ μου ἀληθῶς³ ἐστὶν βρώσις,⁴ καὶ 55

τὸ αἷμά μου ἀληθῶς³ ἐστὶν πόσις.⁵ Ὁ τρώγων² μου 56

τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ ἐγὼ

ἐν αὐτῷ. Καθὼς ἀπέστειλén με ὁ ζῶν πατήρ, καὶ ἐγὼ ζῶ 57

διὰ τὸν πατέρα: καὶ ὁ τρώγων² με, καὶ κεῖνος⁶ ζήσεται

δι' ἐμέ. Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ 58

καταβάς: οὐ καθὼς ἔφαγον οἱ πατέρες ὑμῶν τὸ μάννα,

καὶ ἀπέθανον: ὁ τρώγων² τοῦτον τὸν ἄρτον, ζήσεται

εἰς τὸν αἰῶνα. Ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ διδάσκων ἐν 59

Καπερναούμ.⁸

¹ μάχομαι, fight, quarrel. ² τρώγω, gnaw, crunch. ³ ἀληθῶς, truly, really. ⁴ βρώσις, εἶδος, ἢ, eating, food. ⁵ πόσις, εἶδος, ἢ, drinking, drink. ⁶ καὶ κεῖνος, and he, and she. ⁷ μάννα, τό, manna. ⁸ Καπερναούμ, ἢ, Capernaum.

Πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπον, 60

Σκληρός¹ ἐστὶν οὗτος ὁ λόγος· τίς δύναται αὐτοῦ
ἀκούειν; Εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐν ἑαυτῷ ὅτι γογγύζουσιν² 61

περὶ τούτου οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτο
ὑμᾶς σκανδαλίζει;³ Ἐὰν οὖν θεωρῇτε τὸν υἱὸν τοῦ 62

ἀνθρώπου ἀναβαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον;⁴ Τὸ 63

πνεῦμά ἐστιν τὸ ζῶοποιεῖν,⁵ ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ⁶

οὐδέν· τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, πνεῦμά ἐστιν καὶ
ζωή ἐστιν. Ἀλλ' εἰσὶν ἐξ ὑμῶν τινες οἱ οὐ πιστεύουσιν. 64

Ἦδει γὰρ ἐξ ἀρχῆς ὁ Ἰησοῦς, τίνες εἰσὶν οἱ μὴ
πιστεύοντες, καὶ τίς ἐστὶν ὁ παραδώσων αὐτόν. Καὶ 65

ἔλεγεν, Διὰ τοῦτο εἶρηκα ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς δύναται

ἔλθειν πρὸς με, ἐὰν μὴ ᾗ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ

πατρὸς μου.

¹ σκληρός, hard, rough. ² γογγύζω, mutter, murmur. ³ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁴ πρότερον, formerly, before.

⁵ ζῶοποιέω, make alive, make to live. ⁶ ὠφελέω, profit, help.

Ἐκ τούτου πολλοὶ ἀπῆλθον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἰς τὰ 66
 ὀπίσω, καὶ οὐκέτι μετ' αὐτοῦ περιεπάτουν. Εἶπεν οὖν 67
 ὁ Ἰησοῦς τοῖς δώδεκα, Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν; 68
 Ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ Σίμων Πέτρος, Κύριε, πρὸς τίνα
 ἀπελευσόμεθα; Ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις. Καὶ ἡμεῖς 69
 πεπιστεύκαμεν καὶ ἐγνώκαμεν ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ
 υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 70
 Οὐκ ἐγὼ ὑμᾶς τοὺς δώδεκα ἐξελεξάμην,¹ καὶ ἐξ ὑμῶν
 εἷς διάβολός ἐστιν; Ἔλεγεν δὲ τὸν Ἰούδαν Σίμωνος 71
 Ἰσκαριώτην:² οὗτος γὰρ ἔμελλεν αὐτὸν παραδιδόναι,
 εἷς ὢν ἐκ τῶν δώδεκα.

Καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς μετὰ ταῦτα ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ: οὐ 7
 γὰρ ᾔθελεν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ περιπατεῖν, ὅτι ἐζήτουν
 αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι. Ἦν δὲ ἐγγὺς ἡ ἑορτῇ³ 2
 τῶν Ἰουδαίων ἡ Σκηνοπηγία.⁴ Εἶπον οὖν πρὸς αὐτὸν 3
 οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, Μετάβηθι⁵ ἐντεῦθεν,⁶ καὶ ὑπάγε εἰς

¹ ἐκλέγομαι, choose, elect. ² Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ³ ἑορτῇ, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁴ σκηνοπηγία, ας, ἡ, Feast Booths or Tabernacles. ⁵ μεταβαίνω, depart, leave. ⁶ ἐντεῦθεν, hence, on each side.

τὴν Ἰουδαίαν, ἵνα καὶ οἱ μαθηταί σου θεωρήσωσιν τὰ
 ἔργα σου ἃ ποιεῖς. Οὐδεὶς γὰρ ἐν κρυπτῷ¹ τι ποιεῖ, καὶ 4
 ζητεῖ αὐτὸς ἐν παρρησίᾳ εἶναι. Εἰ ταῦτα ποιεῖς,
 φανέρωσον σεαυτὸν τῷ κόσμῳ. Οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ 5
 αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς αὐτόν. Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 6
 Ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὕπω² πάρεστιν,³ ὁ δὲ καιρὸς ὁ
 ὑμέτερος⁴ πάντοτε ἐστίν ἑτοιμος.⁵ Οὐ δύναται ὁ 7
 κόσμος μισεῖν ὑμᾶς· ἐμὲ δὲ μισεῖ, ὅτι ἐγὼ μαρτυρῶ
 περὶ αὐτοῦ, ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρά ἐστιν. Ὑμεῖς 8
 ἀνάβητε εἰς τὴν ἑορτὴν⁶ ταύτην· ἐγὼ οὕπω² ἀναβαίνω
 εἰς τὴν ἑορτὴν⁶ ταύτην, ὅτι ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς οὕπω²
 πεπλήρωται. Ταῦτα δὲ εἰπὼν αὐτοῖς, ἔμεινεν ἐν τῇ 9
 Γαλιλαίᾳ.

Ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τότε καὶ αὐτὸς ἀνέβη 10
 εἰς τὴν ἑορτὴν,⁶ οὐ φανερώς,⁷ ἀλλ' ὡς ἐν κρυπτῷ.¹ Οἱ 11
 οὖν Ἰουδαῖοι ἐζήτουν αὐτὸν ἐν τῇ ἑορτῇ,⁶ καὶ ἔλεγον,

¹ κρυπτός, hidden, secret. ² οὕπω, not yet. ³ πάριμι, be present, have arrived. ⁴ ὑμέτερος, your. ⁵ ἑτοιμος, ready, prepared. ⁶ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁷ φανερώς, openly, publicly.

Ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; Καὶ γογγυσμὸς¹ πολλὺς περὶ αὐτοῦ 12

ἦν ἐν τοῖς ὄχλοις· οἱ μὲν ἔλεγον ὅτι Ἀγαθός ἐστιν·

ἄλλοι ἔλεγον, Οὐ, ἀλλὰ πλανᾷ τὸν ὄχλον. Οὐδεὶς 13

μέντοι² παρρησίᾳ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ διὰ τὸν φόβον

τῶν Ἰουδαίων.

Ἦδη δὲ τῆς ἑορτῆς³ μεσοῦσης,⁴ ἀνέβη ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ 14

ἱερόν, καὶ ἐδίδασκεν. Καὶ ἐθαύμαζον οἱ Ἰουδαῖοι 15

λέγοντες, Πῶς οὗτος γράμματα⁵ οἶδεν, μὴ

μεμαθηκώς;⁶ Ἀπεκρίθη οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν, 16

Ἦ ἐμὴ διδαχὴ οὐκ ἔστιν ἐμῇ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός

με. Ἐάν τις θέλῃ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν, γινώσκεται 17

περὶ τῆς διδαχῆς, πότερον⁷ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν, ἢ ἐγὼ

ἅπ' ἐμαυτοῦ λαλῶ. Ὁ ἅψ' ἐαυτοῦ λαλῶν, τὴν δόξαν 18

τὴν ἰδίαν ζητεῖ· ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος

αὐτόν, οὗτος ἀληθής⁸ ἐστιν, καὶ ἀδικία⁹ ἐν αὐτῷ οὐκ

ἔστιν. Οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον, καὶ οὐδεὶς 19

¹ γογγυσμός, οὐ, ὁ, grumbling, murmuring. ² μέντοι, yet, however. ³ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁴ μεσώ, be in the middle, in the midst. ⁵ γράμμα, τος, τό, letter, writings. ⁶ μαθηθάνω, learn, ascertain. ⁷ πότερος, which of two, whether. ⁸ ἀληθής, true, unconcealed. ⁹ ἀδικία, ας, ἡ, unrighteousness.

ἐξ ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον; Τί με ζητεῖτε ἀποκτείνειαι; 20

Ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος καὶ εἶπεν, Δαιμόνιον ἔχεις: τίς σε

ζητεῖ ἀποκτείνειαι; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, 21

Ἐν ἔργον ἐποίησα, καὶ πάντες θαυμάζετε. Διὰ τοῦτο 22

Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὴν περιτομὴν – οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ

Μωσέως ἐστίν, ἀλλ' ἐκ τῶν πατέρων – καὶ ἐν

σαββάτῳ περιτέμνετε¹ ἄνθρωπον. Εἰ περιτομὴν 23

λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαββάτῳ, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νόμος

Μωσέως, ἐμοὶ χολᾷτε² ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῖ³

ἐποίησα ἐν σαββάτῳ; Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν,⁴ ἀλλὰ 24

τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε.

Ἔλεγον οὖν τινες ἐκ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν,⁵ Οὐχ οὗτός 25

ἐστιν ὃν ζητοῦσιν ἀποκτείνειαι; Καὶ ἶδε παρρησίᾳ λαλεῖ, 26

καὶ οὐδὲν αὐτῷ λέγουσιν. Μήποτε⁶ ἀληθῶς⁷ ἔγνωσαν

οἱ ἄρχοντες ὅτι οὗτός ἐστιν ἀληθῶς⁷ ὁ χριστός; Ἀλλὰ 27

τοῦτον οἶδαμεν πόθεν⁸ ἐστίν: ὁ δὲ χριστὸς ὅταν

¹ περιτέμνω, circumcize, circumcise. ² χολᾶω, be angry, am angry with. ³ ὑγιής, whole, healthy. ⁴ ὄψις, εὐς, ἡ, outward appearance, face. ⁵ Ἱεροσολυμίτης, ου, ὁ, inhabitant of Jerusalem, Jerusalemite. ⁶ μήποτε, never, lest perchance. ⁷ ἀληθῶς, truly, really. ⁸ πόθεν, from where? whence.

ἔρχηται, οὐδείς γινώσκει πόθεν¹ ἐστίν. Ἐκραξεν οὖν 28
ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων ὁ Ἰησοῦς καὶ λέγων, Καμὲ
οἴδατε, καὶ οἴδατε πόθεν¹ εἰμί: καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ
ἐλήλυθα, ἀλλ' ἔστιν ἀληθινὸς² ὁ πέμψας με, ὃν ὑμεῖς
οὐκ οἴδατε. Ἐγὼ οἶδα αὐτόν, ὅτι παρ' αὐτοῦ εἰμι, 29
κακέϊνός³ με ἀπέστειλεν. Ἐζήτουν οὖν αὐτὸν πιάσαι.⁴ 30
Καὶ οὐδείς ἐπέβαλεν⁵ ἐπ' αὐτὸν τὴν χεῖρα, ὅτι οὕτω⁶
ἐηλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ. Πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου 31
ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, καὶ ἔλεγον ὅτι Ὁ χριστὸς ὅταν
ἔλθῃ, μήτι⁷ πλείονα σημεῖα τούτων ποιήσει ὢν οὗτος
ἐποίησεν; Ἦκουσαν οἱ Φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου 32
γογγύζοντος⁸ περὶ αὐτοῦ ταῦτα: καὶ ἀπέστειλαν
ὑπηρέτας⁹ οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἵνα πιάσωσιν⁴
αὐτόν. Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς, Ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ' 33
ὑμῶν εἰμι, καὶ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με. 34
Ζητήσετέ με, καὶ οὐχ εὐρήσετε: καὶ ὅπου εἰμι ἐγώ,

¹ πόθεν, from where? whence. ² ἀληθινός, true, genuine. ³ κακέϊνος, and he, and she. ⁴ πιάζω, take, lay hold of. ⁵ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁶ οὕτω, not yet. ⁷ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁸ γογγύζω, mutter, murmur. ⁹ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant.

ὕμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς 35

ἐαυτούς, Ποῦ οὗτος μέλλει πορεύεσθαι ὅτι ἡμεῖς οὐχ

εὐρήσομεν αὐτόν; Μὴ εἰς τὴν διασπορὰν¹ τῶν

Ἑλλήνων² μέλλει πορεύεσθαι, καὶ διδάσκειν τοὺς

Ἑλληνας;² Τίς ἐστιν οὗτος ὁ λόγος ὃν εἶπεν, 36

Ζητήσετε με, καὶ οὐχ εὐρήσετε; καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγώ,

ὕμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν;

Ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς ἑορτῆς³ εἰστήκει 37

ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔκραζεν, λέγων, Ἐάν τις διψᾷ,⁴ ἐρχέσθω

πρὸς με καὶ πινέτω. Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καθὼς εἶπεν 38

ἡ γραφή, ποταμοὶ⁵ ἐκ τῆς κοιλίας⁶ αὐτοῦ ῥέουσιν⁷

ὑδατος ζῶντος. Τοῦτο δὲ εἶπεν περὶ τοῦ πνεύματος οὗ 39

ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτόν: οὕτω⁸

γὰρ ἦν πνεῦμα ἅγιον, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω⁹ ἐδοξάσθη. 40

Πολλοὶ οὖν ἐκ τοῦ ὄχλου ἀκούσαντες τὸν λόγον

ἔλεγον, Οὗτός ἐστιν ἀληθῶς¹⁰ ὁ προφήτης. Ἄλλοι 41

¹ διασπορά, ἄς, ἡ, diaspora, dispersion. ² Ἑλλήν, ἦνος, ὁ, Greek, Hellene. ³ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁴ διψάω, thirst, thirst for. ⁵ ποταμός, οὗ, ὁ, river, stream. ⁶ κοιλία, ἄς, ἡ, belly, womb. ⁷ ῥέω, flow. ⁸ οὕτω, not yet. ⁹ οὐδέπω, not yet, still not. ¹⁰ ἀληθῶς, truly, really.

ἔλεγον, Οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. Ἄλλοι ἔλεγον, Μὴ
 γὰρ ἐκ τῆς Γαλιλαίας ὁ χριστὸς ἔρχεται; Οὐχὶ ἡ 42
 γραφὴ εἶπεν ὅτι ἐκ τοῦ σπέρματος Δαυίδ, καὶ ἀπὸ
 Βηθλεέμ,¹ τῆς κώμης² ὅπου ἦν Δαυίδ, ὁ χριστὸς
 ἔρχεται; Σχίσμα³ οὖν ἐν τῷ ὄχλῳ ἐγένετο δι' αὐτόν. 43
 Τινὲς δὲ ἤθελον ἐξ αὐτῶν πιάσαι⁴ αὐτόν, ἀλλ' οὐδεὶς
 ἐπέβαλεν⁵ ἐπ' αὐτόν τὰς χεῖρας.

Ἦλθον οὖν οἱ ὑπηρέται⁶ πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ 45
 Φαρισαίους· καὶ εἶπον αὐτοῖς ἐκεῖνοι, Διὰ τί οὐκ
 ἡγάγετε αὐτόν; Ἀπεκρίθησαν οἱ ὑπηρέται,⁶ Οὐδέποτε 46
 οὕτως ἐλάλησεν ἄνθρωπος, ὥς οὗτος ὁ ἄνθρωπος. 47
 Ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ Φαρισαῖοι, Μὴ καὶ ὑμεῖς
 πεπλάνησθε; Μὴ τις ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς 48
 αὐτόν, ἢ ἐκ τῶν Φαρισαίων; Ἄλλ' ὁ ὄχλος οὗτος ὁ μὴ 49
 γινώσκων τὸν νόμον ἐπικατάρατοι⁸ εἰσιν. Λέγει 50
 Νικόδημος⁹ πρὸς αὐτούς – ὁ ἔλθων νυκτὸς πρὸς

¹ Βηθλεέμ, ἡ, Bethlehem. ² κώμη, ης, ἡ, village. ³ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ⁴ πιάζω, take, lay hold of. ⁵ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁶ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁷ οὐδέποτε, never. ⁸ ἐπικατάρατος, cursed, accursed. ⁹ Νικόδημος, ου, ὁ, Nicodemus.

αὐτόν, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν – Μὴ ὁ νόμος ἡμῶν κρίνει τὸν 51
 ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ πρότερον¹ καὶ
 γινῶ τί ποιεῖ; Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, Μὴ καὶ 52
 σὺ ἐκ τῆς Γαλιλαίας εἶ; Ἐρευνήσον² καὶ ἴδε ὅτι
 προφήτης ἐκ τῆς Γαλιλαίας οὐκ ἐγγίγερται. Καὶ 53
 ἐπορεύθη ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ:

Ἰησοῦς δὲ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν.³ 8

Ὁρθροῦ⁴ δὲ πάλιν παρεγένετο εἰς τὸ ἱερόν, καὶ πᾶς ὁ 2
 λαὸς ἤρχετο· καὶ καθίσας ἐδίδασκεν αὐτούς. Ἄγουσιν 3
 δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς αὐτόν
 γυναικὰ ἐν μοιχείᾳ⁵ καταληφθεῖσαν·⁶ καὶ στήσαντες
 αὐτὴν ἐν μέσῳ, λέγουσιν αὐτῷ, πειράζοντες, 4
 Διδάσκαλε, αὕτη ἡ γυνὴ κατελήφθη⁶ ἐπ' αὐτοφώρῳ
 μοιχευομένη.⁷ Ἐν δὲ τῷ νόμῳ Μωσῆς ἡμῖν ἐνετείλατο 5
 τὰς τοιαύτας λιθοβολεῖσθαι·⁹ σὺ οὖν τί λέγεις; Τοῦτο 6

¹ πρότερον, formerly, before. ² ἐρευνάω, search diligently. ³ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁴ ὄρθρος, ου, ὁ, daybreak, dawn. ⁵ μοιχεία, ας, ἡ, adultery. ⁶ καταλαμβάνω, overtake, apprehend. ⁷ μοιχεύω, commit adultery. ⁸ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁹ λιθοβολέω, pelt with stones, stone.

δὲ ἔλεγον πειράζοντες αὐτόν, ἵνα ἔχωσιν κατηγορεῖν¹
αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς κάτω² κύψας,³ τῷ δακτύλῳ⁴
ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν, μὴ προσποιούμενος.⁵ Ὡς δὲ ⁷
ἐπέμενον⁶ ἐρωτῶντες αὐτόν, ἀνακύψας⁷ εἶπεν πρὸς
αὐτούς, Ὁ ἀναμάρτητος⁸ ὑμῶν, πρῶτον ἐπ' αὐτὴν τὸν
λίθον βαλέτω. Καὶ πάλιν κάτω² κύψας³ ἔγραφεν εἰς ⁸
τὴν γῆν. Οἱ δέ, ἀκούσαντες, καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ⁹
ἐλεγχόμενοι,⁹ ἐξήρχοντο εἰς καθ' εἷς, ἀρξάμενοι ἀπὸ
τῶν πρεσβυτέρων: καὶ κατελείφθη¹⁰ μόνος ὁ Ἰησοῦς,
καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ οὔσα. Ἀνακύψας⁷ δὲ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ¹⁰
μηδένα θεασάμενος¹¹ πλὴν τῆς γυναικός, εἶπεν αὐτῇ,
Ποῦ εἰσιν ἐκεῖνοι οἱ κατήγοροί¹² σου; Οὐδεὶς σε
κατέκρινεν;¹³ Ἦ δὲ εἶπεν, Οὐδεὶς, κύριε. Εἶπεν δὲ ὁ ¹¹
Ἰησοῦς, Οὐδὲ ἐγὼ σε κρίνω: πορεύου καὶ μηκέτι¹⁴
ἀμάρτανε.

¹ κατηγορέω, accuse, charge. ² κάτω, down, below. ³ κύπτω, bow down, stoop. ⁴ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ⁵ προσποιέω, pretend, regard. ⁶ ἐπιμένω, continue, remain. ⁷ ἀνακύπτω, straighten up, stand erect. ⁸ ἀναμάρτητος, without sin, without blame. ⁹ ἐλέγχω, convict, reprove. ¹⁰ καταλείπω, leave, leave behind. ¹¹ θεάομαι, look at, behold. ¹² κατηγορος, ου, ὁ, accuser, prosecutor. ¹³ κατακρίνω, condemn. ¹⁴ μηκέτι, no longer.

Πάλιν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν λέγων, Ἐγὼ εἰμι 12
 τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ
 περιπατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ,¹ ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. 13
 Εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Φαρισαῖοι, Σὺ περὶ σεαυτοῦ
 μαρτυρεῖς· ἡ μαρτυρία σου οὐκ ἔστιν ἀληθής.² 14
 Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Κἂν³ ἐγὼ
 μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἀληθής² ἔστιν ἡ μαρτυρία
 μου· ὅτι οἶδα πόθεν⁴ ἦλθον, καὶ ποῦ ὑπάγω· ὑμεῖς δὲ
 οὐκ οἴδατε πόθεν⁴ ἔρχομαι, καὶ ποῦ ὑπάγω. Ὑμεῖς 15
 κατὰ τὴν σάρκα κρίνετε· ἐγὼ οὐ κρίνω οὐδένα. Καὶ 16
 ἐὰν κρίνω δὲ ἐγώ, ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ ἀληθής² ἔστιν· ὅτι
 μόνος οὐκ εἰμί, ἀλλ' ἐγὼ καὶ ὁ πέμψας με πατήρ. Καὶ 17
 ἐν τῷ νόμῳ δὲ τῷ ὑμετέρῳ⁵ γέγραπται ὅτι δύο
 ἀνθρώπων ἡ μαρτυρία ἀληθής² ἔστιν. Ἐγὼ εἰμι ὁ 18
 μαρτυρῶν περὶ ἐμαυτοῦ, καὶ μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὁ
 πέμψας με πατήρ. Ἔλεγον οὖν αὐτῷ, Ποῦ ἔστιν ὁ 19
 πατήρ σου; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Οὐτε ἐμὲ οἴδατε, οὔτε

¹ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ² ἀληθής, true, unconcealed. ³ κἂν, and if, even if. ⁴ πόθεν, from where? whence. ⁵ ὑμέτερος, your.

τὸν πατέρα μου: εἰ ἐμὲ ᾔδειτε, καὶ τὸν πατέρα μου
ᾔδειτε ἄν. Ταῦτα τὰ ῥήματα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ 20
γαζοφυλακίῳ,¹ διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ: καὶ οὐδείς
ἐπίασεν² αὐτόν, ὅτι οὐπω³ ἐληλύθει ἡ ὥρα αὐτοῦ.

Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ ὑπάγω, καὶ 21
ζητήσετέ με, καὶ ἐν τῇ ἁμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανεῖσθε:
ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν. Ἔλεγον 22
οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, Μήτι⁴ ἀποκτενεῖ ἑαυτόν, ὅτι λέγει,
Ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν; Καὶ εἶπεν 23
αὐτοῖς, Ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω⁵ ἐστέ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω⁶
εἰμὶ: ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐστέ, ἐγὼ οὐκ εἰμὶ
ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Εἶπον οὖν ὑμῖν ὅτι 24
ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν: ἐὰν γὰρ μὴ
πιστεύσητε ὅτι ἐγὼ εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς
ἁμαρτίαις ὑμῶν. Ἔλεγον οὖν αὐτῷ, Σὺ τίς εἶ; Καὶ 25
εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Τὴν ἀρχὴν ὅτι καὶ λαλῶ ὑμῖν. 26

¹ γαζοφυλάκιον, ου, τό, treasury. ² πιᾶζω, take, lay hold of. ³ οὐπω, not yet. ⁴ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁵ κάτω, down, below. ⁶ ἄνω, up, above.

Πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν λαλεῖν καὶ κρίνειν· ἀλλ' ὁ
πέμψας με ἀληθὴς¹ ἐστίν, καὶ γὰρ ἃ ἤκουσα παρ' αὐτοῦ,
ταῦτα λέγω εἰς τὸν κόσμον. Οὐκ ἔγνωσαν ὅτι τὸν 27
πατέρα αὐτοῖς ἔλεγεν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 28
Ὅταν ὑψώσητε² τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, τότε
γνώσεσθε ὅτι ἐγὼ εἰμι, καὶ ἀπ' ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν,
ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέν με ὁ πατήρ μου, ταῦτα λαλῶ· 29
καὶ ὁ πέμψας με μετ' ἐμοῦ ἐστίν· οὐκ ἀφῆκέν με
μόνον ὁ πατήρ, ὅτι ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ³ αὐτῷ ποιῶ
πάντοτε. Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦντος πολλοὶ ἐπίστευσαν 30
εἰς αὐτόν.

Ἔλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας αὐτῷ 31
Ἰουδαίους, Ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐμῷ,
ἀληθῶς⁴ μαθηταί μου ἐστέ· καὶ γνώσεσθε τὴν 32
ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει⁵ ὑμᾶς. 33
Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, Σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν, καὶ

¹ ἀληθής, true, unconcealed. ² ὑψώω, lift up, exalt. ³ ἀρεστός, pleasing, desirable. ⁴ ἀληθῶς, truly, really. ⁵ ἐλευθερώω, set free, exempt (from liability).

οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν¹ πώποτε·² πῶς σὺ λέγεις ὅτι
 Ἐλεύθεροι³ γενήσεσθε; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 34
 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν
 δοῦλός ἐστιν τῆς ἁμαρτίας. Ὁ δὲ δοῦλος οὐ μένει ἐν 35
 τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα· ὁ υἱὸς μένει εἰς τὸν αἰῶνα. Ἐὰν 36
 οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθερώσῃ,⁴ ὄντως⁵ ἐλεύθεροι³
 ἔσεσθε. Οἶδα ὅτι σπέρμα Ἀβραάμ ἐστε· ἀλλὰ ζητεῖτέ 37
 με ἀποκτείνειν, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ⁶ ἐν ὑμῖν. 38
 Ἐγὼ δ' ἐώρακα παρὰ τῷ πατρὶ μου, λαλῶ· καὶ ὑμεῖς
 οὖν δ' ἐωράκατε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν, ποιεῖτε. 39
 Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, Ὁ πατὴρ ἡμῶν
 Ἀβραάμ ἐστιν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Εἰ τέκνα τοῦ
 Ἀβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ ἐποιεῖτε. Νῦν δὲ 40
 ζητεῖτέ με ἀποκτείνειν, ἄνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν
 ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκουσα παρὰ τοῦ θεοῦ· τοῦτο
 Ἀβραάμ οὐκ ἐποίησεν. Ὑμεῖς ποιεῖτε τὰ ἔργα τοῦ 41
 πατρὸς ὑμῶν. Εἶπον οὖν αὐτῷ, Ἡμεῖς ἐκ πορνείας⁷ οὐ

¹ δουλεύω, serve, am a slave. ² πώποτε, ever yet, any time. ³ ἐλεύθερος, free, delivered from obligation. ⁴ ἐλευθερώω, set free, exempt (from liability). ⁵ ὄντως, really, indeed. ⁶ χωρέω, make room for, hold. ⁷ πορνεία, ας, ή, fornication, idolatry.

γεγεννημέθα: ἓνα πατέρα ἔχομεν, τὸν θεόν. Εἶπεν οὖν 42
 αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Εἰ ὁ θεὸς πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἡγαπάτε
 ἂν ἐμέ: ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐξηλθον καὶ ἤκω:¹ οὐδὲ
 γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἐκεῖνός με ἀπέστειλεν.
 Διὰ τί τὴν λαλιὰν² τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκετε; Ὅτι οὐ 43
 δύνασθε ἀκοῦειν τὸν λόγον τὸν ἐμόν. Ὑμεῖς ἐκ τοῦ 44
 πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστέ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ
 πατρὸς ὑμῶν θέλετε ποιεῖν. Ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος³
 ἦν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐχ ἔστηκεν, ὅτι οὐκ
 ἔστιν ἀλήθεια ἐν αὐτῷ. Ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος,⁴ ἐκ
 τῶν ἰδίων λαλεῖ: ὅτι ψεύστης⁵ ἐστὶν καὶ ὁ πατὴρ
 αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεúετέ 45
 μοι. Τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει⁶ με περὶ ἁμαρτίας; Εἰ δὲ 46
 ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς οὐ πιστεúετέ μοι; Ὁ ὢν ἐκ 47
 τοῦ θεοῦ τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ ἀκούει: διὰ τοῦτο ὑμεῖς
 οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστέ. Ἀπεκρίθησαν 48
 οὖν οἱ Ἰουδαῖοι καὶ εἶπον αὐτῷ, Οὐ καλῶς λέγομεν

¹ ἤκω, I have come, I am present. ² λαλιὰ, *lōs*, ἡ, speech, way of talking. ³ ἀνθρωποκτόνος, *anthropoktonos*, *su*, ὁ, murderer. ⁴ ψεῦδος, *psēdos*, τό, lie. ⁵ ψεύστης, *psēstēs*, *su*, ὁ, liar, deceiver. ⁶ ἐλέγχω, *elēgchō*, convict, reprove.

ἡμεῖς ὅτι Σαμαρείτης¹ εἶ σύ, καὶ δαιμόνιον ἔχεις; 49
 Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἐγὼ δαιμόνιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ
 τιμῶ² τὸν πατέρα μου, καὶ ὑμεῖς ἀτιμάζετέ³ με. Ἐγὼ 50
 δὲ οὐ ζητῶ τὴν δόξαν μου· ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων. 51
 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐάν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν
 τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα. Εἶπον 52
 οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, Νῦν ἐγνώκαμεν ὅτι δαιμόνιον
 ἔχεις. Ἀβραὰμ ἀπέθανεν καὶ οἱ προφῆται, καὶ σὺ
 λέγεις, Ἐάν τις τὸν λόγον μου τηρήσῃ, οὐ μὴ
 γεύσῃται⁴ θανάτου εἰς τὸν αἰῶνα. Μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ 53
 πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, ὅστις ἀπέθανεν; Καὶ οἱ
 προφῆται ἀπέθανον· τίνα σεαυτὸν σὺ ποιεῖς; 54
 Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτόν, ἡ δόξα
 μου οὐδέν ἐστιν· ἔστιν ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν
 ὑμεῖς λέγετε ὅτι Θεὸς ἡμῶν ἐστιν, καὶ οὐκ ἐγνώκατε 55
 αὐτόν· ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν, καὶ ἐὰν εἴπω ὅτι οὐκ οἶδα
 αὐτόν, ἔσομαι ὅμοιος ὑμῶν, ψεύστης·⁵ ἀλλ' οἶδα

¹ Σαμαρείτης, ου, ὁ, Samaritan. ² τιμάω, honor, value at a price. ³ ἀτιμάζω, dishonor, disgrace. ⁴ γεύομαι, taste, experience. ⁵ ψεύστης, ου, ὁ, liar, deceiver.

αὐτόν, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ. Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ 56
 ὑμῶν ἡγαλλιάσατο¹ ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν ἐμήν, καὶ
 εἶδεν καὶ ἐχάρη. Εἶπον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτόν, 57
 Πεντήκοντα² ἔτη οὐπω³ ἔχεις, καὶ Ἀβραὰμ ἐώρακας; 58
 Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν⁴
 Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγὼ εἰμι. Ἦραν οὖν λίθους ἵνα 59
 βάλωσιν ἐπ' αὐτόν: Ἰησοῦς δὲ ἐκρύβη,⁵ καὶ ἐξῆλθεν
 ἐκ τοῦ ἱεροῦ, διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν: καὶ παρήγγεν⁶
 οὕτως.

Καὶ παράγων⁶ εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ γενετῆς.⁷ Καὶ 9
 ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες, Παββί,
 τίς ἡμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς⁸ αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς
 γεννηθῇ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Οὔτε οὗτος ἡμαρτεν οὔτε 3
 οἱ γονεῖς⁸ αὐτοῦ: ἀλλ' ἵνα φανερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ
 ἐν αὐτῷ. Ἐμε δεῖ ἐργάζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός 4
 με ἕως ἡμέρας ἐστίν: ἔρχεται νύξ, ὅτε οὐδεὶς δύναται

¹ ἡγαλλιάω, rejoice, am full of joy. ² πενήκοντα, fifty, 50. ³ οὐπω, not yet. ⁴ πρὶν, before, formerly. ⁵ κρύπτω, conceal, hide. ⁶ παράγω, pass by, depart. ⁷ γενετή, ἡς, ἡ, birth. ⁸ γονεὺς, ἕως, ὁ, parent.

ἐργάζεσθαι. Ὅταν ἐν τῷ κόσμῳ ᾧ, φῶς εἰμι τοῦ 5
κόσμου. Ταῦτα εἰπὼν, ἔπτυσεν¹ χαμαί,² καὶ ἐποίησεν 6
πηλὸν³ ἐκ τοῦ πτύσματος,⁴ καὶ ἐπέχρισεν⁵ τὸν πηλὸν³
ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, 7
Ὑπαγε νίψαι⁶ εἰς τὴν κολυμβήθραν⁷ τοῦ Σιλωάμ⁸ – ὃ
ἐρμηνεύεται,⁹ Ἀπεσταλμένος. Ἀπῆλθεν οὖν καὶ
ἐνίψατο,⁶ καὶ ἦλθεν βλέπων. Οἱ οὖν γείτονες¹⁰ καὶ οἱ 8
θεωροῦντες αὐτὸν τὸ πρότερον¹¹ ὅτι τυφλὸς ἦν,
ἔλεγον, Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ καθήμενος καὶ προσαιτῶν¹²
; Ἄλλοι ἔλεγον ὅτι Οὗτός ἐστιν: ἄλλοι δὲ ὅτι Ὅμοιος 9
αὐτῷ ἐστιν. Ἐκεῖνος ἔλεγεν ὅτι Ἐγὼ εἰμι. Ἐλεγον οὖν 10
αὐτῷ, Πῶς ἀνεάχθησάν σου οἱ ὀφθαλμοί; Ἀπεκρίθη 11
ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, Ἄνθρωπος λεγόμενος Ἰησοῦς πηλὸν
ἐποίησεν, καὶ ἐπέχρισέν⁵ μου τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ
εἶπέν μοι, Ὑπαγε εἰς τὴν κολυμβήθραν⁷ τοῦ Σιλωάμ,⁸
καὶ νίψαι.⁶ Ἀπελθὼν δὲ καὶ νιψάμενος,⁶ ἀνέβλεψα.¹³ 12

¹ πτύω, spit. ² χαμαί, on or to the ground. ³ πηλός, σῦ, ὁ, clay, mud. ⁴ πτύσμα, τος, τό, saliva, spittle. ⁵ ἐπιχρίω, anoint, spread on. ⁶ νίπτω, wash. ⁷ κολυμβήθρα, ας, ἡ, pool, swimming-place. ⁸ Σιλωάμ, ὁ, Siloam. ⁹ ἐρμηνεύω, interpret, translate. ¹⁰ γείτων, ονος, ὁ, neighbor. ¹¹ πρότερον, formerly, before. ¹² προσαιτέω, beg. ¹³ ἀναβλέπω, look up, receive sight.

Εἶπον οὖν αὐτῷ, Ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; Λέγει, Οὐκ οἶδα.

Ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς Φαρισαίους, τὸν ποτε τυφλόν. 13

Ἦν δὲ σάββατον ὅτε τὸν πηλὸν¹ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, 14

καὶ ἀνέωξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς. Πάλιν οὖν 15

ἡρώτων αὐτὸν καὶ οἱ Φαρισαῖοι, πῶς ἀνέβλεψεν.² Ὁ

δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Πηλὸν¹ ἐπέθηκέν μου ἐπὶ τοὺς

ὀφθαλμούς, καὶ ἐνιψάμην,³ καὶ βλέπω. Ἔλεγον οὖν 16

ἐκ τῶν Φαρισαίων τινές, Οὗτος ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστιν

παρὰ τοῦ θεοῦ, ὅτι τὸ σάββατον οὐ τηρεῖ. Ἄλλοι

ἔλεγον, Πῶς δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς τοιαῦτα

σημεῖα ποιεῖν; Καὶ σχίσμα⁴ ἦν ἐν αὐτοῖς. Λέγουσιν τῷ 17

τυφλῷ πάλιν, Σὺ τί λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἡνοიξέν

σου τοὺς ὀφθαλμούς; Ὁ δὲ εἶπεν ὅτι Προφήτης ἐστίν.

Οὐκ ἐπίστευσαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι 18

τυφλὸς ἦν καὶ ἀνέβλεψεν,² ἕως ὅτου⁵ ἐφώνησαν τοὺς

γονεῖς⁶ αὐτοῦ τοῦ ἀναβλέψαντος,² καὶ ἡρώτησαν 19

¹ πηλός, οὔ, ὁ, clay, mud. ² ἀναβλέπω, look up, receive sight. ³ νίπτω, wash. ⁴ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ⁵ ὅτου, until. ⁶ γονεύς, ἑως, ὁ, parent.

αὐτοὺς λέγοντες, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς
λέγετε ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; Πῶς οὖν ἄρτι βλέπει; 20
Ἀπεκρίθησαν δὲ αὐτοῖς οἱ γονεῖς¹ αὐτοῦ καὶ εἶπον,
Οἶδामεν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἡμῶν, καὶ ὅτι τυφλὸς
ἐγεννήθη: πῶς δὲ νῦν βλέπει, οὐκ οἶδामεν: ἢ τίς 21
ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς, ἡμεῖς οὐκ οἶδामεν:
αὐτὸς ἡλικίαν² ἔχει: αὐτὸν ἐρωτήσατε, αὐτὸς περὶ
ἑαυτοῦ λαλήσει. Ταῦτα εἶπον οἱ γονεῖς¹ αὐτοῦ, ὅτι 22
ἐφοβοῦντο τοὺς Ἰουδαίους: ἥδη γὰρ συνετέθειντο³ οἱ
Ἰουδαῖοι, ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁμολογήσῃ⁴ χριστόν,
ἂποσυνάγωγος⁵ γένηται. Διὰ τοῦτο οἱ γονεῖς¹ αὐτοῦ 23
εἶπον ὅτι Ἡλικίαν² ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσατε. 24
Ἐφώνησαν οὖν ἐκ δευτέρου τὸν ἄνθρωπον ὃς ἦν
τυφλός, καὶ εἶπον αὐτῷ, Δὸς δόξαν τῷ θεῷ: ἡμεῖς
οἶδामεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἁμαρτωλός ἐστιν. 25
Ἀπεκρίθη οὖν ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, Εἰ ἁμαρτωλός ἐστιν,
οὐκ οἶδα: ἔν οἶδα, ὅτι τυφλὸς ὦν, ἄρτι βλέπω. Εἶπον 26

¹ γονεὺς, ἑως, ὁ, parent. ² ἡλικία, ας, ἡ, maturity, age. ³ συντίθημι, agree, make an agreement. ⁴ ὁμολογέω, confess, profess. ⁵ ἀποσυνάγωγος, expelled from the congregation.

δὲ αὐτῷ πάλιν, Τί ἐποίησέν σοι; Πῶς ἤνοιξέν σου
 τοὺς ὀφθαλμούς; Ἀπεκρίθη αὐτοῖς, Εἶπον ὑμῖν ἤδη, 27
 καὶ οὐκ ἤκούσατε. Τί πάλιν θέλετε ἀκούειν; Μὴ καὶ
 ὑμεῖς θέλετε αὐτοῦ μαθηταὶ γενέσθαι; Ἐλοιδόρησαν¹ 28
 αὐτόν, καὶ εἶπον, Σὺ εἰ μαθητῆς ἐκείνου: ἡμεῖς δὲ τοῦ
 Μωσέως ἐσμὲν μαθηταί. Ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι Μωσῆ 29
 λελάληκεν ὁ θεός: τοῦτον δὲ οὐκ οἶδαμεν πόθεν² ἐστίν.
 Ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἐν γὰρ 30
 τούτῳ θαυμαστόν³ ἐστίν, ὅτι ὑμεῖς οὐκ οἶδατε πόθεν²
 ἐστίν, καὶ ἀνέωξέν μου τοὺς ὀφθαλμούς. Οἶδαμεν δὲ 31
 ὅτι ἁμαρτωλῶν ὁ θεὸς οὐκ ἀκούει: ἀλλ' ἐάν τις
 θεοσεβῆς⁴ ᾗ, καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιῇ, τούτου ἀκούει.
 Ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἤκούσθη ὅτι ἤνοιξέν τις 32
 ὀφθαλμούς τυφλοῦ γεγεννημένου. Εἰ μὴ ἦν οὗτος 33
 παρὰ θεοῦ, οὐκ ἡδύνατο ποιεῖν οὕδέν. Ἀπεκρίθησαν 34
 καὶ εἶπον αὐτῷ, Ἐν ἁμαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὄλος, καὶ
 σὺ διδάσκεις ἡμᾶς; Καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω.

¹ λαιδορέω, abuse, revile. ² πόθεν, from where? whence. ³ θαυμαστός, wonderful, marvelous. ⁴ θεοσεβής, god-fearing, devout.

Ἦκουσεν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω· καὶ εὐρών 35

αὐτόν, εἶπεν αὐτῷ, Σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ;

Ἀπεκρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, Καὶ τίς ἐστιν, κύριε, ἵνα 36

πιστεύσω εἰς αὐτόν; Εἶπεν δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Καὶ 37

εώρακας αὐτόν, καὶ ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ ἐκεῖνός ἐστιν. 38

Ὁ δὲ ἔφη, Πιστεύω, κύριε· καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ. 39

Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Εἰς κρίμα¹ ἐγὼ εἰς τὸν κόσμον

τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέπωσιν, καὶ οἱ

βλέποντες τυφλοὶ γένωνται. Καὶ ἤκουσαν ἐκ τῶν 40

Φαρισαίων ταῦτα οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ, καὶ εἶπον αὐτῷ,

Μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοὶ ἐσμεν; Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 41

Εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν εἶχετε ἁμαρτίαν· νῦν δὲ λέγετε

ὅτι Βλέπομεν· ἡ οὖν ἁμαρτία ὑμῶν μένει.

Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας 10

εἰς τὴν αὐλὴν² τῶν προβάτων, ἀλλὰ ἀναβαίνων

ἀλλαχόθεν,³ ἐκεῖνος κλέπτῃς⁴ ἐστὶν καὶ ληστής.⁵ Ὁ δὲ 2

¹ κρίμα, os, τό, judgment, verdict. ² αὐλή, ἥς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ³ ἀλλαχόθεν, at another place, by another way. ⁴ κλέπτῃς, ου, ὁ, thief. ⁵ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand.

εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας ποιμὴν¹ ἐστὶν τῶν
 προβάτων. Τούτῳ ὁ θυρωρὸς² ἀνοίγει, καὶ τὰ 3
 πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει, καὶ τὰ ἴδια
 πρόβατα καλεῖ κατ' ὄνομα, καὶ ἐξάγει³ αὐτά. Καὶ ὅταν 4
 τὰ ἴδια πρόβατα ἐκβάλῃ, ἔμπροσθεν αὐτῶν
 πορεύεται· καὶ τὰ πρόβατα αὐτῷ ἀκολουθεῖ, ὅτι
 οἶδασιν τὴν φωνὴν αὐτοῦ. Ἄλλοτρίῳ⁴ δὲ οὐ μὴ 5
 ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύξονται⁵ ἀπ' αὐτοῦ· ὅτι οὐκ
 οἶδασιν τῶν ἀλλοτρίων⁴ τὴν φωνήν. Ταύτην τὴν 6
 παροιμίαν⁶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ἐκεῖνοι δὲ οὐκ
 ἔγνωσαν τίνα ᾗ ἃ ἐλάλει αὐτοῖς.

Εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν 7
 ὅτι ἐγὼ εἰμι ἡ θύρα τῶν προβάτων. Πάντες ὅσοι 8
 ἤλθον κλέπται⁷ εἰσὶν καὶ λησταί·⁸ ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν
 αὐτῶν τὰ πρόβατα. Ἐγὼ εἰμι ἡ θύρα· δι' ἐμοῦ ἐάν τις 9
 εἰσέλθῃ, σωθήσεται, καὶ εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται,

¹ ποιμὴν, ἐνος, ὁ, shepherd. ² θυρωρός, οὐ, ὁ, doorkeeper, gatekeeper. ³ ἐξάγω, lead out. ⁴ ἀλλότριος, strange, foreign.

⁵ φεύγω, flee, escape. ⁶ παροιμία, ας, ἡ, proverb, parable. ⁷ κλέπτης, ου, ὁ, thief. ⁸ ληστής, οὐ, ὁ, robber, brigand.

καὶ νομὴν¹ εὐρήσει. Ὁ κλέπτης² οὐκ ἔρχεται εἰ μὴ ἵνα 10
κλέψῃ³ καὶ θύσῃ⁴ καὶ ἀπολέσῃ· ἐγὼ ἦλθον ἵνα ζῶν
ἔχωσιν, καὶ περισσὸν⁵ ἔχωσιν. Ἐγὼ εἰμι ὁ ποιμὴν⁶ ὁ 11
καλός· ὁ ποιμὴν⁶ ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν
ὑπὲρ τῶν προβάτων. Ὁ μισθωτὸς⁷ δέ, καὶ οὐκ ὢν 12
ποιμὴν,⁶ οὗ οὐκ εἰσὶν τὰ πρόβατα ἴδια, θεωρεῖ τὸν
λύκον⁸ ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησιν τὰ πρόβατα, καὶ
φεύγει·⁹ καὶ ὁ λύκος⁸ ἀρπάζει¹⁰ αὐτά, καὶ σκορπίζει¹¹
τὰ πρόβατα. Ὁ δὲ μισθωτὸς⁷ φεύγει,⁹ ὅτι μισθωτὸς⁷ 13
ἐστίν, καὶ οὐ μέλει¹² αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων. Ἐγὼ 14
εἰμι ὁ ποιμὴν⁶ ὁ καλός, καὶ γινώσκω τὰ ἐμά, καὶ
γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν. Καθὼς γινώσκει με ὁ 15
πατήρ, καὶ γὰρ γινώσκω τὸν πατέρα· καὶ τὴν ψυχὴν
μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων. Καὶ ἄλλα πρόβατα 16
ἔχω, ἀ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς¹³ ταύτης· κάκεῖνά¹⁴ με
δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκούσουσιν· καὶ

¹ νομή, ἤς, ἡ, pasture, spreading. ² κλέπτης, ου, ὁ, thief. ³ κλέπτω, steal. ⁴ θύω, sacrifice, kill. ⁵ περισσός, excessive, abundant. ⁶ ποιμὴν, ἐνος, ὁ, shepherd. ⁷ μισθωτός, οὔ, ὁ, hired servant. ⁸ λύκος, ου, ὁ, wolf, jackal. ⁹ φεύγω, flee, escape. ¹⁰ ἀρπάζω, seize, snatch. ¹¹ σκορπίζω, scatter, disperse. ¹² μέλει, it is a care, it concerns. ¹³ αὐλή, ἤς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹⁴ κάκεῖνος, and he, and she.

γενήσεται μία ποίμνη,¹ εἷς ποιμήν.² Διὰ τοῦτο ὁ 17
πατήρ με ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυχὴν μου, ἵνα
πάλιν λάβω αὐτήν. Οὐδεὶς αἶρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' 18
ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ' ἐμαυτοῦ. Ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι
αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν. Ταύτην
τὴν ἐντολὴν ἔλαβον παρὰ τοῦ πατρός μου.

σχίσμα³ οὖν πάλιν ἐγένετο ἐν τοῖς Ἰουδαίοις διὰ τοὺς 19
λόγους τούτους. Ἔλεγον δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, 20
Δαιμόνιον ἔχει καὶ μαίνεται:⁴ τί αὐτοῦ ἀκούετε; 21
Ἄλλοι ἔλεγον, Ταῦτα τὰ ῥήματα οὐκ ἔστιν
δαιμονιζομένου:⁵ μὴ δαιμόνιον δύναται τυφλῶν
ὀφθαλμοὺς ἀνοίγειν;

Ἐγένετο δὲ τὰ Ἑγκαίνια⁶ ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ χειμῶν⁷ 22
ἦν: καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ⁸ 23
Σολομώνος.⁹ Ἐκύκλωσαν¹⁰ οὖν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ 24

¹ ποίμνη, ης, ἡ, flock. ² ποιμήν, ἑνος, ὁ, shepherd. ³ σχίσμα, τοσ, τό, tear, division. ⁴ μαίνομαι, rage, be furious. ⁵ δαιμονιζομαι, am demon possessed. ⁶ ἑγκαίνια, ὠν, τό, festival of rededication, renewal. ⁷ χειμῶν, ὠνος, ὁ, winter, storm. ⁸ στοᾷ, ἀς, ἡ, portico, colonnade. ⁹ Σολομών, ὠνος, ὁ, Solomon. ¹⁰ κυκλόω, encircle, surround.

ἔλεγον αὐτῷ, Ἔως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴρεις; Εἰ σὺ
 εἶ ὁ χριστός, εἰπὲ ἡμῖν παρρησίᾳ. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ 25
 Ἰησοῦς, Εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε: τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ
 ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρὸς μου, ταῦτα μαρτυρεῖ
 περὶ ἐμοῦ: ἀλλ' ὑμεῖς οὐ πιστεύετε: οὐ γὰρ ἐστε ἐκ 26
 τῶν προβάτων τῶν ἐμῶν, καθὼς εἶπον ὑμῖν. Τὰ 27
 πρόβατα τὰ ἐμὰ τῆς φωνῆς μου ἀκούει, καὶ γὰρ
 γινώσκω αὐτά, καὶ ἀκολουθοῦσίν μοι: καὶ γὰρ ζῶν 28
 αἰώνιον δίδωμι αὐτοῖς: καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν
 αἰῶνα, καὶ οὐχ ἁρπάσει¹ τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρὸς μου. Ὁ 29
 πατήρ μου ὃς δέδωκέν μοι, μείζων πάντων ἐστίν: καὶ
 οὐδεὶς δύναται ἁρπάξαι¹ ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρὸς
 μου. Ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ ἓν ἐσμεν. Ἐβάστασαν² οὖν 30
 πάλιν λίθους οἱ Ἰουδαῖοι ἵνα λιθάσωσιν³ αὐτόν. 32
 Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Πολλὰ καλὰ ἔργα ἔδειξα
 ὑμῖν ἐκ τοῦ πατρὸς μου: διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργον
 λιθάξετέ³ με; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι λέγοντες, 33

¹ ἁρπάζω, seize, snatch. ² βαστάζω, bear, carry. ³ λιθάζω, throw stones, stone.

Περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν¹ σε, ἀλλὰ περὶ
 βλασφημίας,² καὶ ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν
 θεόν. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Οὐκ ἔστιν 34
 γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν, Ἐγὼ εἶπα, Θεοί ἐστε; 35
 Εἰ ἐκείνους εἶπεν θεοὺς, πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ θεοῦ
 ἐγένετο – καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ γραφή – ὃν ὁ 36
 πατὴρ ἡγίασεν³ καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς
 λέγετε ὅτι Βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον, Υἱὸς τοῦ θεοῦ εἰμι; 37
 Εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς μου, μὴ πιστεύετε μοι:
 εἰ δὲ ποιῶ, καὶ⁴ ἐμοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις 38
 πιστεύσατε: ἵνα γνῶτε καὶ πιστεύσητε ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ
 πατὴρ, καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ. Ἐζήτουν οὖν πάλιν αὐτὸν 39
 πιάσαι;⁵ καὶ ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν.

Καὶ ἀπῆλθεν πάλιν πέραν⁶ τοῦ Ἰορδάνου⁷ εἰς τὸν τόπον 40
 ὅπου ἦν Ἰωάννης τὸ πρῶτον βαπτίζων: καὶ ἔμεινεν
 ἐκεῖ. Καὶ πολλοὶ ἦλθον πρὸς αὐτόν, καὶ ἔλεγον ὅτι 41

¹ λιθάζω, throw stones, stone. ² βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ³ ἀγιάζω, make holy, consecrate. ⁴ καὶ, and if, even if. ⁵ πιάζω, take, lay hold of. ⁶ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁷ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan.

Ἰωάννης μὲν σημεῖον ἐποίησεν οὐδέν: πάντα δὲ ὅσα

εἶπεν Ἰωάννης περὶ τούτου, ἀληθῆ¹ ἦν. Καὶ 42

ἐπίστευσαν πολλοὶ ἐκεῖ εἰς αὐτόν.

Ἦν δέ τις ἀσθενῶν Λάζαρος² ἀπὸ Βηθανίας,³ ἐκ τῆς 11

κώμης⁴ Μαρίας καὶ Μάρθας⁵ τῆς ἀδελφῆς⁶ αὐτῆς. 2

Ἦν δὲ Μαρία ἡ ἀλείψασα⁷ τὸν κύριον μύρω,⁸ καὶ

ἐκμάξασα⁹ τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξίν¹⁰ αὐτῆς, ἥς ὁ

ἀδελφὸς Λάζαρος² ἠσθένει. Ἀπέστειλαν οὖν αἱ 3

ἀδελφαί⁶ πρὸς αὐτὸν λέγουσαι, Κύριε, ἴδε ὃν φιλεῖς¹¹

ἀσθενεῖ. Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Αὕτη ἡ ἀσθένεια 4

οὐκ ἔστιν πρὸς θάνατον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ

θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ δι' αὐτῆς. Ἦγάπα 5

δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν Μάρθαν⁵ καὶ τὴν ἀδελφὴν⁶ αὐτῆς καὶ

τὸν Λάζαρον.² Ὡς οὖν ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ, τότε μὲν 6

ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν τόπῳ δύο ἡμέρας. Ἔπειτα¹³ μετὰ 7

¹ ἀληθῆς, true, unconcealed. ² Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ³ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁴ κώμη, ης, ἡ, village. ⁵ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ⁶ ἀδελφή, ἥς, ἡ, sister. ⁷ ἀλείφω, anoint. ⁸ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ⁹ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ¹⁰ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹¹ φιλέω, love, kiss. ¹² ἀσθένεια, ας, ἡ, weakness, sickness. ¹³ ἔπειτα, then, after this.

τοῦτο λέγει τοῖς μαθηταῖς, Ἄγωμεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν
πάλιν. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί, Ῥαββί, νῦν 8
ἐζήτουν σε λιθάσαι¹ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ πάλιν ὑπάγεις
ἐκεῖ; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Οὐχὶ δώδεκά εἰσιν ὥραι τῆς 9
ἡμέρας; Ἐάν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ
προσκόπτει,² ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπει. 10
Ἐὰν δέ τις περιπατῇ ἐν τῇ νυκτί, προσκόπτει,² ὅτι τὸ
φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ. Ταῦτα εἶπεν, καὶ μετὰ τούτο 11
λέγει αὐτοῖς, Λάζαρος³ ὁ φίλος⁴ ἡμῶν κεκοίμηται:⁵
ἀλλὰ πορεύομαι ἵνα ἐξυπνίσω⁶ αὐτόν. Εἶπον οὖν οἱ 12
μαθηταὶ αὐτοῦ, Κύριε, εἰ κεκοίμηται,⁵ σωθήσεται. 13
Εἰρήκει δὲ ὁ Ἰησοῦς περὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ: ἐκεῖνοι
δὲ ἔδοξαν ὅτι περὶ τῆς κοιμήσεως⁷ τοῦ ὕπνου⁸ λέγει. 14
Τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς παρρησίᾳ, Λάζαρος³
ἀπέθανεν. Καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι οὐκ 15
ἤμην ἐκεῖ: ἀλλὰ ἄγωμεν πρὸς αὐτόν. Εἶπεν οὖν 16

¹ λιθάζω, throw stones, stone. ² προσκόπτω, strike against, stumble. ³ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ⁴ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁵ κοιμάομαι, sleep, fall asleep. ⁶ ἐξυπνίζω, wake up, arouse. ⁷ κοίμησις, εως, ἡ, sleep, resting. ⁸ ὕπνος, ου, ὁ, sleep.

Θωμᾶς,¹ ὁ λεγόμενος Δίδυμος,² τοῖς συμμαθηταῖς,³

ἄγωμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ.

Ἐλθὼν οὖν ὁ Ἰησοῦς εὗρεν αὐτὸν τέσσαρας ἡμέρας ἤδη 17

ἔχοντα ἐν τῷ μνημείῳ. Ἦν δὲ ἡ Βηθανία⁴ ἐγγὺς τῶν 18

Ἱεροσολύμων, ὡς ἀπὸ σταδίων⁵ δεκαπέντε.⁶ καὶ 19

πολλοὶ ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐληλύθεισαν πρὸς τὰς περὶ

Μάρθαν⁷ καὶ Μαρίαν, ἵνα παραμυθήσωνται⁸ αὐτάς

περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν. Ἡ οὖν Μάρθα,⁷ ὡς ἤκουσεν 20

ὅτι Ἰησοῦς ἔρχεται, ὑπήντησεν⁹ αὐτῷ· Μαρία δὲ ἐν τῷ

οἴκῳ ἐκαθέζετο.¹⁰ Εἶπεν οὖν Μάρθα⁷ πρὸς τὸν Ἰησοῦν, 21

Κύριε, εἰ ἦς ὧδε, ὁ ἀδελφός μου οὐκ ἂν ἐτεθνήκει.¹¹ 22

Ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν θεόν, δώσει

σοι ὁ θεός. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Ἀναστήσεται ὁ 23

ἀδελφός σου. Λέγει αὐτῷ Μάρθα,⁷ Οἶδα ὅτι 24

ἀναστήσεται ἐν τῇ ἀναστάσει ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. 25

¹ Θωμᾶς, αἰ, δ, Thomas. ² Δίδυμος, ου, δ, Didymus, Twin. ³ συμμαθητής, ου, δ, fellow disciple. ⁴ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁵ στάδιον, ου, τό, stadia, length of a stadium. ⁶ δεκαπέντε, fifteen, 15. ⁷ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ⁸ παραμυθέομαι, encourage, comfort. ⁹ ὑπαντάω, meet, go to meet. ¹⁰ καθέζομαι, sit down, am sitting. ¹¹ θνήσκω, die, am dying.

Εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή·
ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, καὶ ἂν¹ ἀποθάνῃ, ζήσεται· καὶ πᾶς ὁ 26
ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν
αἰῶνα. Πιστεύεις τοῦτο; Λέγει αὐτῷ, Ναί, κύριε· ἐγὼ 27
πεπίστευκα, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ εἰς
τὸν κόσμον ἐρχόμενος. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἀπῆλθεν, 28
καὶ ἐφώνησεν Μαρίαν τὴν ἀδελφὴν² αὐτῆς λάθρα,³
εἰποῦσα, Ὁ διδάσκαλος πάρεστιν⁴ καὶ φωνεῖ σε. 29
Ἐκεῖνη ὡς ἤκουσεν, ἐγείρεται ταχὺ⁵ καὶ ἔρχεται πρὸς
αὐτόν. Οὕτω⁶ δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην,⁷ 30
ἀλλ' ἦν ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ὑπῆντησεν⁸ αὐτῷ ἡ Μάρθα.⁹
Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ 31
παραμυθούμενοι¹⁰ αὐτήν, ἰδόντες τὴν Μαρίαν ὅτι
ταχέως¹¹ ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν αὐτῇ,
λέγοντες ὅτι Ὑπάγει εἰς τὸ μνημεῖον, ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ.
Ἡ οὖν Μαρία, ὡς ἦλθεν ὅπου ἦν ὁ Ἰησοῦς, ἰδοῦσα 32

¹ καὶ, and if, even if. ² ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister. ³ λάθρα, secretly. ⁴ πάρεμι, be present, have arrived. ⁵ ταχύ, quickly, speedily. ⁶ οὕτω, not yet. ⁷ κώμη, ἡς, ἡ, village. ⁸ ὑπαντάω, meet, go to meet. ⁹ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ¹⁰ παραμυθέομαι, encourage, comfort. ¹¹ ταχέως, quickly, soon.

αὐτόν, ἔπescen αὐτοῦ¹ εἰς τοὺς πόδας λέγουσα αὐτῷ,
 Κύριε, εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἂν ἀπέθανέν μου ὁ ἀδελφός. 33
 Ἰησοῦς οὖν ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσαν, καὶ τοὺς
 συνελθόντας αὐτῇ Ἰουδαίους κλαίοντας,
 ἐνεβριμήσατο² τῷ πνεύματι, καὶ ἐτάραξεν³ ἑαυτόν, 34
 καὶ εἶπεν, Ποῦ τεθείκατε αὐτόν; Λέγουσιν αὐτῷ,
 Κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε. Ἐδάκρυσεν⁴ ὁ Ἰησοῦς. Ἔλεγον 35
 οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, Ἰδε πῶς ἐφίλει⁵ αὐτόν. Τινὲς δὲ ἐξ 37
 αὐτῶν εἶπον, Οὐκ ἡδύνατο οὗτος, ὁ ἀνοίξας τοὺς
 ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, ποιῆσαι ἵνα καὶ οὗτος μὴ
 ἀποθάνῃ; Ἰησοῦς οὖν πάλιν ἐμβριμώμενος² ἐν ἑαυτῷ 38
 ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον. Ἦν δὲ σπήλαιον,⁶ καὶ λίθος
 ἐπέκειτο⁷ ἐπ' αὐτῷ. Λέγει ὁ Ἰησοῦς, Ἄρατε τὸν λίθον. 39
 Λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ⁸ τοῦ τεθνηκότος⁹ Μάρθα,¹⁰
 Κύριε, ἤδη ὄζει·¹¹ τεταρταῖος¹² γὰρ ἐστίν. Λέγει αὐτῇ ὁ 40
 Ἰησοῦς, Οὐκ εἶπόν σοι ὅτι ἐὰν πιστεύσης, ὅψει τὴν

¹ αὐτοῦ, there, here. ² ἐμβριμάμαι, be moved with anger, admonish sternly. ³ ταράσσω, trouble, agitate. ⁴ δακρύω, weep, shed tears. ⁵ φιλέω, love, kiss. ⁶ σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ⁷ ἐπικειμαι, lie on, lie upon. ⁸ ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister. ⁹ θνήσκω, die, am dying. ¹⁰ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ¹¹ ὀζω, (emit a) smell, give off an odor. ¹² τεταρταῖος, happening on the fourth day.

δόξαν τοῦ θεοῦ; Ἦραν οὖν τὸν λίθον, οὗ¹ ἦν ὁ 41
 τεθνηκῶς² κείμενος.³ Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἤρην τοὺς
 ὀφθαλμοὺς ἄνω,⁴ καὶ εἶπεν, Πάτερ, εὐχαριστῶ σοι ὅτι
 ἤκουσάς μου. Ἐγὼ δὲ ᾔδην ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις: 42
 ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιεστώτα⁵ εἶπον, ἵνα
 πιστεύσωσιν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, 43
 φωνῇ μεγάλῃ ἐκραύγασεν,⁶ Λάζαρε,⁷ δεῦρο⁸ ἔξω. Καὶ 44
 ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκῶς,² δεδεμένος τοὺς πόδας καὶ τὰς
 χεῖρας κειρίαις,⁹ καὶ ἡ ὄψις¹⁰ αὐτοῦ σουδαρίῳ¹¹
 περιεδέδετο.¹² Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Λύσατε αὐτόν,
 καὶ ἄφετε ὑπάγειν.

Πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν Ἰουδαίων, οἱ ἐλθόντες πρὸς τὴν 45
 Μαρίαν καὶ θεασάμενοι¹³ ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς,
 ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. Τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπῆλθον 46
 πρὸς τοὺς Φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς ἃ ἐποίησεν ὁ

¹ οὗ, where, when. ² θνήσκω, die, am dying. ³ κεῖμαι, lie, be laid. ⁴ ἄνω, up, above. ⁵ περίστημι, stand around, avoid.
⁶ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ⁷ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ⁸ δεῦρο, until now, come here! ⁹ κειρία, ας, ἡ,
 binding material, wrappings. ¹⁰ ὄψις, εως, ἡ, outward appearance, face. ¹¹ σουδάριον, ου, τό, face cloth,
 handkerchief. ¹² περιδέω, bind, wrap around. ¹³ θεάομαι, look at, behold.

Ἰησοῦς.

Συνήγαγον οὖν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι συνέδριον,¹ 47
καὶ ἔλεγον, Τί ποιοῦμεν; Ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος
πολλὰ σημεῖα ποιεῖ. Ἐὰν ἀφώμεν αὐτὸν οὕτως, 48
πάντες πιστεύσουσιν εἰς αὐτόν: καὶ ἐλεύσονται οἱ
Ῥωμαῖοι² καὶ ἀροῦσιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ
ἔθνος. Εἰς δέ τις ἐξ αὐτῶν Καϊάφας,³ ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ 49
ἐνιαυτοῦ⁴ ἐκείνου, εἶπεν αὐτοῖς, Ὑμεῖς οὐκ οἴδατε
οὐδέν, οὐδὲ διαλογίζεσθε⁵ ὅτι συμφέρει⁶ ἡμῖν ἵνα εἷς 50
ἄνθρωπος ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ ὅλον τὸ
ἔθνος ἀπόλῃται. Τοῦτο δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ 51
ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ⁴ ἐκείνου, προεφήτευσεν⁷
ὅτι ἔμελλεν Ἰησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ ἔθνους, καὶ 52
οὐχ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὰ τέκνα τοῦ
θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα⁸ συναγάγῃ εἰς ἓν. Ἀπ' 53
ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας συνεβουλεύσαντο⁹ ἵνα

¹ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ² Ῥωμαῖος, ου, ὁ, Roman, Roman citizen. ³ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ⁴ ἐνιαυτός, οὗ, ὁ, year. ⁵ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁶ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁷ προφητεύω, prophesy, foretell. ⁸ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁹ συμβουλεύω, plot, advise.

ἀποκτείνωσιν αὐτόν.

Ἰησοῦς οὖν οὐκέτι παρρησίᾳ περιεπάτει ἐν τοῖς 54

Ἰουδαίοις, ἀλλὰ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν¹ εἰς τὴν χώραν²

ἐγγὺς τῆς ἐρήμου, εἰς Ἑφραΐμ³ λεγομένην πόλιν,

κακεῖ⁴ διέτριβεν⁵ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἦν δὲ 55

ἐγγὺς τὸ Πάσχα⁶ τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ

εἰς Ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας² πρὸ τοῦ Πάσχα,⁶ ἵνα

ἀγνίσωσιν⁷ ἑαυτούς. Ἐζήτουν οὖν τὸν Ἰησοῦν, καὶ 56

ἔλεγον μετ' ἀλλήλων ἐν τῷ ἱερῷ ἐστηκότες, Τί δοκεῖ

ὑμῖν; Ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν ἑορτήν;⁸ Δεδώκεισαν δὲ 57

καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἐντολήν, ἵνα ἕάν τις

γενῶ ποῦ ἐστιν, μηνύσῃ,⁹ ὅπως πιάσωσιν¹⁰ αὐτόν.

Ὁ οὖν Ἰησοῦς πρὸ ἑξ¹¹ ἡμερῶν τοῦ Πάσχα⁶ ἦλθεν εἰς 12

Βηθανίαν,¹² ὅπου ἦν Λάζαρος¹³ ὁ τεθνηκώς,¹⁴ ὃν

ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. Ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δείπνον¹⁵ ἐκεῖ, 2

¹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ² χώρα, ας, ἡ, land, region. ³ Ἑφραΐμ, ὁ, Ephraim. ⁴ κακεῖ, and there. ⁵ διατρίβω, continue, tarry. ⁶ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁷ ἀγνίζω, purify, cleanse. ⁸ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁹ μηνύω, make known, report. ¹⁰ πιάζω, take, lay hold of. ¹¹ ἑξ, six, 6. ¹² Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ¹³ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ¹⁴ θνήσκω, die, am dying. ¹⁵ δείπνον, ου, τό, supper, dinner.

καὶ ἡ Μάρθα¹ διηκόνει· ὁ δὲ Λάζαρος² εἷς ἦν τῶν
ἀνακειμένων³ σὺν αὐτῷ. Ἡ οὖν Μαρία λαβοῦσα ³
λίτραν⁴ μύρου⁵ νάρδου⁶ πιστικῆς⁷ πολυτίμου,⁸
ἤλειψεν⁹ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐξέμαξεν¹⁰ ταῖς
θριξίν¹¹ αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ· ἡ δὲ οἰκία ἐπληρώθη
ἐκ τῆς ὁσμῆς¹² τοῦ μύρου.⁵ Λέγει οὖν εἷς ἐκ τῶν ⁴
μαθητῶν αὐτοῦ, Ἰούδας Σίμωνος Ἰσκαριώτης,¹³ ὁ
μέλλων αὐτὸν παραδιδόναι, Διὰ τί τοῦτο τὸ μύρον⁵ ⁵
οὐκ ἐπράθη¹⁴ τριακοσίων¹⁵ δηναρίων,¹⁶ καὶ ἐδόθη
πτωχοῖς; Εἶπεν δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ⁶
ἔμελεν¹⁷ αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτῃς¹⁸ ἦν, καὶ τὸ
γλωσσόκομον¹⁹ εἶχεν, καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν.²⁰ ⁷
Εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς, Ἄφες αὐτήν· εἰς τὴν ἡμέραν τοῦ
ἐνταφιασμοῦ²¹ μου τετήρηκεν αὐτό. Τοὺς πτωχοὺς ⁸
γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν, ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε

¹ Μάρθα, ας, ἡ, Martha. ² Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ³ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ⁴ λίτρα, ας, ἡ, Roman pound. ⁵ μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ⁶ νάρδος, ου, ἡ, spikenard, oil of nard. ⁷ πιστικός, genuine, pure. ⁸ πολυτίμος, very precious, costly. ⁹ ἀλείφω, anoint. ¹⁰ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe. ¹¹ θρίξ, τριχός, ἡ, hair. ¹² ὁσμή, ἡς, ἡ, smell, aroma. ¹³ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹⁴ πειράσκω, sell. ¹⁵ τριακόσιοι, three hundred, 300. ¹⁶ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ¹⁷ μέλει, it is a care, it concerns. ¹⁸ κλέπτῃς, ου, ὁ, thief. ¹⁹ γλωσσόκομον, ου, τό, money box, bag. ²⁰ βαστάζω, bear, carry. ²¹ ἐνταφιασμός, ου, ὁ, preparation for burial, burial.

ἔχετε.

Ἔγνων οὖν ὄχλος πολλὸς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ὅτι ἐκεῖ ἐστίν· 9

καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν Ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν

Λάζαρον¹ ἴδωσιν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. 10

Ἐβουλεύσαντο² δὲ οἱ ἀρχιερεῖς ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον¹

ἀποκτείνωσιν· ὅτι πολλοὶ δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν 11

Ἰουδαίων, καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν Ἰησοῦν.

Τῇ ἐπαύριον³ ὄχλος πολλὸς ὁ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτήν,⁴ 12

ἀκούσαντες ὅτι ἔρχεται Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, 13

ἔλαβον τὰ βαῖτα⁵ τῶν φοινίκων,⁶ καὶ ἐξήλθον εἰς

ὑπάντησιν⁷ αὐτῷ, καὶ ἔκραζον, Ὡσαννά·⁸

εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου, βασιλεὺς

τοῦ Ἰσραὴλ. Εὐρών δὲ ὁ Ἰησοῦς ὄναριον,⁹ ἐκάθισεν 14

ἐπ' αὐτό, καθὼς ἐστὶν γεγραμμένον, Μὴ φοβοῦ, 15

θύγατερ¹⁰ Σιών· ἰδοὺ, ὁ βασιλεὺς σου ἔρχεται,

¹ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ² βουλεύω, deliberate, take counsel. ³ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day.

⁴ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁵ βαῖτον, ου, τό, palm branch. ⁶ φοῖνιξ, ὁ, palm tree, palm branch. ⁷ ὑπάντησις, εως, ἡ, going to meet, meeting. ⁸ ὡσαννά, hosanna. ⁹ ὄναριον, ου, τό, young donkey, young ass. ¹⁰ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter.

καθήμενος ἐπὶ πῶλον¹ ὄνου.² Ταῦτα δὲ οὐκ ἔγνωσαν 16

οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὸ πρῶτον· ἀλλ' ὅτε ἐδοξάσθη

Ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθησαν³ ὅτι ταῦτα ἦν ἐπ' αὐτῷ

γεγραμμένα, καὶ ταῦτα ἐποίησαν αὐτῷ. Ἐμαρτύρει 17

οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ ὅτε τὸν Λάζαρον⁴

ἐφώνησεν ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ

νεκρῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ὑπήντησεν⁵ αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι 18

ἤκουσεν τοῦτο αὐτὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον. Οἱ οὖν 19

Φαρισαῖοι εἶπον πρὸς ἐαυτούς, Θεωρεῖτε ὅτι οὐκ

ὠφελεῖτε⁶ οὐδέν· ἴδε ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν.

Ἦσαν δὲ τινες Ἑλλήνες⁷ ἐκ τῶν ἀναβαινόντων ἵνα 20

προσκυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ·⁸ οὗτοι οὖν προσῆλθον 21

Φιλίππῳ τῷ ἀπὸ Βηθσαῖδα⁹ τῆς Γαλιλαίας, καὶ

ἡρώτων αὐτὸν λέγοντες, Κύριε, θέλομεν τὸν Ἰησοῦν

ιδεῖν. Ἐρχεται Φίλιππος καὶ λέγει τῷ Ἀνδρέᾳ·¹⁰ καὶ 22

πάλιν Ἀνδρέας¹⁰ καὶ Φίλιππος λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ. Ὁ 23

¹ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ² ὄνος, ου, ὁ, ass, donkey. ³ μιμνήσκομαι, remember, recall. ⁴ Λάζαρος, ου, ὁ, Lazarus, Eliezer. ⁵ ὑπαντάω, meet, go to meet. ⁶ ὠφελέω, profit, help. ⁷ Ἑλλήνην, ἡνος, ὁ, Greek, Hellene. ⁸ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁹ Βηθσαῖδα, ἡ, Bethsaida. ¹⁰ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew.

δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίνατο αὐτοῖς λέγων, Ἐλήλυθεν ἡ ὥρα
 ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω 24
 ὑμῖν, ἐὰν μὴ ὁ κόκκος¹ τοῦ σίτου² πεσῶν εἰς τὴν γῆν
 ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν
 καρπὸν φέρει. Ὁ φιλῶν³ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει 25
 αὐτήν· καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ
 τούτῳ εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν. Ἐὰν ἐμοὶ 26
 διακονῇ τις, ἐμοὶ ἀκολουθείτω· καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγώ, ἐκεῖ
 καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται· καὶ ἐὰν τις ἐμοὶ διακονῇ,
 τιμήσει⁴ αὐτὸν ὁ πατήρ. Νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρακται·⁵ 27
 καὶ τί εἴπω; Πάτερ, σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης.
 Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην. Πάτερ, 28
 δόξασόν σου τὸ ὄνομα. Ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ
 οὐρανοῦ, Καὶ ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω. Ὁ οὖν 29
 ὄχλος ὁ ἐστὼς καὶ ἀκούσας ἔλεγεν βροντὴν⁶ γεγονέναι·
 ἄλλοι ἔλεγον, Ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν. Ἀπεκρίθη 30
 Ἰησοῦς καὶ εἶπεν, Οὐ δι' ἐμὲ αὕτη ἡ φωνὴ γέγονεν,

¹ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ² σίτος, ου, ὁ, wheat, grain. ³ φιλέω, love, kiss. ⁴ τιμάω, honor, value at a price. ⁵ ταρασσω, trouble, agitate. ⁶ βροντή, ους, ἡ, thunder.

ἀλλὰ δι' ὑμᾶς. Νῦν κρίσις ἐστὶν τοῦ κόσμου τούτου: 31

νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω. 32

Κἀγὼ ἐὰν ὑψωθῶ¹ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἐλκύσω² πρὸς

ἐμαυτόν. Τοῦτο δὲ ἔλεγεν, σημαίνων³ ποίῳ θανάτῳ 33

ἔμελλεν ἀποθνήσκειν. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ὄχλος, 34

Ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου ὅτι ὁ χριστὸς μένει

εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ πῶς σὺ λέγεις, Δεῖ ὑψωθῆναι¹ τὸν

υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ

ἀνθρώπου; Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ὅτι μικρὸν 35

χρόνον τὸ φῶς μεθ' ὑμῶν ἐστίν. Περιπατεῖτε ἕως τὸ

φῶς ἔχετε, ἵνα μὴ σκοτία⁴ ὑμᾶς καταλάβῃ·⁵ καὶ ὁ

περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ⁴ οὐκ οἶδεν ποῦ ὑπάγει. Ἔως 36

τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς

γένησθε.

¹ ὑψόω, lift up, exalt. ² ἐλκύω, drag, draw. ³ σημαίνω, indicate, signify. ⁴ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ⁵ καταλαμβάνω, overtake, apprehend.

Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν ἐκρύβη¹ ἀπ'
 αὐτῶν. Τοσαῦτα² δὲ αὐτοῦ σημεία πεποιηκότος 37
 ἔμπροσθεν αὐτῶν, οὐκ ἐπίστευον εἰς αὐτόν: ἵνα ὁ 38
 λόγος Ἡσαΐου³ τοῦ προφήτου πληρωθῇ, ὃν εἶπεν,
 Κύριε, τίς ἐπίστευσεν τῇ ἀκοῇ⁴ ἡμῶν; Καὶ ὁ βραχίον⁵
 κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη;⁶ Διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο 39
 πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶπεν Ἡσαΐας,³ Τετύφλωκεν⁷ 40
 αὐτῶν τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ πεπώρωκεν⁸ αὐτῶν τὴν
 καρδίαν: ἵνα μὴ ἴδωσιν τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ νοήσωσιν⁹
 τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐπιστραφῶσιν, καὶ ἰάσωμαι¹⁰ αὐτούς. 41
 Ταῦτα εἶπεν Ἡσαΐας,³ ὅτε εἶδεν τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ
 ἐλάλησεν περὶ αὐτοῦ. Ὅμως¹¹ μέντοι¹² καὶ ἐκ τῶν 42
 ἀρχόντων πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν: ἀλλὰ διὰ
 τοὺς Φαρισαίους οὐχ ὡμολόγουν,¹³ ἵνα μὴ
 ἀποσυνάγωγοι¹⁴ γένωνται. Ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν 43
 τῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἥπερ¹⁵ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ.

¹ κρύπτω, conceal, hide. ² τοσούτος, so great, so much. ³ Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ⁴ ἀκοή, ἤς, ἡ, hearing, report. ⁵ βραχίον, ονος, ὁ, arm, strength. ⁶ ἀποκαλύπτω, reveal, uncover. ⁷ τυφλόω, blind, make blind. ⁸ παρώω, harden, render callous. ⁹ νοέω, understand, consider. ¹⁰ ἰάομαι, heal. ¹¹ ὅμως, yet, nevertheless. ¹² μέντοι, yet, however. ¹³ ὁμολογέω, confess, profess. ¹⁴ ἀποσυνάγωγος, expelled from the congregation. ¹⁵ ἥπερ, than.

Ἰησοῦς δὲ ἔκραξεν καὶ εἶπεν, Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ 44
 πιστεύει εἰς ἐμέ, ἀλλ' εἰς τὸν πέμψαντά με· καὶ ὁ 45
 θεωρῶν ἐμέ, θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με. Ἐγὼ φῶς εἰς 46
 τὸν κόσμον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, ἐν
 τῇ σκοτίᾳ¹ μὴ μείνη. Καὶ ἐάν τις μου ἀκούσῃ τῶν 47
 ῥημάτων καὶ μὴ πιστεύσῃ, ἐγὼ οὐ κρίνω αὐτόν· οὐ
 γὰρ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν
 κόσμον. Ὁ ἀθετῶν² ἐμέ καὶ μὴ λαμβάνων τὰ ῥήματά 48
 μου, ἔχει τὸν κρίνοντα αὐτόν· ὁ λόγος ὃν ἐλάλησα,
 ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτόν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. Ὅτι ἐγὼ ἐξ 49
 ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα· ἀλλ' ὁ πέμψας με πατήρ,
 αὐτός μοι ἐντολὴν ἔδωκεν, τί εἴπω καὶ τί λαλήσω. Καὶ 50
 οἶδα ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιος ἐστίν· ἃ οὖν
 λαλῶ ἐγώ, καθὼς εἶρηκέν μοι ὁ πατήρ, οὕτως³ λαλῶ.

¹ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ² ἀθετέω, reject, annul. ³ οὕτως, thus, so.

Πρὸ δὲ τῆς ἑορτῆς¹ τοῦ Πάσχα,² εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι **13**

ἐλήλυθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα ἵνα μεταβῇ³ ἐκ τοῦ κόσμου

τούτου πρὸς τὸν πατέρα, ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους τοὺς

ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς. Καὶ δείπνου **2**

γενομένου, τοῦ διαβόλου ἥδη βεβληκότος εἰς τὴν

καρδίαν Ἰούδα Σίμωνος Ἰσκαριώτου⁵ ἵνα αὐτὸν

παραδῶ, εἰδὼς ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα δέδωκεν αὐτῷ ὁ **3**

πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθεν καὶ

πρὸς τὸν θεὸν ὑπάγει, ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου,⁴ καὶ **4**

τίθησιν τὰ ἱμάτια, καὶ λαβὼν λέντιον⁶ διέζωσεν⁷

ἑαυτόν. Εἶτα⁸ βάλλει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα,⁹ καὶ **5**

ῥῆξατο νίπτειν¹⁰ τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, καὶ

ἐκμάσσειν¹¹ τῷ λεντίῳ⁶ ὃ ἦν διεζωσμένος.⁷ Ἔρχεται **6**

οὖν πρὸς Σίμωνα Πέτρον· καὶ λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος,

Κύριε, σὺ μου νίπτεις¹⁰ τοὺς πόδας; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς **7**

καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὁ ἐγὼ ποιῶ, σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι,

¹ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ² πάσχα, τό, passover, passover feast. ³ μεταβαίνω, depart, leave. ⁴ δείπνον, ου, τό, supper, dinner. ⁵ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ⁶ λέντιον, ου, τό, linen cloth, towel. ⁷ διαζώννυμι, gird about, put on. ⁸ εἶτα, then, thereafter. ⁹ νιπτῆρ, ἡρος, ὁ, wash basin, basin. ¹⁰ νίπτω, wash. ¹¹ ἐκμάσσω, wipe dry, wipe.

γνώσῃ δὲ μετὰ ταῦτα. Λέγει αὐτῷ Πέτρος, Οὐ μὴ ⁸

νίψῃς¹ τοὺς πόδας μου εἰς τὸν αἰῶνα. Ἀπεκρίθη αὐτῷ

ὁ Ἰησοῦς, Ἐὰν μὴ νίψω¹ σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ.

Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος, Κύριε, μὴ τοὺς πόδας ⁹

μου μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλὴν. ¹⁰

Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὁ λελουμένος² οὐ χρεῖαν ἔχει ἢ

τοὺς πόδας νίψασθαι,¹ ἀλλ' ἔστιν καθαρὸς³ ὅλος· καὶ

ὁμοῖοι³ ἐστέ, ἀλλ' οὐχὶ πάντες. Ἦδει γὰρ τὸν ¹¹

παραδιδόντα αὐτόν· διὰ τοῦτο εἶπεν, Οὐχὶ πάντες

καθαροί³ ἐστέ.

Ὅτε οὖν ἔνιψεν¹ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ ἔλαβεν τὰ ¹²

ἱμάτια αὐτοῦ, ἀναπεσὼν⁴ πάλιν, εἶπεν αὐτοῖς,

Γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν; Ὑμεῖς φωνεῖτέ με, Ὁ ¹³

διδάσκαλος, καὶ Ὁ κύριος· καὶ καλῶς λέγετε, εἰμὶ γάρ.

Εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα¹ ὑμῶν τοὺς πόδας, ὁ κύριος καὶ ὁ ¹⁴

διδάσκαλος, καὶ ὁμοῖοι³ ἐστέ ἀλλήλων νίπτειν¹

¹ νίπτω, wash. ² λούω, bathe, wash. ³ καθαρὸς, clean, pure. ⁴ ἀνατίπτω, recline, lie down.

τοὺς πόδας. Ὑπόδειγμα¹ γὰρ ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς 15
 ἐγὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω 16
 ὑμῖν, Οὐκ ἔστιν δοῦλος μέιζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ,
 οὐδὲ ἀπόστολος μέιζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν. Εἰ 17
 ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε ἐὰν ποιῆτε αὐτά. Οὐ περὶ 18
 πάντων ὑμῶν λέγω: ἐγὼ οἶδα οὓς ἐξελεξάμην:² ἀλλ'
 ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, Ὁ τρώγων³ μετ' ἐμοῦ τὸν
 ἄρτον ἐπῆρεν⁴ ἐπ' ἐμὲ τὴν πτέρναν⁵ αὐτοῦ. Ἀπ' ἄρτι 19
 λέγω ὑμῖν πρὸ τοῦ γενέσθαι, ἵνα, ὅταν γένηται,
 πιστεύσητε ὅτι ἐγὼ εἰμι. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, Ὁ 20
 λαμβάνων ἐὰν τινα πέμψω, ἐμὲ λαμβάνει: ὁ δὲ ἐμὲ
 λαμβάνων, λαμβάνει τὸν πέμψαντά με.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐταράχθη⁶ τῷ πνεύματι, καὶ 21
 ἐμαρτύρησεν καὶ εἶπεν, Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς
 ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. Ἐβλεπον οὖν εἰς ἀλλήλους οἱ 22
 μαθηταί, ἀπορούμενοι⁷ περὶ τίνας λέγει. Ἦν δὲ 23

¹ ὑπόδειγμα, τος, τό, copy, example. ² ἐκλέγομαι, choose, elect. ³ τρώγω, gnaw, crunch. ⁴ ἐπαίρω, lift up, raise. ⁵ πτέρνα, ης, ἡ, heel. ⁶ ταράσσω, trouble, agitate. ⁷ ἀπορέω, be at a loss, be perplexed.

ἀνακειμένος¹ εἷς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ ἐν τῷ κόλπῳ²
 τοῦ Ἰησοῦ, ὃν ἡγάπα ὁ Ἰησοῦς· νεύει³ οὖν τούτῳ 24
 Σίμων Πέτρος πυθέσθαι⁴ τίς ἂν εἴη περὶ οὗ λέγει. 25
 Ἐπιπεσὼν⁵ δὲ ἐκείνος οὕτως ἐπὶ τὸ στῆθος⁶ τοῦ Ἰησοῦ,
 λέγει αὐτῷ, Κύριε, τίς ἐστιν; Ἀποκρίνεται ὁ Ἰησοῦς, 26
 Ἐκεῖνός ἐστιν ὃς ἐγὼ βάψας⁷ τὸ ψωμίον⁸ ἐπιδώσω.⁹
 Καὶ ἐμβάψας¹⁰ τὸ ψωμίον,⁸ δίδωσιν Ἰούδᾳ Σίμωνος
 Ἰσκαριώτῃ.¹¹ Καὶ μετὰ τὸ ψωμίον,⁸ τότε εἰσῆλθεν εἰς 27
 ἐκεῖνον ὁ Σατανᾶς. Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὁ
 ποιεῖς, ποιήσον τάχιον.¹² Τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἔγνω τῶν 28
 ἀνακειμένων¹ πρὸς τί εἶπεν αὐτῷ. Τινὲς γὰρ ἐδόκουν, 29
 ἐπεὶ¹³ τὸ γλωσσόκομον¹⁴ εἶχεν ὁ Ἰούδας, ὅτι λέγει
 αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀγόρασον ὧν χρεῖαν ἔχομεν εἰς τὴν
 ἑορτήν·¹⁵ ἢ τοῖς πτωχοῖς ἵνα τι δῶ. Λαβὼν οὖν τὸ 30
 ψωμίον⁸ ἐκεῖνος, εὐθέως ἐξῆλθεν· ἦν δὲ νύξ.

¹ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ² κόλπος, ου, ὁ, bosom, breast. ³ νεύω, nod, beckon (as a sign). ⁴ πυνθάνομαι, inquire, ask. ⁵ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ⁶ στῆθος, ους, τό, breast, chest. ⁷ βάπτω, dip, dye. ⁸ ψωμίον, ου, τό, fragment, morsel. ⁹ ἐπιδίδωμι, give to, hand in. ¹⁰ ἐμβάπτω, dip, dip into. ¹¹ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ¹² τάχιον, more swiftly. ¹³ ἐπεὶ, when, since. ¹⁴ γλωσσόκομον, ου, τό, money box, bag. ¹⁵ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival.

Ὅτε ἐξῆλθεν, λέγει ὁ Ἰησοῦς, Νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ 31
 ἀνθρώπου, καὶ ὁ θεὸς ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ. Εἰ ὁ θεὸς 32
 ἐδοξάσθη ἐν αὐτῷ, καὶ ὁ θεὸς δοξάσει αὐτὸν ἐν ἑαυτῷ,
 καὶ εὐθὺς δοξάσει αὐτόν. Τεκνία,¹ ἔτι μικρὸν μεθ' 33
 ὑμῶν εἰμι. Ζητήσετέ με, καὶ καθὼς εἶπον τοῖς
 Ἰουδαίοις ὅτι Ὅπου ὑπάγω ἐγώ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε
 ἔλθειν, καὶ ὑμῖν λέγω ἄρτι. Ἐντολὴν καινὴν δίδωμι 34
 ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους: καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς,
 ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. Ἐν τούτῳ 35
 γνώσονται πάντες ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, ἐὰν ἀγάπην
 ἔχητε ἐν ἀλλήλοις.

Λέγει αὐτῷ Σίμων Πέτρος, Κύριε, ποῦ ὑπάγεις; 36
 Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὅπου ὑπάγω, οὐ δύνασαι
 μοι νῦν ἀκολουθῆσαι, ὕστερον² δὲ ἀκολουθήσεις μοι. 37
 Λέγει αὐτῷ Πέτρος, Κύριε, διὰ τί οὐ δύναμαί σοι
 ἀκολουθῆσαι ἄρτι; Τὴν ψυχὴν μου ὑπὲρ σοῦ θήσω. 38

¹ τεκνίον, ου, τό, little child. ² ὕστερον, lastly, afterward.

Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Τὴν ψυχὴν σου ὑπὲρ ἐμοῦ
θήσεις; Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ ἀλέκτωρ¹
φωνήσῃ ἕως οὗ ἀπαρνήσῃ² με τρίς.³

Μὴ ταρασσέσθω⁴ ὑμῶν ἡ καρδία· πιστεύετε εἰς τὸν θεόν, **14**
καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρός μου **2**
μοναὶ⁵ πολλαί· εἰ δὲ μή, εἶπον ἂν ὑμῖν·
Πορεύομαι ἐτοιμάσαι τόπον ὑμῖν. Καὶ ἐὰν πορευθῶ, **3**
ἐτοιμάσω ὑμῖν τόπον· πάλιν ἔρχομαι καὶ
παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν, ἵνα ὅπου εἰμι ἐγώ,
καὶ ὑμεῖς ᾗτε. Καὶ ὅπου ἐγὼ ὑπάγω οἴδατε, καὶ τὴν **4**
ὁδὸν οἴδατε. Λέγει αὐτῷ Θωμᾶς,⁶ Κύριε, οὐκ οἶδαμεν **5**
ποῦ ὑπάγεις· καὶ πῶς δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι; **6**
Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια
καὶ ἡ ζωή· οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι'
ἐμοῦ. Εἰ ἐγνώκειτέ με, καὶ τὸν πατέρα μου ἐγνώκειτε **7**
ἂν· καὶ ἀπ' ἄρτι γινώσκετε αὐτόν, καὶ ἑωράκατε αὐτόν.

¹ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ² ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ³ τρίς, thrice, three times. ⁴ ταρασσω, trouble, agitate. ⁵ μονή, ἡς, ἡ, dwelling-place, abode. ⁶ Θωμᾶς, ἁ, ὁ, Thomas.

Λέγει αὐτῷ Φίλιππος, Κύριε, δείξον ἡμῖν τὸν πατέρα, 8
 καὶ ἄρκει¹ ἡμῖν. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Τοσοῦτον² 9
 χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε;
 Ὁ ἐώρακώς ἐμέ, ἐώρακεν τὸν πατέρα: καὶ πῶς σὺ
 λέγεις, Δείξον ἡμῖν τὸν πατέρα; Οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ 10
 ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστιν; Τὰ ῥήματα ἃ
 ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐ λαλῶ: ὁ δὲ πατὴρ ὁ ἐν
 ἐμοί μένων, αὐτὸς ποιεῖ τὰ ἔργα. Πιστεύετε μοι ὅτι 11
 ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί: εἰ δὲ μή, διὰ τὰ
 ἔργα αὐτὰ πιστεύετε μοι. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ 12
 πιστεύων εἰς ἐμέ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ καὶ ἐκεῖνος³
 ποιήσει, καὶ μεῖζονα τούτων ποιήσει: ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν
 πατέρα μου πορεύομαι. Καὶ ὃ τι ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ 13
 ὀνόματί μου, τοῦτο ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ ὁ πατὴρ ἐν
 τῷ υἱῷ. Ἐὰν τι αἰτήσητέ με ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ 14
 ποιήσω. Ἐὰν ἀγαπᾷτέ με, τὰς ἐντολὰς τὰς ἐμὰς 15
 τηρήσατε. Καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον 16

¹ ἄρκέω, assist, suffice. ² τοσοῦτος, so great, so much. ³ καὶ ἐκεῖνος, and he, and she.

παράκλητον¹ δώσει ὑμῖν, ἵνα μένη μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν
αἰῶνα, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ 17
δύναται λαβεῖν, ὅτι οὐ θεωρεῖ αὐτό, οὐδὲ γινώσκει
αὐτό. Ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει,
καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται. Οὐκ ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς·² 18
ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. Ἔτι μικρὸν καὶ ὁ κόσμος με 19
οὐκέτι θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με: ὅτι ἐγὼ ζῶ, καὶ
ὕμεῖς ζήσεσθε. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς 20
ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ μου, καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν
ὑμῖν. Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, 21
ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με: ὁ δὲ ἀγαπῶν με,
ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρὸς μου: καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω
αὐτόν, καὶ ἐμφανίσω³ αὐτῷ ἐμαυτόν. Λέγει αὐτῷ 22
Ἰούδας, οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης,⁴ Κύριε, καὶ τί γέγονεν ὅτι
ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν³ σεαυτόν, καὶ οὐχὶ τῷ κόσμῳ;
Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἐάν τις ἀγαπᾷ με, 23
τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει

¹ παράκλητος, ου, ὁ, helper, advocate. ² ὀρφανός, orphan, bereaved. ³ ἐμφανίζω, manifest, disclose. ⁴ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth.

αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν¹ παρ'
 αὐτῷ ποιήσομεν. Ὁ μὴ ἀγαπῶν με, τοὺς λόγους μου 24
 οὐ τηρεῖ· καὶ ὁ λόγος ὃν ἀκούετε οὐκ ἔστιν ἐμός, ἀλλὰ
 τοῦ πέμψαντός με πατρός.

Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν παρ' ὑμῖν μένων. Ὁ δὲ 25
 παράκλητος,² τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατήρ
 ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα, καὶ
 ὑπομνήσει³ ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν. Εἰρήνην ἀφήμι 27
 ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ
 κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ δίδωμι ὑμῖν. Μὴ ταρασσέσθω⁴
 ὑμῶν ἡ καρδιά, μηδὲ δειλιάτω.⁵ Ἦκούσατε ὅτι ἐγὼ 28
 εἶπον ὑμῖν, Ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. Εἰ
 ἡγαπᾶτέ με, ἐχάρετε ἂν ὅτι εἶπον, Πορεύομαι πρὸς
 τὸν πατέρα· ὅτι ὁ πατήρ μου μέλλων μού ἐστιν. Καὶ 29
 νῦν εἶρηκα ὑμῖν πρὶν⁶ γενέσθαι· ἵνα, ὅταν γένηται,
 πιστεύσητε. Οὐκέτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν· 30

¹ μονή, ἧς, ἡ, dwelling-place, abode. ² παράκλητος, ου, ὁ, helper, advocate. ³ ὑπομνήσκω, remind, remember. ⁴ ταρασσω, trouble, agitate. ⁵ δειλιάω, be cowardly, fearful. ⁶ πρὶν, before, formerly.

ἔρχεται γὰρ ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει
οὐδέν· ἀλλ' ἵνα γινῶ ὁ κόσμος ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα, **31**
καὶ καθὼς ἐνετείλατό¹ μοι ὁ πατήρ, οὕτως ποιῶ.
Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν.²

Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀμπελος³ ἡ ἀληθινή,⁴ καὶ ὁ πατήρ μου ὁ **15**
γεωργός⁵ ἐστίν. Πᾶν κλῆμα⁶ ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον καρπὸν, **2**
αἶρει αὐτό· καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον, καθαίρει⁷ αὐτό,
ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ. Ἦδη ὑμεῖς καθαροί⁸ ἐστε **3**
διὰ τὸν λόγον ὃν λελάληκα ὑμῖν. Μείνατε ἐν ἐμοί, **4**
ἀγὰρ ἐν ὑμῖν. Καθὼς τὸ κλῆμα⁶ οὐ δύναται καρπὸν
φέρειν ἄφ' ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ,³ οὕτως
οὐδὲ ὑμεῖς, ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε. Ἐγὼ εἰμι ἡ **5**
ἀμπελος,³ ὑμεῖς τὰ κλήματα.⁶ Ὁ μένων ἐν ἐμοί, ἀγὰρ
ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολύν· ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ
δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. Ἐὰν μὴ τις μείνῃ ἐν ἐμοί, **6**
ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ κλῆμα,⁶ καὶ ἐξηράνθη,⁹ καὶ

¹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ² ἐντεῦθεν, hence, on each side. ³ ἀμπελος, ου, ή, vine. ⁴ ἀληθινός, true, genuine.

⁵ γεωργός, ου, ό, farmer, worker of the soil. ⁶ κλήμα, τος, τό, vine branch, branch. ⁷ καθαίρω, make clean, clear. ⁸ καθαρός, clean, pure. ⁹ ξηραίνω, dry up, parch.

συνάγουσιν αὐτὰ καὶ εἰς τὸ πῦρ βάλλουσιν, καὶ
 καίεται.¹ Ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοί, καὶ τὰ ῥήματά μου ἐν 7
 ὑμῖν μείνη, ὃ ἐὰν θέλητε αἰτήσεσθε, καὶ γενήσεται
 ὑμῖν. Ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ πατήρ μου, ἵνα καρπὸν 8
 πολλὸν φέρητε: καὶ γενήσεσθε ἐμοὶ μαθηταί. Καθὼς 9
 ἠγάπησέν με ὁ πατήρ, καὶ ἐγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς: μέινετε
 ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ. Ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, 10
 μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου: καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολάς τοῦ
 πατρός μου τετήρηκα, καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ. 11
 Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν ὑμῖν μείνη,
 καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. Αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ 12
 ἐμὴ, ἵνα ἀγαπάτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς. 13
 Μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν
 ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ τῶν φίλων αὐτοῦ. Ὑμεῖς φίλοι² 14
 μου ἐστέ, ἐὰν ποιῇτε ὅσα ἐγὼ ἐντέλλομαι³ ὑμῖν. 15
 Οὐκ ἐτι ὑμᾶς λέγω δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδεν τί
 ποιῇ αὐτοῦ ὁ κύριος: ὑμᾶς δὲ εἵρηκα φίλους,² ὅτι

¹ καίω, burn, ignite. ² φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ³ ἐντέλλομαι, command, give orders.

πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρὸς μου ἐγνώρισά¹ ὑμῖν.
Οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε,² ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην² 16
ὑμᾶς, καὶ ἔθηκα ὑμᾶς, ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε καὶ καρπὸν
φέρητε, καὶ ὁ καρπὸς ὑμῶν μένη: ἵνα ὅ τι ἂν αἰτήσητε
τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δῶ ὑμῖν. Ταῦτα 17
ἐντέλλομαι³ ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. Εἰ ὁ κόσμος 18
ὑμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν
μεμίσηκεν. Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ 19
ἴδιον ἐφίλει: ⁴ ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστέ, ἀλλ' ἐγὼ
ἐξελεξάμην² ὑμᾶς ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ
ὑμᾶς ὁ κόσμος. Μνημονεύετε⁵ τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον 20
ὑμῖν, Οὐκ ἔστιν δούλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Εἰ
ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν: εἰ τὸν λόγον μου
ἐτήρησαν, καὶ τὸν ὑμέτερον⁶ τηρήσουσιν. Ἀλλὰ 21
ταῦτα πάντα ποιήσουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου, ὅτι
οὐκ οἶδασιν τὸν πέμψαντά με. Εἰ μὴ ἦλθον καὶ 22
ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον: νῦν δὲ πρόφασιν

¹ γνωρίζω, make known, declare. ² ἐκλέγομαι, choose, elect. ³ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁴ φιλέω, love, kiss.

⁵ μνημονεύω, remember, make mention of. ⁶ ὑμέτερος, your. ⁷ πρόφασις, εὖς, ἡ, pretext, pretext.

οὐκ ἔχουσιν περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ὁ ἐμὲ μισῶν, 23
καὶ τὸν πατέρα μου μισεῖ. Εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν 24
αὐτοῖς ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον·
νῦν δὲ καὶ ἐωράκασιν καὶ μεμισήκασιν καὶ ἐμὲ καὶ
τὸν πατέρα μου. Ἄλλ' ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὁ 25
γεγραμμένος ἐν τῷ νόμῳ αὐτῶν ὅτι Ἐμίσησάν με
δωρεάν.¹

Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ παράκλητος,² ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ 26
τοῦ πατρὸς, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ
πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖνος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ: 27
καὶ ὑμεῖς δὲ μαρτυρεῖτε, ὅτι ἀπ' ἀρχῆς μετ' ἐμοῦ ἐστε.

Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα μὴ σκανδαλισθῆτε.³ 16
Ἀποσυναγώγους⁴ ποιήσουσιν ὑμᾶς: ἀλλ' ἔρχεται ὥρα,
ἵνα πᾶς ὁ ἀποκτείνας ὑμᾶς δόξῃ λατρεῖαν⁵
προσφέρειν τῷ θεῷ. Καὶ ταῦτα ποιήσουσιν, ὅτι οὐκ 3

¹ δωρεάν, without cost, without cause. ² παράκλητος, ου, ὁ, helper, advocate. ³ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁴ ἀποσυναγώγος, expelled from the congregation. ⁵ λατρεία, ας, ἡ, service, divine worship.

ἔγνωσαν τὸν πατέρα οὐδὲ ἐμέ. Ἀλλὰ ταῦτα λελάληκα 4
 ὑμῖν, ἵνα ὅταν ἔλθῃ ἡ ὥρα, μνημονεύητε¹ αὐτῶν, ὅτι
 ἐγὼ εἶπον ὑμῖν. Ταῦτα δὲ ὑμῖν ἐξ ἀρχῆς οὐκ εἶπον, ὅτι
 μεθ' ὑμῶν ἤμην. Νῦν δὲ ὑπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά 5
 με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με, Ποῦ ὑπάγεις; Ἀλλ' 6
 ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη² πεπλήρωκεν ὑμῶν
 τὴν καρδίαν. Ἀλλ' ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν: 7
 συμφέρει³ ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω: ἐὰν γὰρ ἐγὼ μὴ
 ἀπέλθω, ὁ παράκλητος⁴ οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς: ἐὰν
 δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς. Καὶ ἐλθὼν 8
 ἐκεῖνος ἐλέγξει⁵ τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας καὶ περὶ
 δικαιοσύνης καὶ περὶ κρίσεως: περὶ ἁμαρτίας μὲν, ὅτι 9
 οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ: περὶ δικαιοσύνης δέ, ὅτι πρὸς 10
 τὸν πατέρα μου ὑπάγω, καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με: περὶ 11
 δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται. 12
 Ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε
 βαστάζειν⁶ ἄρτι. Ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ πνεῦμα 13

¹ μνημονεύω, remember, make mention of. ² λύπη, ης, ἡ, pain, grief. ³ συμφέρω, bring together, it is profitable. ⁴ παράκλητος, ου, ὁ, helper, advocate. ⁵ ἐλέγχω, convict, reprove. ⁶ βαστάζω, bear, carry.

τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει¹ ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν·
 οὐ γὰρ λαλήσει ἅψ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ
 λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ² ὑμῖν. Ἐκεῖνος 14
 ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ²
 ὑμῖν. Πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατὴρ ἐμὰ ἐστίν· διὰ τοῦτο 15
 εἶπον, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λαμβάνει, καὶ ἀναγγελεῖ² ὑμῖν. 16
 Μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ
 ὄψεσθέ με, ὅτι ὑπάγω πρὸς τὸν πατέρα. Εἶπον οὖν ἐκ 17
 τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους, Τί ἐστίν τοῦτο ὃ
 λέγει ἡμῖν, Μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν
 μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με; Καὶ ὅτι Ἐγὼ ὑπάγω πρὸς τὸν
 πατέρα; Ἐλεγον οὖν, Τοῦτο τί ἐστίν ὃ λέγει, τὸ 18
 μικρόν; Οὐκ οἶδαμεν τί λαλεῖ. Ἔγνω οὖν ὁ Ἰησοῦς ὅτι 19
 ἤθελον αὐτὸν ἐρωτᾶν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Περὶ τούτου
 ζητεῖτε μετ' ἀλλήλων, ὅτι εἶπον, Μικρὸν καὶ οὐ
 θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με; Ἀμὴν 20
 ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε³ ὑμεῖς, ὃ

¹ ὁδηγέω, lead, guide. ² ἀναγγέλλω, announce, report. ³ θρηνέω, lament, mourn.

δὲ κόσμος χαρήσεται: ὑμεῖς δὲ λυπηθήσεσθε,¹ ἀλλ' ἡ
λύπη² ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται. Ἡ γυνὴ ὅταν τίκῃ³ 21
λύπην² ἔχει, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα αὐτῆς: ὅταν δὲ γεννήσῃ
τὸ παιδίον, οὐκέτι μνημονεύει⁴ τῆς θλίψεως, διὰ τὴν
χαρὰν ὅτι ἐγεννήθη ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. Καὶ 22
ὑμεῖς οὖν λύπην² μὲν νῦν ἔχετε: πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς,
καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδιά, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν
οὐδεὶς αἴρει ἀφ' ὑμῶν. Καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ 23
ἐρωτήσετε οὐδέν. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ὅσα ἂν
αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν. 24
Ἔως ἄρτι οὐκ ᾔτήσατε οὐδέν ἐν τῷ ὀνόματί μου:
αἰτεῖτε, καὶ λήψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾗ
πεπληρωμένη.

Ταῦτα ἐν παροιμίαις⁵ λελάληκα ὑμῖν: ἀλλ' ἔρχεται ὥρα 25
ὅτε οὐκέτι ἐν παροιμίαις⁵ λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ
παρρησίᾳ περὶ τοῦ πατρὸς ἀναγγελῶ⁶ ὑμῖν. Ἐν ἐκείνῃ 26

¹ λυπέω, grieve, pain. ² λύπη, ης, ἡ, pain, grief. ³ τίκτω, give birth to, bear. ⁴ μνημονεύω, remember, make mention of. ⁵ παροιμία, ας, ἡ, proverb, parable. ⁶ ἀναγγέλλω, I will report, I will announce.

τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε: καὶ οὐ λέγω
 ὑμῖν ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα περὶ ὑμῶν: αὐτὸς 27
 γὰρ ὁ πατὴρ φιλεῖ¹ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε,¹
 καὶ πεπιστεύκατε ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον. 28
 Ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρός, καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν
 κόσμον: πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον, καὶ πορεύομαι
 πρὸς τὸν πατέρα. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, 29
 Ἴδε, νῦν παρρησίᾳ λαλεῖς, καὶ παροιμίαν² οὐδεμίαν
 λέγεις. Νῦν οἶδαμεν ὅτι οἶδας πάντα, καὶ οὐ χρεῖαν 30
 ἔχεις ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ: ἐν τούτῳ πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ
 θεοῦ ἐξῆλθες. Ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἄρτι 31
 πιστεύετε; Ἰδοῦ, ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα 32
 σκορπισθῇτε³ ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἐμὲ μόνον
 ἀφῆτε: καὶ οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ μετ' ἐμοῦ
 ἐστιν. Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην 33
 ἔχητε. Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔχετε: ἀλλὰ θαρσεύετε,⁴
 ἐγὼ νενίκηκα⁵ τὸν κόσμον.

¹ φιλέω, love, kiss. ² παροιμία, ας, ἡ, proverb, parable. ³ σκορπίζω, scatter, disperse. ⁴ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ⁵ νικάω, overcome, conquer.

Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπῆρεν¹ τοὺς ὀφθαλμοὺς **17**

αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ εἶπεν, Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ

ῥα: δόξασόν σου τὸν υἱόν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ

σε: καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκός, ἵνα **2**

πάν ὃ δέδωκας αὐτῷ, δώσῃ αὐτοῖς ζωὴν αἰώνιον. **3**

Αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσίν σε τὸν

μόνον ἀληθινόν² θεόν, καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν

χριστόν. Ἐγὼ σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς: τὸ ἔργον **4**

ἐτελείωσα³ ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω. Καὶ νῦν **5**

δόξασόν με σύ, πάτερ, παρὰ σεαυτῷ τῇ δόξῃ ἣ εἶχον

πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί. Ἐφανέρωσά σου **6**

τὸ ὄνομα τοῖς ἀνθρώποις οὓς δέδωκάς μοι ἐκ τοῦ

κόσμου: σοὶ⁴ ᾗσαν, καὶ ἐμοὶ αὐτοὺς δέδωκας: καὶ τὸν

λόγον σου τετηρήκασιν. Νῦν ἔγνωκαν ὅτι πάντα ὅσα **7**

δέδωκάς μοι, παρὰ σοῦ ἐστιν: ὅτι τὰ ῥήματα ἃ **8**

δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς: καὶ αὐτοὶ ἔλαβον, καὶ

ἔγνωσαν ἀληθῶς⁵ ὅτι παρὰ σοῦ ἐξηλθον, καὶ

¹ ἐπαίρω, lift up, raise. ² ἀληθινός, true, genuine. ³ τελειόω, fill, fulfill. ⁴ σός, your, yours. ⁵ ἀληθῶς, truly, really.

ἐπίστευσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας. Ἐγὼ περὶ αὐτῶν 9
 ἐρωτῶ: οὐ περὶ τοῦ κόσμου ἐρωτῶ, ἀλλὰ περὶ ὧν
 δέδωκάς μοι, ὅτι σοί¹ εἰσιν: καὶ τὰ ἐμὰ πάντα σά¹ 10
 ἐστιν, καὶ τὰ σά¹ ἐμά: καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς. Καὶ 11
 οὐκέτι εἰμι ἐν τῷ κόσμῳ, καὶ οὗτοι ἐν τῷ κόσμῳ εἰσιν,
 καὶ ἐγὼ πρὸς σε ἔρχομαι. Πάτερ ἅγιε, τήρησον
 αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου, ᾧ δέδωκάς μοι, ἵνα ὥσιν ἐν,
 καθὼς ἡμεῖς. Ὅτε ἤμην μετ' αὐτῶν ἐν τῷ κόσμῳ, 12
 ἐγὼ ἐτήρουν αὐτοὺς ἐν τῷ ὀνόματί σου: οὓς δέδωκάς
 μοι, ἐφύλαξα, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀπώλετο, εἰ μὴ ὁ
 υἱὸς τῆς ἀπωλείας,² ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ. Νῦν δὲ 13
 πρὸς σε ἔρχομαι, καὶ ταῦτα λαλῶ ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα
 ἔχωσιν τὴν χαρὰν τὴν ἐμὴν πεπληρωμένην ἐν αὐτοῖς. 14
 Ἐγὼ δέδωκα αὐτοῖς τὸν λόγον σου, καὶ ὁ κόσμος
 ἐμίσησεν αὐτούς, ὅτι οὐκ εἰσιν ἐκ τοῦ κόσμου, καθὼς
 ἐγὼ οὐκ εἰμι ἐκ τοῦ κόσμου. Οὐκ ἐρωτῶ ἵνα ἄρῃς 15
 αὐτοὺς ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἵνα τηρήσῃς αὐτοὺς ἐκ

¹ σός, your, yours. ² ἀπώλεια, ας, ἡ, destruction, ruin.

τοῦ πονηροῦ. Ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ εἰσίν, καθὼς ἐγὼ ἐκ 16
 τοῦ κόσμου οὐκ εἰμί. Ἀγιάσον¹ αὐτοὺς ἐν τῇ ἀληθείᾳ 17
 σου· ὁ λόγος ὁ σὸς² ἀλήθειά ἐστιν. Καθὼς ἐμὲ 18
 ἀπέστειλας εἰς τὸν κόσμον, κἀγὼ ἀπέστειλα αὐτοὺς
 εἰς τὸν κόσμον. Καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἀγιάζω³ ἐμαυτόν, 19
 ἵνα καὶ αὐτοὶ ὧσιν ἡγιασμένοι¹ ἐν ἀληθείᾳ. Οὐ περὶ 20
 τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν
 πιστευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ: ἵνα πάντες 21
 ἐν ὧσιν: καθὼς σύ, πάτερ, ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν σοί, ἵνα
 καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἐν ὧσιν: ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ ὅτι
 σύ με ἀπέστειλας. Καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι, 22
 δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὧσιν ἐν, καθὼς ἡμεῖς ἐν ἐσμεν. 23
 Ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὧσιν τετελειωμένοι⁴
 εἰς ἐν, καὶ ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι σύ με ἀπέστειλας,
 καὶ ἠγάπησας αὐτούς, καθὼς ἐμὲ ἠγάπησας. Πάτερ, 24
 οὓς δέδωκάς μοι, θέλω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ κἀκεῖνοι⁵
 ὧσιν μετ' ἐμοῦ: ἵνα θεωρῶσιν τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν ἣν

¹ ἀγιάζω, make holy, consecrate. ² σός, your, yours. ³ ἀγιάζω, I make holy, I consecrate. ⁴ τελειόω, fill, fulfill. ⁵ κἀκεῖνος, and he, and she.

ἔδωκάς μοι, ὅτι ἡγάπησάς με πρὸ καταβολῆς¹ κόσμου.

Πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ δέ σε 25

ἔγνω, καὶ οὗτοι ἔγνωσαν ὅτι σύ με ἀπέστειλας· καὶ 26

ἐγνώρισα² αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου, καὶ γνωρίσω·² ἵνα ἡ

ἀγάπη, ἣν ἡγάπησάς με, ἐν αὐτοῖς ᾗ, καὶ ἐν αὐτοῖς.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς ἐξῆλθεν σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ 18

πέραν³ τοῦ χειμάρρου⁴ τῶν Κέδρων,⁵ ὅπου ἦν κήπος,⁶

εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Ἦδει δὲ 2

καὶ Ἰούδας, ὁ παραδιδούς αὐτόν, τὸν τόπον· ὅτι

πολλάκις⁷ συνήχθη ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν

αὐτοῦ. Ὁ οὖν Ἰούδας, λαβὼν τὴν σπεῖραν,⁸ καὶ ἐκ τῶν 3

ἀρχιερέων καὶ Φαρισαίων ὑπηρέτας,⁹ ἔρχεται ἐκεῖ

μετὰ φανῶν¹⁰ καὶ λαμπάδων¹¹ καὶ ὀπλων.¹² Ἰησοῦς 4

οὖν, εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτόν, ἐξελθὼν

εἶπεν αὐτοῖς, Τίνα ζητεῖτε; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, 5

¹ καταβολή, ἥς, ἡ, foundation, depositing. ² γνωρίζω, make known, declare. ³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁴ χεῖμαρρος, ου, ὁ, brook, winter torrent. ⁵ Κεδρών, ὁ, Kidron. ⁶ κήπος, ου, ὁ, garden. ⁷ πολλάκις, often, many times. ⁸ σπεῖρα, ἥς, ἡ, cohort. ⁹ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹⁰ φανός, οὔ, ὁ, lamp, torch. ¹¹ λαμπάς, ἄδος, ἡ, torch, lamp. ¹² ὄπλον, ου, τό, tool, implement.

Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον.¹ Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ εἰμι. Εἰστήκει δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παραδιδούς αὐτὸν μετ' αὐτῶν. Ὡς οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Ἐγὼ εἰμι, ἀπήλθον εἰς 6
τὰ ὀπίσω, καὶ ἔπεσον χαμαί.² Πάλιν οὖν αὐτοὺς 7
ἐπηρώτησεν, Τίνα ζητεῖτε; Οἱ δὲ εἶπον, Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον.¹ Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Εἶπον ὑμῖν ὅτι ἐγὼ 8
εἰμι: εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπάγειν: ἵνα 9
πληρωθῇ ὁ λόγος ὃν εἶπεν ὅτι Οὓς δέδωκάς μοι, οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδέν. Σίμων οὖν Πέτρος ἔχων 10
μάχαιραν³ εἰλκυσεν⁴ αὐτήν, καὶ ἔπαισεν⁵ τὸν τοῦ ἀρχιερέως δοῦλον, καὶ ἀπέκοψεν⁶ αὐτοῦ τὸ ὠτίον⁷ τὸ δεξιόν. Ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ Μάλχος.⁸ Εἶπεν οὖν ὁ 11
Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ, Βάλε τὴν μάχαιραν³ εἰς τὴν θήκην: τὸ ποτήριον ὃ δέδωκέν μοι ὁ πατήρ, οὐ μὴ πῖω αὐτό;

¹ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ² χαμαί, on or to the ground. ³ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ⁴ ἐλκύω, drag, draw. ⁵ παίω, strike, hit. ⁶ ἀποκόπτω, cut off, smite. ⁷ ὠτίον, ου, τό, ear. ⁸ Μάλχος, ου, ὁ, Malchus. ⁹ θήκη, ης, ἡ, sheath, scabbard.

Ἦ οὖν σπεῖρα¹ καὶ ὁ χιλιάρχος² καὶ οἱ ὑπηρέται³ τῶν 12

Ἰουδαίων συνέλαβον⁴ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔδησαν αὐτόν, 13

καὶ ἀπήγαγον⁵ αὐτὸν πρὸς Ἄνναν⁶ πρῶτον· ἦν γὰρ

πενθερός⁷ τοῦ Καϊάφα,⁸ ὃς ἦν ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ⁹

ἐκείνου. Ἦν δὲ Καϊάφας⁸ ὁ συμβουλεύσας¹⁰ τοῖς 14

Ἰουδαίοις, ὅτι συμφέρει¹¹ ἓνα ἄνθρωπον ἀπολέσθαι

ὑπὲρ τοῦ λαοῦ.

Ἦκολούθει δὲ τῷ Ἰησοῦ Σίμων Πέτρος, καὶ ὁ ἄλλος 15

μαθητής. Ὁ δὲ μαθητής ἐκεῖνος ἦν γνωστός¹² τῷ

ἀρχιερεῖ, καὶ συνεισηλθεν¹³ τῷ Ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλήν¹⁴

τοῦ ἀρχιερέως· ὁ δὲ Πέτρος εἰστήκει πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω. 16

Ἐξῆλθεν οὖν ὁ μαθητής ὁ ἄλλος ὃς ἦν γνωστός¹² τῷ

ἀρχιερεῖ, καὶ εἶπεν τῇ θυρωρῷ,¹⁵ καὶ εἰσήγαγεν¹⁶ τὸν

Πέτρον. Λέγει οὖν ἡ παιδίσκη¹⁷ ἡ θυρωρός¹⁵ τῷ 17

Πέτρῳ, Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου

¹ σπεῖρα, ης, ἡ, cohort. ² χιλιάρχος, ου, ὁ, military tribune, captain. ³ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ⁴ συλλαμβάνω, take, conceive. ⁵ ἀπάγω, lead away, lead. ⁶ Ἄννας, α, ὁ, Annas. ⁷ πενθερός, οὔ, ὁ, father-in-law. ⁸ Καϊάφας, α, ὁ, Caiaphas. ⁹ ἐνιαυτός, οὔ, ὁ, year. ¹⁰ συμβουλεύω, plot, advise. ¹¹ συμφέρω, bring together, it is profitable. ¹² γνωστός, known, acquaintance. ¹³ συνεισέρχομαι, enter together, enter together with. ¹⁴ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹⁵ θυρωρός, οὔ, ὁ, doorkeeper, gatekeeper. ¹⁶ εἰσάγω, lead in, bring in. ¹⁷ παιδίσκη, ης, ἡ, maid, female servant.

τούτου; Λέγει ἐκεῖνος, Οὐκ εἰμί. Εἰστήκεισαν δὲ οἱ 18

δούλοι καὶ οἱ ὑπηρέται¹ ἀνθρακιᾶν² πεποηκότες, ὅτι

ψύχος³ ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο·⁴ ἦν δὲ μετ' αὐτῶν ὁ

Πέτρος ἐστῶς καὶ θερμαινόμενος.⁴

Ὁ οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησεν τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν 19

μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ περὶ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ. 20

Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἐγὼ παρρησίᾳ ἐλάλησα τῷ

κόσμῳ· ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ

ἱερῷ, ὅπου πάντοτε οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται, καὶ ἐν

κρυπτῷ⁵ ἐλάλησα οὐδέν. Τί με ἐπερωτᾷς; 21

Ἐπερώτησον τοὺς ἀκηκόοντας, τί ἐλάλησα αὐτοῖς· Ἴδε,

οὗτοι οἶδασιν ἅ ἐῖπον ἐγώ. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος, 22

εἷς τῶν ὑπηρετῶν¹ παρεστηκώς ἔδωκεν ῥάπισμα⁶ τῷ

Ἰησοῦ, εἰπών, Οὕτως ἀποκρίνη τῷ ἀρχιερεῖ; 23

Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Εἰ κακῶς⁷ ἐλάλησα,

μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις⁸

¹ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ² ἀνθρακιά, ἄς, ἡ, charcoal fire, heap of burning coals. ³ ψύχος, ους, τό, cold. ⁴ θερμαίνω, warm. ⁵ κρυπτός, hidden, secret. ⁶ ῥάπισμα, τος, τό, blow, slap in the face. ⁷ κακῶς, badly, evilly. ⁸ δέρω, beat, flay.

; Ἀπέστειλεν αὐτὸν ὁ Ἄννας¹ δεδεμένον πρὸς 24
Καϊάφαν² τὸν ἀρχιερέα.

Ἦν δὲ Σίμων Πέτρος ἐστὼς καὶ θερμαινόμενος·³ εἶπον 25
οὗν αὐτῷ, Μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ;
Ἦρνήσατο οὗν ἐκεῖνος, καὶ εἶπεν, Οὐκ εἰμί. Λέγει εἷς 26
ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως, συγγενῆς⁴ ὢν οὗ
ἀπέκοψεν⁵ Πέτρος τὸ ὠτίον,⁶ Οὐκ ἐγὼ σε εἶδον ἐν τῷ
κήπῳ⁷ μετ' αὐτοῦ; Πάλιν οὗν ἠρνήσατο ὁ Πέτρος, 27
καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ⁸ ἐφώνησεν.

Ἄγουσιν οὗν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊάφα² εἰς τὸ 28
πραιτώριον·⁹ ἦν δὲ πρωΐ,¹⁰ καὶ αὐτοὶ οὐκ εἰσῆλθον εἰς
τὸ πραιτώριον,⁹ ἵνα μὴ μιανθῶσιν,¹¹ ἀλλ' ἵνα φάγωσιν
τὸ Πάσχα.¹² Ἐξῆλθεν οὗν ὁ Πιλάτος πρὸς αὐτούς, 29
καὶ εἶπεν, Τίνα κατηγορίαν¹³ φέρετε κατὰ τοῦ
ἀνθρώπου τούτου; Ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, Εἰ 30

¹ Ἄννας, α, δ, Annas. ² Καϊάφας, α, δ, Caiaphas. ³ θερμαίνω, warm. ⁴ συγγενῆς, kindred, relative. ⁵ ἀποκόπτω, cut off, smite. ⁶ ὠτίον, ου, τό, ear. ⁷ κήπος, ου, δ, garden. ⁸ ἀλέκτωρ, ορος, δ, rooster, cock. ⁹ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ¹⁰ πρωΐ, early in the morning, at dawn. ¹¹ μιάνω, stain, defile. ¹² πάσχα, τό, passover, passover feast. ¹³ κατηγορία, ας, ἡ, accusation, charge.

μὴ ἦν οὗτος κακοποιός,¹ οὐκ ἂν σοι παρεδώκαμεν
αὐτόν. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Λάβετε αὐτόν 31
ὕμεις, καὶ κατὰ τὸν νόμον ὑμῶν κρίνατε αὐτόν. Εἶπον
οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, Ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν ἀποκτείνειν
οὐδένα: ἵνα ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ πληρωθῇ, ὃν εἶπεν, 32
σημαίνων² ποίῳ θανάτῳ ἔμελλεν ἀποθνήσκειν.

Εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον³ πάλιν ὁ Πιλάτος, καὶ 33
ἐφώνησεν τὸν Ἰησοῦν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ
βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 34
Ἄφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοι εἶπον περὶ
ἐμοῦ; Ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος, Μήτι⁴ ἐγὼ Ἰουδαῖός εἰμι; 35
Τὸ ἔθνος τὸ σὸν⁵ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς παρέδωκάν σε ἐμοί:
τί ἐποίησας; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ 36
ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου: εἰ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου
ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ, οἱ ὑπηρέται⁶ ἂν οἱ ἐμοὶ
ἡγωνίζοντο,⁷ ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις: νῦν δὲ

¹ κακοποιός, οὗ, ὁ, evildoer. ² σημαίνω, indicate, signify. ³ πραιτώριον, οὗ, τό, palace (of the governor). ⁴ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ⁵ σός, your, yours. ⁶ ὑπηρέτης, οὗ, ὁ, servant, assistant. ⁷ ἀγωνίζομαι, contend, struggle.

ἡ βασιλεία ἢ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν.¹ Εἶπεν οὖν αὐτῷ 37

ὁ Πιλάτος, Οὐκοῦν² βασιλεὺς εἶ σύ; Ἀπεκρίθη
 Ἰησοῦς, Σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεύς εἰμι ἐγώ. Ἐγὼ εἰς
 τοῦτο γεγέννημαι, καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν
 κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ. Πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς
 ἀληθείας ἀκούει μου τῆς φωνῆς. Λέγει αὐτῷ ὁ 38
 Πιλάτος, Τί ἐστὶν ἀλήθεια;

Καὶ τοῦτο εἰπὼν, πάλιν ἐξῆλθεν πρὸς τοὺς Ἰουδαίους,
 καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν³ εὐρίσκω ἐν
 αὐτῷ. Ἔστιν δὲ συνήθεια⁴ ὑμῖν, ἵνα ἕνα ὑμῖν 39
 ἀπολύσω ἐν τῷ Πάσχα:⁵ βούλεσθε οὖν ὑμῖν ἀπολύσω
 τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; Ἐκραύγασαν⁶ οὖν πάλιν 40
 πάντες, λέγοντες, Μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν Βαραββᾶν:⁷
 ἦν δὲ ὁ Βαραββᾶς⁷ ληστής.⁸

¹ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ² οὐκοῦν, therefore, so. ³ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ⁴ συνήθεια, ας, ἡ, habit, custom.

⁵ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁶ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ⁷ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ⁸ ληστής, σϋ, ὁ, robber, brigand.

Τότε οὖν ἔλαβεν ὁ Πιλάτος τὸν Ἰησοῦν, καὶ **19**

ἐμαστιγώσεν.¹ Καὶ οἱ στρατιῶται² πλέξαντες³ **2**

στέφανον⁴ ἐξ ἀκανθῶν⁵ ἐπέθηκαν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ,

καὶ ἱμάτιον πορφυροῦν⁶ περιέβαλον⁷ αὐτόν, καὶ **3**

ἔλεγον, Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἐδίδουν

αὐτῷ ῥαπίσματα.⁸ Ἐξῆλθεν οὖν πάλιν ἔξω ὁ Πιλάτος, **4**

καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἴδε, ἄγω ὑμῖν αὐτὸν ἔξω, ἵνα γνῶτε

ὅτι ἐν αὐτῷ οὐδεμίαν αἰτίαν⁹ εὐρίσκω. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ **5**

Ἰησοῦς ἔξω, φορῶν¹⁰ τὸν ἀκάνθινον¹¹ στέφανον⁴ καὶ τὸ

πορφυροῦν⁶ ἱμάτιον. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἴδε, ὁ

ἄνθρωπος. Ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ **6**

ὑπηρέται,¹² ἐκραύγασαν¹³ λέγοντες, Σταύρωσον,

σταύρωσον αὐτόν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Λάβετε

αὐτὸν ὑμεῖς καὶ σταυρώσατε· ἐγὼ γὰρ οὐχ εὐρίσκω ἐν

αὐτῷ αἰτίαν.⁹ Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, Ἡμεῖς **7**

νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει

¹ μαστιγῶ, whip, lash. ² στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ³ πλέκω, plait, weave. ⁴ στέφανος, ου, ὁ, crown, garland. ⁵ ἀκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ⁶ πορφυροῦς, purple. ⁷ περιβάλλω, put around, clothe. ⁸ ῥάπισμα, τος, τό, blow, slap in the face. ⁹ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ¹⁰ φορέω, wear, bear. ¹¹ ἀκάνθινος, of thorns, thorny. ¹² ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹³ κραυγάζω, cry out, cry aloud.

ἀποθανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ ἐποίησεν. Ὅτε οὖν 8
 ἤκουσεν ὁ Πιλάτος τοῦτον τὸν λόγον, μᾶλλον
 ἐφοβήθη, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον¹ πάλιν, καὶ 9
 λέγει τῷ Ἰησοῦ, Πόθεν² εἶ σύ; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπόκρισιν
 οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ. Λέγει οὖν αὐτῷ ὁ Πιλάτος, Ἐμοὶ 10
 οὐ λαλεῖς; Οὐκ οἶδας ὅτι ἐξουσίαν ἔχω σταυρώσαί σε,
 καὶ ἐξουσίαν ἔχω ἀπολύσαι σε; Ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, 11
 Οὐκ εἶχες ἐξουσίαν οὐδεμίαν κατ' ἐμοῦ, εἰ μὴ ἦν σοι
 δεδομένον ἄνωθεν;⁴ διὰ τοῦτο ὁ παραδιδούς μέ σοι
 μείζονα ἁμαρτίαν ἔχει. Ἐκ τούτου ἐζήτει ὁ Πιλάτος 12
 ἀπολύσαι αὐτόν. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἔκραζον λέγοντες,
 Ἐὰν τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος⁵ τοῦ Καίσαρος;⁶
 πᾶς ὁ βασιλέα ἑαυτὸν ποιῶν, ἀντιλέγει⁷ τῷ Καίσαρι.⁶ 13
 Ὁ οὖν Πιλάτος ἀκούσας τοῦτον τὸν λόγον ἤγαγεν
 ἔξω τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ βήματος,⁸ εἰς
 τόπον λεγόμενον Λιθόστρωτον,⁹ Ἑβραϊστὶ¹⁰ δὲ

¹ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ² πόθεν, from where? whence. ³ ἀπόκρισις, εως, ἡ, answer, reply. ⁴ ἄνωθεν, from above, again. ⁵ φίλος, ου, ὁ, loving, friend. ⁶ Καίσαρ, ος, ὁ, Caesar. ⁷ ἀντιλέγω, speak against, oppose. ⁸ βῆμα, τος, τό, judgment seat. ⁹ λιθόστρωτον, ου, τό, mosaic pavement. ¹⁰ Ἑβραϊστί, Hebrew.

Γαββαθᾶ:¹ ἦν δὲ Παρασκευὴ² τοῦ Πάσχα,³ ὥρα δὲ 14
 ὥσεϊ⁴ ἕκτη:⁵ καὶ λέγει τοῖς Ἰουδαίοις, Ἴδε, ὁ βασιλεὺς
 ὑμῶν. Οἱ δὲ ἐκραύγασαν,⁶ Ἄρον, ἄρον, σταύρωσον 15
 αὐτόν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος, Τὸν βασιλέα ὑμῶν
 σταυρώσω; Ἀπεκρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς, Οὐκ ἔχομεν
 βασιλέα εἰ μὴ Καίσαρα.⁷ Τότε οὖν παρέδωκεν αὐτόν 16
 αὐτοῖς ἵνα σταυρωθῇ.

Παρέλαβον δὲ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἤγαγον: καὶ βαστάζων⁸ 17
 τὸν σταυρὸν⁹ αὐτοῦ ἐξῆλθεν εἰς τόπον λεγόμενον
 Κρανίου¹⁰ Τόπον, ὃς λέγεται Ἑβραϊστὶ¹¹ Γολγοθᾶ:¹² 18
 ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν, καὶ μετ' αὐτοῦ ἄλλους δύο,
 ἐντεῦθεν¹³ καὶ ἐντεῦθεν,¹³ μέσον δὲ τὸν Ἰησοῦν. 19
 Ἐγραψεν δὲ καὶ τίτλον¹⁴ ὁ Πιλάτος, καὶ ἔθηκεν ἐπὶ
 τοῦ σταυροῦ:⁹ ἦν δὲ γεγραμμένον, Ἰησοῦς ὁ
 Ναζωραῖος¹⁵ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Τοῦτον οὖν 20

¹ Γαββαθᾶ, ἡ, Gabbatha. ² παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ³ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁴ ὥσεϊ, like, about. ⁵ ἕκτος, sixth. ⁶ κραυγάζω, cry out, cry aloud. ⁷ Καῖσαρ, ος, ὁ, Caesar. ⁸ βαστάζω, bear, carry. ⁹ σταυρός, οὔ, ὁ, cross. ¹⁰ κρανίον, ου, τό, skull. ¹¹ Ἑβραϊστί, Hebrew. ¹² Γολγοθᾶ, ἡ, Golgotha. ¹³ ἐντεῦθεν, hence, on each side. ¹⁴ τίτλος, ου, ὁ, inscription, notice. ¹⁵ Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth.

τὸν τίτλον¹ πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι
 ἐγγὺς ἦν ὁ τόπος τῆς πόλεως ὅπου ἐσταυρώθη ὁ
 Ἰησοῦς· καὶ ἦν γεγραμμένον Ἑβραϊστί,² Ἑλληνιστί,³
 Ῥωμαϊστί.⁴ Ἔλεγον οὖν τῷ Πιλάτῳ οἱ ἀρχιερεῖς τῶν 21
 Ἰουδαίων, Μὴ γράφῃ, Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων·
 ἀλλ' ὅτι Ἐκεῖνος εἶπεν, Βασιλεὺς εἰμι τῶν Ἰουδαίων. 22
 Ἀπεκρίθη ὁ Πιλάτος, Ὁ γέγραφα, γέγραφα.

Οἱ οὖν στρατιῶται,⁵ ὅτε ἐσταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν, 23
 ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐποίησαν τέσσαρα μέρη,
 ἐκάστῳ στρατιώτῃ⁵ μέρος, καὶ τὸν χιτῶνα.⁶ Ἦν δὲ ὁ
 χιτῶν⁶ ἄραφος,⁷ ἐκ τῶν ἄνωθεν⁸ ὑφαντὸς⁹ δι' ὅλου. 24
 Εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους, Μὴ σχίσωμεν¹⁰ αὐτόν,
 ἀλλὰ λάχωμεν¹¹ περὶ αὐτοῦ, τίνος ἔσται· ἵνα ἡ γραφὴ
 πληρωθῇ ἣ λέγουσα, Διεμερίσαντο¹² τὰ ἱμάτιά μου
 ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν¹³ μου ἔβαλον κλῆρον.¹⁴

¹ τίτλος, ου, ὁ, inscription, notice. ² Ἑβραϊστί, Hebrew. ³ Ἑλληνιστί, Greek language, in the Greek language. ⁴ Ῥωμαϊστί, in Latin, in the Latin language. ⁵ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ⁶ χιτῶν, ὄνος, ὁ, tunic, garment. ⁷ ἄραφος, seamless, not sewed. ⁸ ἄνωθεν, from above, again. ⁹ ὑφαντός, woven. ¹⁰ σχίζω, split, separate. ¹¹ λαγχάνω, chose by lot, receive. ¹² διαμερίζω, divide, distribute. ¹³ ἱματισμός, οὗ, ὁ, clothing. ¹⁴ κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion.

Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται¹ ταῦτα ἐποίησαν. 25

Εἰστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ² τοῦ Ἰησοῦ ἡ μήτηρ

αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδελφή³ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, Μαρία ἡ τοῦ

Κλωπᾶ,⁴ καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνή.⁵ Ἰησοῦς οὖν ἰδὼν 26

τὴν μητέρα, καὶ τὸν μαθητὴν παρεστῶτα ὃν ἠγάπα,

λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ, Γύναι, ἰδοὺ ὁ υἱός σου. Εἴτα⁶ 27

λέγει τῷ μαθητῇ, Ἴδου ἡ μήτηρ σου. Καὶ ἀπ' ἐκείνης

τῆς ὥρας ἔλαβεν ὁ μαθητὴς αὐτὴν εἰς τὰ ἴδια.

Μετὰ τοῦτο ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται,⁷ 28

ἵνα τελειωθῇ⁸ ἡ γραφή, λέγει, Διψῶ.⁹ Σκευὸς¹⁰ οὖν 29

ἔκειτο¹¹ ὄξους¹² μεστόν·¹³ οἱ δέ, πλήσαντες¹⁴ σπύγγον¹⁵

ὄξους,¹² καὶ ὑσσώπω¹⁶ περιθέντες,¹⁷ προσήνεγκαν

αὐτοῦ τῷ στόματι. Ὅτε οὖν ἔλαβεν τὸ ὄξος¹² ὁ Ἰησοῦς, 30

εἶπεν, Τετέλεσται·⁷ καὶ κλῖνας¹⁸ τὴν κεφαλὴν,

παρέδωκεν τὸ πνεῦμα.

¹ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ² σταυρός, οὔ, ὁ, cross. ³ ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister. ⁴ Κλωπᾶς, ᾱ, ὁ, Clopas. ⁵ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁶ εἴτα, then, thereafter. ⁷ τελέω, finish, fulfill. ⁸ τελειόω, fill, fulfill. ⁹ διψάω, thirst, thirst for. ¹⁰ σκευός, ους, τό, vessel, goods (plural). ¹¹ κείμεαι, lie, be laid. ¹² ὄξος, ους, τό, sour wine, vinegar. ¹³ μεστός, full. ¹⁴ πλήθω, fill. ¹⁵ σπύγγος, ου, ὁ, sponge. ¹⁶ ὑσσώπος, ου, ὁ, hyssop. ¹⁷ περιτίθωμι, place around, put around. ¹⁸ κλίνω, cause to bend, bow.

Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ¹ τὰ 31

σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἐπεὶ² Παρασκευῇ³ ἦν – ἦν

γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνου τοῦ σαββάτου –

ἠρώτησαν τὸν Πιλάτον ἵνα κατεαγῶσιν⁴ αὐτῶν τὰ

σκέλη,⁵ καὶ ἀρθώσιν. Ἦλθον οὖν οἱ στρατιῶται,⁶ καὶ 32

τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν⁴ τὰ σκέλη⁵ καὶ τοῦ ἄλλου

τοῦ συσταυρωθέντος⁷ αὐτῷ: ἐπὶ δὲ τὸν Ἰησοῦν 33

ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη τεθνηκότα,⁸ οὐ

κατέαξαν⁴ αὐτοῦ τὰ σκέλη:⁵ ἀλλ' εἷς τῶν στρατιωτῶν⁶ 34

λόγχῃ⁹ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν¹⁰ ἔνυξεν,¹¹ καὶ εὐθέως

ἐξῆλθεν αἷμα καὶ ὕδωρ. Καὶ ὁ ἑωρακὴς μεμαρτύρηκεν, 35

καὶ ἀληθινὴ¹² ἐστὶν αὐτοῦ ἡ μαρτυρία, κακείνος¹³

οἶδεν ὅτι ἀληθὴ¹⁴ λέγει, ἵνα ὑμεῖς πιστεύσητε. 36

Ἐγένετο γὰρ ταῦτα ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, Ὅστούν¹⁵

οὐ συντριβήσεται¹⁶ ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ πάλιν ἑτέρα γραφὴ 37

λέγει, Ὅψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν.¹⁷

¹ σταυρός, οὐ, ὁ, cross. ² ἐπεὶ, when, since. ³ παρασκευῇ, ἡς, ἡ, preparation. ⁴ κατάγνυμι, break in pieces. ⁵ σκέλος, οὐς, τό, leg. ⁶ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ⁷ συσταυρώω, crucify together with. ⁸ θνήσκω, die, am dying. ⁹ λόγχη, ης, ἡ, spear, lance. ¹⁰ πλευρά, ἁς, ἡ, side, side of the body. ¹¹ νύσσω, prick, pierce. ¹² ἀληθινός, true, genuine. ¹³ κακείνος, and he, and she. ¹⁴ ἀληθής, true, unconcealed. ¹⁵ ὅστέον, τό, bone. ¹⁶ συντρίβω, break in pieces, crush. ¹⁷ ἐκκεντέω, pierce, pierce through.

Μετὰ ταῦτα ἠρώτησεν τὸν Πιλάτον Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ 38

Ἀριμαθαίας,¹ ὃν μαθητῆς τοῦ Ἰησοῦ, κεκρυμμένος²

δὲ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ σῶμα τοῦ

Ἰησοῦ: καὶ ἐπέτρεψεν³ ὁ Πιλάτος. Ἦλθεν οὖν καὶ

ἦρεν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Ἦλθεν δὲ καὶ Νικόδημος,⁴ 39

ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς τὸ πρῶτον, φέρων

μίγμα⁵ σμύρνης⁶ καὶ ἀλόης⁷ ὡς λίτρας⁸ ἑκατόν.⁹ 40

Ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἔδησαν αὐτὸ ἐν

ὀθονίοις¹⁰ μετὰ τῶν ἀρωμάτων,¹¹ καθὼς ἔθος¹² ἐστὶν

τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν.¹³ Ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ οὗ 41

ἐσταυρώθη κήπος,¹⁴ καὶ ἐν τῷ κήπῳ¹⁴ μνημεῖον

καινόν, ἐν ᾧ οὐδέπω¹⁵ οὐδεὶς ἐτέθη. Ἐκεῖ οὖν διὰ τὴν 42

Παρασκευὴν¹⁶ τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν τὸ

μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν.

¹ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ² κρύπτω, conceal, hide. ³ ἐπιτρέπω, permit, allow. ⁴ Νικόδημος, ου, ὁ, Nicodemus. ⁵ μίγμα, τος, τό, mixture, compound. ⁶ σμύρνα, ης, ἡ, myrrh (a costly perfume), Smyrna. ⁷ ἀλόη, ης, ἡ, aloes. ⁸ λίτρα, ας, ἡ, Roman pound. ⁹ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁰ ὀθόνιον, ου, τό, piece of fine linen, linen bandage. ¹¹ ἄρωμα, τος, τό, spice, perfume. ¹² ἔθος, ους, τό, custom. ¹³ ἐνταφιάζω, prepare for burial, bury. ¹⁴ κήπος, ου, ὁ, garden. ¹⁵ οὐδέπω, not yet, still not. ¹⁶ παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation.

Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ¹ **20**

ἔρχεται πρωῒ,² σκοτίας³ ἔτι οὔσης, εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ
 βλέπει τὸν λίθον ἡρμένον ἐκ τοῦ μνημείου. Τρέχει⁴ **2**
 οὖν καὶ ἔρχεται πρὸς Σίμωνα Πέτρον καὶ πρὸς τὸν
 ἄλλον μαθητὴν ὃν ἐφίλει⁵ ὁ Ἰησοῦς, καὶ λέγει αὐτοῖς,
 Ἦραν τὸν κύριον ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ οἶδαμεν
 ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πέτρος καὶ ὁ ἄλλος **3**
 μαθητής, καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ μνημεῖον. Ἐτρεχον⁴ δὲ **4**
 οἱ δύο ὁμοῦ:⁶ καὶ ὁ ἄλλος μαθητής προέδραμεν⁷
 τάχιον⁸ τοῦ Πέτρου, καὶ ἦλθεν πρῶτος εἰς τὸ
 μνημεῖον, καὶ παρακύψας⁹ βλέπει κείμενα¹⁰ τὰ ὀθόνια, **5**
 οὐ μέντοι¹² εἰσῆλθεν. Ἐρχεται οὖν Σίμων Πέτρος **6**
 ἀκολουθῶν αὐτῷ, καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ
 θεωρεῖ τὰ ὀθόνια¹¹ κείμενα,¹⁰ καὶ τὸ σουδάριον¹³ ὃ ἦν **7**
 ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ μετὰ τῶν ὀθονίων¹¹
 κείμενον,¹⁰ ἀλλὰ χωρὶς ἐντετυλιγμένον¹⁴ εἰς ἓνα τόπον.

¹ Μαγδαληνή, ἥς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ² πρωῒ, early in the morning, at dawn. ³ σκοτία, ας, ἡ, darkness. ⁴ τρέχω, run, exercise myself. ⁵ φιλέω, love, kiss. ⁶ ὁμοῦ, together. ⁷ προτρέχω, run ahead, outrun. ⁸ τάχιον, more swiftly. ⁹ παρακύπτω, stoop to look, look. ¹⁰ κείμεναι, lie, be laid. ¹¹ ὀθόνιον, ου, τό, piece of fine linen, linen bandage. ¹² μέντοι, yet, however. ¹³ σουδάριον, ου, τό, face cloth, handkerchief. ¹⁴ ἐντυλίσσω, wrap up, fold up.

Τότε οὖν εἰσῆλθεν καὶ ὁ ἄλλος μαθητῆς ὁ ἐλθὼν 8
 πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ εἶδεν, καὶ ἐπίστευσεν: 9
 οὐδέπω¹ γὰρ ᾔδεισαν τὴν γραφὴν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ
 νεκρῶν ἀναστῆναι. Ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς 10
 οἱ μαθηταί.

Μαρία δὲ εἰστήκει πρὸς τὸ μνημεῖον κλαίουσα ἔξω: ὡς 11
 οὖν ἔκλαιεν, παρέκυψεν² εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ 12
 δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς³ καθεζομένους,⁴ ἓνα πρὸς τῇ
 κεφαλῇ, καὶ ἓνα πρὸς τοῖς ποσίν, ὅπου ἔκειτο⁵ τὸ
 σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι, Γύναι, τί 13
 κλαίεις; Λέγει αὐτοῖς, ὅτι Ἦραν τὸν κύριόν μου, καὶ
 οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα 14
 ἐστράφη⁶ εἰς τὰ ὀπίσω, καὶ θεωρεῖ τὸν Ἰησοῦν ἐστῶτα,
 καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, 15
 Γύναι, τί κλαίεις; Τίνα ζητεῖς; Ἐκείνη, δοκοῦσα ὅτι ὁ
 κηπουρός⁷ ἐστιν, λέγει αὐτῷ, Κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας⁸

¹ οὐδέπω, not yet, still not. ² παρακύπτω, stoop to look, look. ³ λευκός, white, bright. ⁴ καθεζομαι, sit down, am sitting. ⁵ κεῖμαι, lie, be laid. ⁶ στρέφω, turn, am converted. ⁷ κηπουρός, οὐ, ὁ, gardener. ⁸ βαστᾶζω, bear, carry.

αὐτόν, εἰπέ μοι ποῦ ἔθηκας αὐτόν, καὶ γὰρ αὐτὸν ἄρῶ. 16

Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Μαρία. Στραφεῖσα¹ ἐκείνη
λέγει αὐτῷ, Ῥαββουνί² – ὃ λέγεται, Διδάσκαλε. Λέγει 17

αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Μή μου ἄπτου, οὐπω³ γὰρ
ἀναβέβηκα πρὸς τὸν πατέρα μου: πορεύου δὲ πρὸς
τοὺς ἀδελφούς μου, καὶ εἰπὲ αὐτοῖς, Ἀναβαίνω πρὸς
τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ θεὸν μου καὶ
θεὸν ὑμῶν. Ἔρχεται Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ⁴ 18
ἀπαγγέλλουσα τοῖς μαθηταῖς ὅτι ἐώρακεν τὸν κύριον,
καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ.

Οὕσης οὖν ὀψίας,⁵ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ μιᾷ τῶν 19
σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων⁶ ὅπου ἦσαν
οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι, διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων,
ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς,
Εἰρήνῃ ὑμῖν. Καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν αὐτοῖς τὰς 20
χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν⁷ αὐτοῦ. Ἐχάρησαν οὖν οἱ

¹ στρέφω, turn, am converted. ² ραββουνί, Rabboni, my master. ³ οὐπω, not yet. ⁴ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ⁵ ὀψιος, late. ⁶ κλείω, shut, shut up. ⁷ πλευρά, ἁς, ἡ, side, side of the body.

μαθηταὶ ἰδόντες τὸν κύριον. Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ 21

Ἰησοῦς πάλιν, Εἰρήνη ὑμῖν· καθὼς ἀπέσταλκέν με ὁ

πατήρ, καὶ γὰρ πέμπω ὑμᾶς. Καὶ τοῦτο εἰπὼν 22

ἐνεφύσησεν¹ καὶ λέγει αὐτοῖς, Λάβετε πνεῦμα ἅγιον. 23

Ἄν τινων ἀφήτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς· ἂν

τινων κρατῇτε, κεκράτῃνται.

Θωμᾶς² δέ, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Δίδυμος,³ 24

οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς. Ἔλεγον οὖν 25

αὐτῷ οἱ ἄλλοι μαθηταί, Ἐωράκαμεν τὸν κύριον. Ὁ δὲ

εἶπεν αὐτοῖς, Ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν

τύπον⁴ τῶν ἥλων,⁵ καὶ βάλῃ τὸν δάκτυλόν⁶ μου εἰς

τὸν τύπον⁴ τῶν ἥλων,⁵ καὶ βάλῃ τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν

πλευράν⁷ αὐτοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω.

¹ ἐμφυσάω, breathe on, breathe into. ² Θωμᾶς, ἄ, ὁ, Thomas. ³ Δίδυμος, ου, ὁ, Didymus, Twin. ⁴ τύπος, ου, ὁ, mark, example. ⁵ ἥλος, ου, ὁ, nail. ⁶ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ⁷ πλευρά, ἄς, ἡ, side, side of the body.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτώ¹ πάλιν ἦσαν ἔσω² οἱ μαθηταὶ 26

αὐτοῦ, καὶ Θωμᾶς³ μετ' αὐτῶν. Ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς,
τῶν θυρῶν κεκλεισμένων,⁴ καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον καὶ
εἶπεν, Εἰρήνῃ ὑμῖν. Εἴτα⁵ λέγει τῷ Θωμᾶ,³ Φέρε τὸν 27
δάκτυλόν⁶ σου ὧδε, καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου· καὶ φέρε
τὴν χεῖρά σου, καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν⁷ μου· καὶ μὴ
γίνου ἄπιστος,⁸ ἀλλὰ πιστός. Καὶ ἀπεκρίθη Θωμᾶς,³ 28
καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου. Λέγει 29
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ὅτι ἐώρακάς με, πεπίστευκας;
Μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες, καὶ πιστεύσαντες.

Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς 30

ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ οὐκ ἔστιν γεγραμμένα
ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. Ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα 31
πιστεύσητε ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ,
καὶ ἵνα πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.

¹ ὀκτώ, eight. ² ἔσω, within, inside. ³ Θωμᾶς, ἄ, ὁ, Thomas. ⁴ κλείω, shut, shut up. ⁵ εἴτα, then, thereafter. ⁶ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ⁷ πλευρά, ἄς, ἡ, side, side of the body. ⁸ ἄπιστος, unbelieving, faithless.

Μετὰ ταῦτα ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν πάλιν ὁ Ἰησοῦς τοῖς **21**

μαθηταῖς ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος·¹

ἐφανέρωσεν δὲ οὕτως. Ἦσαν ὁμοῦ² Σίμων Πέτρος, **2**

καὶ Θωμᾶς³ ὁ λεγόμενος Δίδυμος,⁴ καὶ Ναθαναήλ⁵ ὁ

ἀπὸ Κανᾶ⁶ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οἱ τοῦ Ζεβεδαίου,⁷ καὶ

ἄλλοι ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο. Λέγει αὐτοῖς **3**

Σίμων Πέτρος, Ὑπάγω ἁλιεύειν.⁸ Λέγουσιν αὐτῷ,

Ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς σὺν σοί. Ἐξῆλθον καὶ ἐνέβησαν⁹

εἰς τὸ πλοῖον εὐθύς, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπιάσαν¹⁰

οὐδέν. Πρωῖας¹¹ δὲ ἤδη γενομένης ἔστη ὁ Ἰησοῦς εἰς **4**

τὸν αἰγιαλόν·¹² οὐ μέντοι¹³ ᾔδεισαν οἱ μαθηταὶ ὅτι

Ἰησοῦς ἐστίν. Λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Παιδία, μή **5**

τι προσφάγιον¹⁴ ἔχετε; Ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, Οὔ. Ὁ δὲ **6**

εἶπεν αὐτοῖς, Βάλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου τὸ

δίκτυον,¹⁵ καὶ εὐρήσετε. Ἔβαλον οὖν, καὶ οὐκέτι αὐτὸ

ἐλκύσαι¹⁶ ἴσχυσαν¹⁷ ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἰχθύων.¹⁸ **7**

¹ Τιβεριάς, ἄδος, ἢ, Tiberias. ² ὁμοῦ, together. ³ Θωμᾶς, ἄ, ὁ, Thomas. ⁴ Δίδυμος, ου, ὁ, Didymus, Twin. ⁵ Ναθαναήλ, ὁ, Nathanael. ⁶ Κανᾶ, ἢ, Cana. ⁷ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ⁸ ἁλιεύω, fish. ⁹ ἐμβαίνω, embark. ¹⁰ πιάζω, take, lay hold of. ¹¹ πρωῖα, ας, ἢ, early morning. ¹² αἰγιαλός, ου, ὁ, seashore, beach. ¹³ μέντοι, yet, however. ¹⁴ προσφάγιον, ου, τό, fish (to eat). ¹⁵ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ¹⁶ ἐλκύω, drag, draw. ¹⁷ ἰσχύω, be strong, able. ¹⁸ ἰχθύς, ὅς, ὁ, fish.

Λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς τῷ
 Πέτρῳ, Ὁ κύριός ἐστιν. Σίμων οὖν Πέτρος, ἀκούσας
 ὅτι ὁ κύριός ἐστιν, τὸν ἐπενδύτην¹ διεζώσατο² – ἦν
 γὰρ γυμνός³ – καὶ ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν θάλασσαν. 8
 Οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ τῷ πλοιαρίῳ⁴ ἦλθον – οὐ γὰρ
 ἦσαν μακρὰν⁵ ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ’ ὡς ἀπὸ πηχῶν⁶
 διακοσίων⁷ – σύροντες⁸ τὸ δίκτυον⁹ τῶν ἰχθύων.¹⁰ Ὡς 9
 οὖν ἀπέβησαν¹¹ εἰς τὴν γῆν, βλέπουσιν ἀνθρακιὰν¹²
 κειμένην¹³ καὶ ὀψάριον¹⁴ ἐπικείμενον,¹⁵ καὶ ἄρτον. 10
 Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐνέγκατε ἀπὸ τῶν ὀψαρίων¹⁴
 ὧν ἐπιάσατε¹⁶ νῦν. Ἀνέβη Σίμων Πέτρος, καὶ 11
 εἴλκυσεν¹⁷ τὸ δίκτυον⁹ ἐπὶ τῆς γῆς, μεστὸν¹⁸ ἰχθύων¹⁰
 μεγάλων ἑκατὸν¹⁹ πεντήκοντα²⁰ τριῶν· καὶ τοσοῦτων
 ὄντων, οὐκ ἐσχίσθη²² τὸ δίκτυον.⁹ Λέγει αὐτοῖς ὁ 12
 Ἰησοῦς, Δεῦτε²³ ἀριστήσατε.²⁴ Οὐδεὶς δὲ ἐτόλμα²⁵ τῶν

¹ ἐπενδύτης, ου, ὁ, outer garment, coat. ² διαζώννυμι, gird about, put on. ³ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ⁴ πλοιαρίον, ου, τό, small boat, little boat. ⁵ μακράν, far away. ⁶ πῆχυς, εως, ὁ, cubit. ⁷ διακοσίοι, two hundred, 200. ⁸ σύρω, draw, drag. ⁹ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ¹⁰ ἰχθύς, υος, ὁ, fish. ¹¹ ἀποβαίνω, get out, go away. ¹² ἀνθρακιά, ἀς, ἡ, charcoal fire, heap of burning coals. ¹³ κείμεναι, lie, be laid. ¹⁴ ὀψάριον, ου, τό, fish, little fish. ¹⁵ ἐπικείμεναι, lie on, lie upon. ¹⁶ πιάζω, take, lay hold of. ¹⁷ ἐλκύω, drag, draw. ¹⁸ μεστός, full. ¹⁹ ἑκατόν, hundred, 100. ²⁰ πεντήκοντα, fifty, 50. ²¹ τοσοῦτος, so great, so much. ²² σχίζω, split, separate. ²³ δεῦτε, come! ²⁴ ἀριστάω, have breakfast, eat a meal. ²⁵ τολμάω, dare, endure.

μαθητῶν ἐξετάσαι¹ αὐτόν, Σὺ τίς εἶ; εἰδότες ὅτι ὁ
κύριός ἐστιν. Ἐρχεται οὖν ὁ Ἰησοῦς, καὶ λαμβάνει τὸν 13
ἄρτον, καὶ δίδωσιν αὐτοῖς, καὶ τὸ ὀψάριον² ὁμοίως. 14
Τοῦτο ἤδη τρίτον ἐφανερώθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ, ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν.

Ὅτε οὖν ἠρίστησαν,³ λέγει τῷ Σίμωνι Πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς, 15
Σίμων Ἰωνᾶ,⁴ ἀγαπᾷς με πλεῖον τούτων; Λέγει αὐτῷ,
Ναὶ κύριε: σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ⁵ σε. Λέγει αὐτῷ, Βόσκε⁶
τὰ ἄρνία μου. Λέγει αὐτῷ πάλιν δεύτερον, Σίμων 16
Ἰωνᾶ,⁴ ἀγαπᾷς με; Λέγει αὐτῷ, Ναὶ κύριε: σὺ οἶδας
ὅτι φιλῶ⁵ σε. Λέγει αὐτῷ, Ποίμαινε⁷ τὰ πρόβατά μου.
Λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον, Σίμων Ἰωνᾶ,⁴ φιλεῖς⁵ με; 17
Ἐλυπήθη⁸ ὁ Πέτρος ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρίτον, Φιλεῖς⁵
με; Καὶ εἶπεν αὐτῷ, Κύριε, σὺ πάντα οἶδας: σὺ
γινώσκεις ὅτι φιλῶ⁵ σε. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Βόσκε⁶
τὰ πρόβατά μου. Ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ὅτε ἤς 18

¹ ἐξετάζω, scrutinize, examine. ² ὀψάριον, ου, τό, fish, little fish. ³ ἀριστάω, have breakfast, eat a meal. ⁴ Ἰωνᾶς, ᾱ, ὁ, Jonah. ⁵ φιλέω, love, kiss. ⁶ βόσκω, feed. ⁷ ποιμαίνω, shepherd, rule. ⁸ λυπέω, grieve, pain.

νεώτερος,¹ ἐζώννυες² σεαυτόν, καὶ περιεπάτεις ὅπου
 ἤθελες· ὅταν δὲ γηράσῃς,³ ἐκτενείς⁴ τὰς χεῖράς σου,
 καὶ ἄλλος σε ζώσῃ,² καὶ οἴσῃ ὅπου οὐ θέλεις. Τοῦτο 19
 δὲ εἶπεν, σημαίνων⁵ ποίῳ θανάτῳ δοξάσει τὸν θεόν.
 Καὶ τοῦτο εἰπὼν λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι. 20
 Ἐπιστραφεὶς δὲ ὁ Πέτρος βλέπει τὸν μαθητὴν ὃν
 ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ ἀνέπεσεν⁶ ἐν
 τῷ δεῖπνῳ⁷ ἐπὶ τὸ στῆθος⁸ αὐτοῦ καὶ εἶπεν, Κύριε, τίς
 ἐστὶν ὁ παραδιδούς σε; Τοῦτον ἰδὼν ὁ Πέτρος λέγει 21
 τῷ Ἰησοῦ, Κύριε, οὗτος δὲ τί; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, 22
 Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σε; Σὺ
 ἀκολούθει μοι. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς 23
 ἀδελφούς, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει· καὶ
 οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει· ἀλλ',
 Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σε;

¹ νέος, new, young. ² ζώννυμι, gird. ³ γηράσκω, grow old, become old. ⁴ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁵

σημαίνω, indicate, signify. ⁶ ἀναπίπτω, recline, lie down. ⁷ δεῖπνον, σὺ, τό, supper, dinner. ⁸ στῆθος, σὺς, τό, breast, chest.

Οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς ὁ μαρτυρῶν περὶ τούτων, καὶ 24

γράφας ταῦτα: καὶ οἶδαμεν ὅτι ἀληθής¹ ἐστιν ἡ
μαρτυρία αὐτοῦ.

Ἔστιν δὲ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα 25

ἐὰν γράφηται καθ' ἓν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι² τὸν κόσμον
χωρῆσαι³ τὰ γραφόμενα βιβλία. Ἀμήν.

¹ ἀληθής, true, unconcealed. ² οἶμαι, think, suppose. ³ χωρέω, make room for, hold.